

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKULLARDA OKUTULAN HİKAYE KİTAPLARINDAKİ
İFADELERİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans

HÜLYA UYAR

AMASYA
Temmuz - 2025

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKULLARDA OKUTULAN HİKAYE KİTAPLARINDAKİ
İFADELERİN İNCELENMESİ

Hazırlayan
Hülya UYAR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Önder İDİL

AMASYA-2025

TEZ ONAY SAYFASI

Hülya UYAR tarafından hazırlanan “İLKOKULLARDA OKUTULAN HİKAYE KİTAPLARINDAKİ İFADELERİN İNCELENMESİ” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 19/06/2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oyçokluğu ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Prof. Dr. Önder İDİL

.....

Üye : Prof. Dr. Asım ÇOBAN

.....

Üye : Prof. Dr. Süleyman YAMAN

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. 19/06/2025

.....

Doç. Dr. Hadi BELGE

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdiki yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

19/06/2025

Hülya UYAR

İmza

ÖZET

İLKOKULLARDA OKUTULAN HİKAYE KİTAPLARINDAKİ İFADELERİN İNCELENMESİ

Hülya UYAR

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Haziran/2025

Prof. Dr. Önder İDİL

Bu araştırmada ilkokul düzeyinde hazırlanan hikaye kitaplarında yer alan ifadeleri inceleyip değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu araştırmada kullanılan yöntem nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizidir. Araştırmada çalışma grubunu ilkokul düzeyinde hazırlanan hikaye kitaplarından 8 farklı yazar ve yayınevinden seçilen hikaye kitabı oluşturmaktadır. Konuya ilişkin daha önce gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar sistematik olarak incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda Şiddet Unsurlarını Belirleme Formu oluşturularak hikaye kitaplarında şiddet unsuru toplam üç tema altında incelenmiştir. Bunlar; sözel şiddet, duygusal şiddet ve fiziksel şiddet olarak belirlenmiştir. Belirlenen şiddet türlerine ilişkin çeşitli alt kategoriler oluşturulmuştur. Sözel şiddet teması içinde yer alan şiddet ifadeleri; hakaret etmek, bağırarak, tehdit etmek, kırmak, kızmak, küfür etmek, argo ifade kullanmak, beddua etmek, iftira atmak kategorilerinde toplanmıştır. Duygusal şiddet teması içinde yer alan şiddet ifadeleri; korkutma, dışlamak, öfkelenmek, haksızlık, zorbalık kategorilerinde toplanmıştır. Fiziksel şiddet teması içinde yer alan şiddet ifadeleri; kesmek, vurmak, öldürmek, hapsetmek, saldırmak, bayıltmak, öldürmeye teşebbüs kategorilerinde toplanmıştır. Hikaye kitaplarında geçen şiddet ile ilgili unsurların metin içinde yer alan kullanım sıklıkları her hikaye kitabı için ayrı ayrı belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda hikaye kitaplarındaki şiddet ifadelerinden sözel şiddet (f=101), fiziksel şiddet (f=66) ve duygusal şiddet (f=40) olarak toplam üç temada toplanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini desteklemek amacıyla, nitel veri analiz sürecinde iki bağımsız kodlayıcı görev almış ve yapılan kodlamalar arasındaki tutarlılık düzeyi incelenmiştir. Kodlayıcılar arasındaki uyum oranını belirlemek amacıyla, Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği Güvenirlik = $\frac{\text{Uzlaşım}}{\text{Uzlaşım} + \text{Uzlaşmazlık}} \times 100$ formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda, iki kodlayıcı arasındaki görüş birliği oranı %83,09 olarak bulunmuş. İncelenen hikaye kitaplarında yer alan şiddet unsurlarından sıklık düzeyi en yüksek olan şiddet unsurunun sözel

şiddet olduğu belirlenmiştir. Elde edilen veriler ilgili alanyazında tartışılmış ve bununla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: şiddet, hikaye kitabı, ilkokul

ABSTRACT

AN ANALYSIS OF EXPRESSIONS IN STORYBOOKS USED IN PRIMARY SCHOOLS

Hülya UYAR

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Basic Education, Master's Thesis, June/2025

Prof. Dr. Önder İDİL

This study aims to examine and evaluate the expressions found in storybooks prepared for the primary school level. The research method employed is document analysis, one of the qualitative research methods. The study group consists of storybooks selected from eight different authors and publishers intended for primary school students. Previous scientific studies on the subject were systematically reviewed. Based on the obtained data, a "Violence Elements Identification Form" was developed, and violent elements in the storybooks were analyzed under three main themes: verbal violence, emotional violence, and physical violence. Various subcategories were created for each type of violence. Verbal violence expressions were categorized as: insulting, shouting, threatening, breaking, getting angry, swearing, using slang expressions, cursing, and slandering. Emotional violence expressions included: intimidation, exclusion, anger, injustice, and bullying. Physical violence expressions included: cutting, hitting, killing, imprisoning, attacking, knocking unconscious, and attempted murder. The frequency of violent elements in the text was determined separately for each storybook. The analysis revealed that expressions of violence in the storybooks were grouped into three main themes with the following frequency values: verbal violence (f=101), physical violence (f=66), and emotional violence (f=40). To ensure the reliability of the study, two independent coders participated in the qualitative data analysis process, and the consistency between their codings was examined. The formula proposed by Miles and Huberman (1994) was used to calculate the agreement rate:
$$\text{Reliability} = \frac{\text{Consensus}}{(\text{Consensus} + \text{Disagreement})} \times 100.$$
 As a result, the agreement rate between the two coders was found to be 83,09%. It was determined that verbal violence was the most frequently observed type of violence in the analyzed storybooks. The findings were discussed in light of the relevant literature, and recommendations were presented accordingly.

Keywords: *violence, storybook, primary school*

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez sürecim boyunca benden desteğini hiçbir şekilde esirgemeyen, araştırmalarımnda bana yol gösteren çok değerli hocam Prof. Dr. Önder İDİL'e çok teşekkür ederim. Tezimi özenle okuyan, görüş ve önerilerini benden esirgemeyen sayın jüri üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Tez hazırlığım süresince hep yanımda olan, benden desteğini esirgemeyen, yorulduğumda beni motive eden, çalışabilmem için bana olanak sağlayan sevgili eşim Taylan UYAR'a, bu süreçte beni sabırla bekleyen ve varlıklarıyla her zaman moral kaynağım olan değerli çocuklarım Toprak UYAR ve Nehir UYAR'a sonsuz teşekkürler. Her koşulda yanımda olan, beni her daim destekleyen, çalışabilmem için her türlü olanağı sağlayan canım annem Kadriye ATEŞ'e; şuan hayatta olmasa da beni bu günlere getiren, hayatı boyunca elini üzerimden çekmeyen canım babam Alibey ATEŞ'e; bu süreçte her zaman yanımda olan, desteğini ve sevgisini esirgemeyen canım ablam Ayşegül ATEŞ'e; bana inanan ve desteğini her daim hissettiren kıymetli abilerim Vedat ATEŞ ve İbrahim ATEŞ'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hülya UYAR

19/06/2025

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri	10
Tablo 2. Çalışma Grubunu Oluşturan Kitapların Künye ve Kısaltmalarına İlişkin Bilgiler ...	30
Tablo 3. “Kanatsız Arı Mu” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler	34
Tablo 4. “Küçük Kara Balık” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler	36
Tablo 5. “Beyaz Pantolon” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler	42
Tablo 6. “Üç Nasihat” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler	44
Tablo 7. “Sıcak Ekmek” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler	48
Tablo 8. “Motorlu Kuş” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler	51
Tablo 9. “Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler	57
Tablo 10. “Harf Delisi” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler	61
Tablo 11. İlkokul Hikaye Kitaplarında Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Genel Tablo	64
Tablo 12. İlkokul Hikaye Kitaplarında Yer Alan Şiddet Unsurlarının Kitaplara Göre Dağılımı	66

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklama
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Ss.	Sayfa sayısı
Vb.	Ve benzeri
Vd.	Ve diğerleri

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar DİZİNİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vii

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Araştırmanın Varsayımları	4

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Eğitim ve Çocuk	6
2.2. Bilişsel Gelişim Dönemleri	6
2.2.1. Piaget'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri	7
2.2.1.1. Duyu – Motor Dönemi	7
2.2.1.2. İşlem Öncesi Dönem	7
2.2.1.3. Somut İşlemler Dönemi	8
2.2.1.4. Soyut İşlemler Dönemi	8
2.2.2. Bruner ve Bilişsel Gelişim	9
2.2.2.1. Eylemsel temsil dönemi: 1 yaşa kadar	9
2.2.2.2. İmgesel temsil dönemi: 1-6 yaşları arası	9
2.2.2.3. Sembolik temsil dönemi: 7 yaş ve sonrası	9
2.2.3. Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri	10
2.3. Çocuk Edebiyatı	11
2.3.1. Şiddet Unsuru	13
2.3.2. Nasihat ve Emir	14
2.3.3. Öğretme ve Belletme	14
2.3.4. Korku ve Endişe	14

2.3.5. İdeolojik Söylemler	14
2.3.6. Tozpembe Bir Yaşam.....	15
2.3.7. Cinsiyete Yönelik Ayrımcılık	15
2.3.8. Geleneksel Değerler, Kurallar, Yaptırımcı Yargılar	15
2.3.9. Tek ve Sabit Doğrular	15
2.3.10. Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	15
2.4. Şiddet Kavramı	16
2.4.1. Şiddetin Tanımı	16
2.4.2. Şiddetin Çeşitleri	17
2.4.2.1. Fiziksel Şiddet	18
2.4.2.2. Sözel Şiddet	18
2.4.2.3. Duygusal (Psikolojik) Şiddet:.....	19
2.4.2.4. Cinsel Şiddet.....	19
2.4.2.5. Çocuk İhmali	19
2.4.3. Çocuğa Yönelik Şiddet.....	20
2.4.4. Aile İçinde Şiddet.....	21
2.4.5. Okul İçi Şiddet	21
2.4.6. Medyada Şiddet.....	22
2.4.7. Çocuk Kitaplarında Şiddet Kavramı	22
2.5. İlgili Araştırmalar	24

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Modeli.....	29
3.2. Araştırma Kapsamında İncelenen Dokümanlar	29
3.3. Veri Toplama Araçları.....	30
3.4. Verilerin Analizi	32

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR.....	34
4.1. İlkokul Hikaye Kitaplarında Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Bulgular	34
4.1.1. Kanatsız Arı Mu Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları.....	34
4.1.1.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular.....	35
4.1.1.1.1. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular.....	35
4.1.1.1.2. Bağırarak İle İlgili Bulgular	35
4.1.1.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular	35
4.1.1.2.1. Dışlamak İle İlgili Bulgular	35
4.1.2. Küçük Kara Balık Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları.....	36
4.1.2.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular	37

4.1.2.1.1. Kırmak İle İlgili Bulgular	37
4.1.2.1.2. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular.....	37
4.1.2.1.3. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular.....	38
4.1.2.1.4. Bağırarak İle İlgili Bulgular.....	38
4.1.2.1.5. Kızmak İle İlgili Bulgular	39
4.1.2.2. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular	39
4.1.2.2.1. Öldürmek İle İlgili Bulgular	39
4.1.2.2.2.Saldırmak İle İlgili Bulgular	39
4.1.2.2.3. Hapsetmek İle İlgili Bulgular.....	40
4.1.2.2.4. Vurmak İle İlgili Bulgular.....	40
4.1.2.2.5. Öldürmeye Teşebbüs İle İlgili Bulgular.....	40
4.1.2.2.6. Kesmek İle İlgili Bulgular.....	41
4.1.2.3. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular.....	41
4.1.2.3.1. Korkutma İle İlgili Bulgular	41
4.1.2.3.2 Öfkelenmek İle İlgili Bulgular.....	42
4.1.3. Beyaz Pantolon Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları	42
4.1.3.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular	43
4.1.3.1.1. Kızmak ile İlgili Bulgular	43
4.1.3.1.2. Küfür Etmek İle İlgili Bulgular.....	43
4.1.3.1.3. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular.....	43
4.1.3.1.4. Beddua Etmek İle İlgili Bulgular	44
4.1.3.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular.....	44
4.1.3.2.1. Haksızlık İle İlgili Bulgular	44
4.1.3.2.2 Korkutma İle İlgili Bulgular	44
4.1.3.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular	44
4.1.3.3.1. Vurmak İle İlgili Bulgular.....	44
4.1.4.Üç Nasihat Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları.....	44
4.1.4.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular	45
4.1.4.1.1. Bağırarak İle İlgili Bulgular.....	45
4.1.4.1.2. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular.....	46
4.1.4.1.3. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular.....	46
4.1.4.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular.....	46
4.1.4.2.1. Korkutma İle İlgili Bulgular	46
4.1.4.2.2. Zorbalık İle İlgili Bulgular.....	47
4.1.4.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular	47
4.1.4.3.1. Vurmak İle İlgili Bulgular.....	47
4.1.4.3.2. Hapsetmek İle İlgili Bulgular.....	47

4.1.4.3.3. Öldürmek İle İlgili Bulgular	47
4.1.4.3.4. Saldırmak İle İlgili Bulgular	48
4.1.5. Sıcak Ekmek Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları	48
4.1.5.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular	49
4.1.5.1.1. Kızmak İle İlgili Bulgular	49
4.1.5.1.2. Kırmak İle İlgili Bulgular	49
4.1.5.1.3. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular.....	49
4.1.5.1.4. Bağırarak İle İlgili Bulgular	49
4.1.5.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular.....	50
4.1.5.2.1. Korkutma İle İlgili Bulgular	50
4.1.5.2.2. Öfkelenmek İle İlgili Bulgular	50
4.1.5.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular	50
4.1.5.3.1. Saldırmak İle İlgili Bulgular	50
4.1.5.3.2. Öldürmek İle İlgili Bulgular	50
4.1.5.3.3. Vurmak İle İlgili Bulgular.....	51
4.1.5.3.4. Hapsetmek İle İlgili Bulgular.....	51
4.1.6. Motorlu Kuş Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları	51
4.1.6.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular	52
4.1.6.1.1. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular.....	52
4.1.6.1.2. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular.....	53
4.1.6.1.3. Bağırarak İle İlgili Bulgular	53
4.1.6.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular.....	53
4.1.6.2.1. Korkutma İle İlgili Bulgular	53
4.1.6.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular	54
4.1.6.3.1. Saldırmak İle İlgili Bulgular	54
4.1.6.3.2. Öldürmek İle İlgili Bulgular	55
4.1.6.3.3. Öldürmeye Teşebbüs İle İlgili Bulgular.....	57
4.1.6.3.4. Vurmak İle İlgili Bulgular.....	57
4.1.7.Yaşasın Ç Harfî Kardeşliği Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları ..	57
4.1.7.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular	58
4.1.7.1.1. Kızmak İle İlgili Bulgular	58
4.1.7.1.2. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular.....	58
4.1.7.1.3. Kırmak İle İlgili Bulgular	59
4.1.7.1.4. Bağırarak İle İlgili Bulgular	59
4.1.7.1.5. Argo İfade Kullanmak İle İlgili Bulgular.....	59
4.1.7.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular.....	60
4.1.7.2.1. Korkutma İle İlgili Bulgular	60

4.1.7.2.2. Öfkelenmek İle İlgili Bulgular.....	60
4.1.8. Harf Delisi Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları.....	61
4.1.8.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular.....	62
4.1.8.1.1. İftira Atmak İle İlgili Bulgular.....	62
4.1.8.1.2. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular.....	62
4.1.8.1.3. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular.....	62
4.1.8.1.4. Kızmak İle İlgili Bulgular.....	63
4.1.8.1.5. Bağırarak İle İlgili Bulgular.....	63
4.1.8.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular.....	63
4.1.8.2.1. Dışlamak İle İlgili Bulgular.....	63
4.1.8.2.2. Öfkelenmek İle İlgili Bulgular.....	64
4.1.8.2.3. Korkutma İle İlgili Bulgular.....	64
4.1.8.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular.....	64
4.1.8.3.1. Vurmak İle İlgili Bulgular.....	64
4.1.8.3.2. Bayıltmak İle İlgili Bulgular.....	64
4.1.9. İlkokul Hikaye Kitaplarında Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Toplu Bir Bakış.....	64
V. BÖLÜM	
5. TARTIŞMA.....	67
VI. BÖLÜM	
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	73
6. 1. Sonuç.....	73
6.2. Öneriler.....	74
KAYNAKÇA.....	76
EKLER.....	86
EK 1. Motorlu Kuş Kitabında Yer Alan Hikayeler.....	87
EK 2. Sıcak Ekmek Kitabında Yer Alan Hikayeler.....	88
EK 3. Üç Nasihat Kitabında Yer Alan Hikayeler.....	89
EK 4. Kanatsız Arı Mu Adlı Hikaye Kitabının Özeti.....	90
EK 5. Küçük Kara Balık Adlı Hikaye Kitabının Özeti.....	91
EK 6. Beyaz Pantolon Adlı Hikaye Kitabının Özeti.....	92
EK 7. Üç Nasihat Adlı Hikaye Kitabının Özeti.....	93
EK 8. Sıcak Ekmek Adlı Hikaye Kitabının Özeti.....	95
EK 9. Motorlu Kuş Adlı Hikaye Kitabının Özeti.....	97
EK 10. Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği Adlı Hikaye Kitabının Özeti.....	99
EK 11. Harf Delisi Adlı Hikaye Kitabının Özeti.....	100

EK 12. Hikaye Kitaplarında Yer Alan iddet Unsurlarını Belirleme Formu (Güzelküçük, 2019)	102
ÖZ GEÇMİŞ	103

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Eğitim, kişilerin var olan potansiyellerini fark etmeleri, geliştirmeleri ve topluma faydalı olmalarını sağlayan bir süreçtir (Cavkaytar, 2018). Bir toplumun gelişebilmesi ile verilen eğitimin niteliği doğru orantılıdır. Nitelikli bir eğitimden bahsedebilmek için bireye kendini gerçekleştirme fırsatı sağlanmalıdır. Dolayısıyla bireyin eğitim sürecinde potansiyelini en iyi şekilde kullanabileceği imkanlar verilmedir (Ök, vd., 2000). Navarro (2000) eğitim kavramını, çocuğun davranışları açısından ve ahlaki açıdan gelişimine katkı sağlaması gereken bir sistem olarak görmektedir.

Çocuk kavramının tanımı ile ilgili birçok görüş mevcuttur. Çocuk kavramının tanımı kişiye, mekana, toplumun içinde bulunduğu kültürel yapıya göre değişmektedir. Fakat artık Çocuk Hakları Sözleşmesinde 18 yaşına kadar bütün bireylerin çocuk olduğu kabul görmektedir. Çocuk doğduğu andan itibaren ergenliğe kadar ki evrede çocuk sayılmaktadır (Akyüz, 2000). Çocukluk kavramı için genel olarak doğumdan ergenliğe kadar ki evre ele alınsa da bunun net bir tanımlaması bulunmamaktadır (Şahin ve Özçelik, 2021; Temizyürek, 2008). Yörükoğlu'na (2000) göre ise çocuk her an gelişmekte olan, yetişkin olmayan insan yavrusudur.

Çocuk demek yarın demektir. Fakat yarının şekillenebilmesi için bugünün şekillenebilmesi lazımdır (Kantarcıoğlu, 1991). Bir toplumun gelişebilmesi için çocuğa değer verilmesi gerekir (Akyüz, 2000). Çocuğun dünyaya bakış açısıyla yetişkin insanın dünyaya bakış açısı birbirinden farklıdır. Her ikisi de dünyayı farklı şekilde algırlar. Çocuk edebiyatı bu noktada önem kazanmaktadır. Çocuk edebiyatı; çocukları eğlendirir, eğlendirirken eğitir, farklı duygu ve düşünceleri çocuğa kazandırır, farklı hayal kapıları açar. Çocuk bilinci; çocukla ilgili bilgilerin artması, çocuk kültürüne dair bilginin artması, çocuğa hem dıştan bakış hem de içten bakışın önem kazanmasını sağlamıştır (Şirin, 2000).

Çocuk edebiyatının amacı çocuğun gelişim özelliklerine göre edebiyat ile çocuğu buluşturmadır. Çocuk edebiyatı konusu, dili, yalınlığı, anlatımı, içtenliğiyle, ilgi çekiciliğiyle çocuğun gelişim özelliklerine uyumlu olmalıdır (Erkmen, 2017). Çocukların edebiyat ile karşılaşması daha çok okul öncesi döneme rastlamaktadır. Çocuklar, bu dönemde aileleri ve yakınları tarafından kendilerine anlatılan hikaye, masal ve ninnilerle karşılaşmaktadırlar (Şirin, 2000). Sever (2008) çocuklar için hazırlanan edebi eserlerin çocukların karakter gelişiminde önemli bir yeri olduğunu savunmaktadır. İlk çocukluktan yetişkinliğe kadar olan

süreçte çocukların karakterleri daha çok okudukları hikaye ve masal kitapları ile şekillenmektedir.

Çocuk kitaplarında, çocuğun okuma kültürünü olumsuz etkileyebilecek unsurlar bulunmamalı; öğretici ve belletici bir anlayışa, ideolojik söylemlere, şiddet unsurlarına ve tek, değişmez doğrulara yer verilmemelidir. Bu noktada çocukların okuyacakları metinlerin muhakkak evrensel değerler açısından incelenmesi ve doğru tercihler yapılması gerekmektedir (Çer 2019;2020). Çocukların kitaplar ile tanışmaya başlaması ve kitaplardan etkilenmeye başlaması, bilişsel gelişimin (7-12 yaş) somut işlemler dönemine denk gelmektedir. Bu evredeki çocuklar sorunları somut nesnelerle ilişki kurarak çözmeye başlarlar. Daha sonra soyut işlemler dönemine geçerler. Bu dönemde çocuklar kendilerini bir karakterle özdeşleştirmek isterler. Bu nedenle kitaplarda yer alan kahramanların ahlaki açıdan ve sosyal yönden iyi bireyler olmamaları, çocukların kötü karakterlerle kendilerini özdeşleştirmeleri açısından tehlikeli olabilir (Atabek, 2001). Aynı zamanda çocuk kitaplarında yer alan şiddet içerikleri, çocukların ruhsal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebileceği için, bu tür yayınlarda şiddet unsurlarına yer verilmemesi gerekmektedir (Yavuzer, 2013).

Şiddet olgusu, insanlık tarihinden önceki evrelerden bu yana toplumsal yapılar içerisinde süreklilik arz eden bir fenomendir. Bir bireyin nesnelere, hayvanlara, bitkilere ya da kendisine yönelik şiddet davranışları sergilemesi, genellikle öfke ve duygu kontrolünü sağlayamamasından kaynaklanmaktadır. Duygu ve öfke yönetimi, bireylere öncelikle aile ortamında kazandırılması gereken temel beceriler arasında yer almaktadır. Ancak bazı aileler, bu konuda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmayabilir. Bu nedenle, söz konusu becerilerin eğitim kurumlarında sistemli bir şekilde öğretilmesi, bireylerin bu alanlarda gelişim göstermelerine önemli katkı sağlayacaktır (Altekin, 2013).

Şiddet toplumun tamamını etkileyen bir sorun olmakla beraber bazı gruplar için daha büyük bir risk oluşturmaktadır. Bu gruplardan birisi olan çocuklar şiddete tanık da olabiliyorlar şiddete maruz da kalabiliyorlar. Okul ortamında çocukların birbirine çok fazla şiddet uyguladığı görülmektedir (Özcebe, vd., 2008). Örneğin çocuklara bağırma, hakaret etme, küfretme, onları azarlama, yok sayma, toplum içinde aşağılama gibi davranışlar gözlenmektedir. (Kundakçı, 2002). Eğer ki önlem alınmazsa bu durum çocuklarda fiziksel ve ruhsal yıkımlara sebep olabilmektedir (Özcebe, vd., 2008).

Toplumda genel olarak kabul gören düşüncenin aksine araştırmalar fiziksel cezanın eğitimde başarılı olmadığını; kişinin övülme ve ödüllendirme davranışlarının daha başarılı olduğunu göstermektedir. Okullarda uygulanan fiziksel ceza çocuğun okuldan korkma ve

soğumasına, özgüven zedelenmesine, davranışın daha da kötüleşmesine, kişinin saldırgan yapısının artmasına, sınıftaki düzenin bozulmasına, eşyaların zarar görmesine, öğretmenlere karşılık vermesine ve yalan söyleme davranışının artmasına sebep olmaktadır. İstenmeyen davranışta fiziksel ceza kısa süreli etkili olabilmektedir. Belli zaman sonra çocuk istenmeyen davranışı tekrar yapmaya başlayacaktır (Beyazova ve Şahin, 2001).

1.1. Problem Durumu

Çalışmada, “İlkokul düzeyindeki hazırlanan hikaye kitaplarında şiddet kavramı yer almakta mıdır?” ana problemine ait aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. İlkokul düzeyindeki hikaye kitaplarında sözel şiddet unsurları yer almakta mıdır?
2. İlkokul düzeyindeki hikaye kitaplarında fiziksel şiddet unsurları yer almakta mıdır?
3. İlkokul düzeyindeki hikaye kitaplarında duygusal şiddet unsurları yer almakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilkökuller düzeyinde okutulan hikâye kitaplarında yer alan şiddet kavramını incelemek ve değerlendirmektir. Bu doğrultuda, alanında uzman kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda şiddet türleri belirlenmiş; hangi davranışların hangi şiddet türü kapsamında değerlendirileceği netleştirilmiştir. Araştırmanın bir sonraki aşamasında, ilkökullarda okutulan hikâye kitapları incelenmiş ve bu kitaplarda yer alan ifadelerden hangilerinin şiddet unsuru içerdiği tespit edilmiştir. Elde edilen veriler, belirli tema ve kategoriler altında sınıflandırılarak analiz edilmiştir. Araştırmada şu temel problem üzerine odaklanılmıştır: “İlkokul düzeyinde hazırlanan hikâye kitaplarında şiddet kavramı işlenmekte midir?” Bu ana problem doğrultusunda oluşturulan alt problemler üzerinde de çalışılmış ve elde edilen bulgular ışığında araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen sekiz hikâye kitabında yer alan şiddet kavramları tematik olarak kategorize edilmiş ve bu yolla alanyazına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bir bireyin çocukluk ve gençlik yılları; karakterin şekillenmesi, fizyolojik ve zihinsel gelişiminin doğru bir şekilde şekillenebilmesi için çok önemli dönemlerdir (Şimşek, 2002). Bu dönemde bulunan çocuklar bazı davranışların doğrudan gösterilmesinden rahatsız olurlar. Bu sebeple öğretilmek istenen davranış hikaye ve masalın olanaklarından yararlanarak çocuğa öğretmek daha doğru olacaktır (Yılar, 2006).

Çocuklara çocukluk dönemlerinde bir diğer kişi tarafından okunan ya da çocuğun okuduğu yazınsal ürünlerde bulunan karakterler, bu karakterlerin olaylara karşı bakış açısı, yazınsal ürünlerde çocuklara verilen mesajların hepsi çocuklar için özdeşim unsurudur. Bu nedenle şiddet ve korkuyu içeren, çocuğu olumsuz etkileyecek sahnelerin yazınsal ürünlerden metnin yapısı bozulmayacak şekilde çıkarılması daha uygun olacaktır (Sever, 2002).

Bu çalışma, ilkokullarda okutulan hikaye kitaplarında yer alan metinlerin içerdikleri şiddet ifadelerinin belirlenmesinde ve yazılan bu kitapların şiddet unsurlarını içermeyecek şekilde daha dikkatli yazılmasının sağlanması noktasında önemlidir. Ayrıca yazarların ve eğitimcilerin bu kitapları seçerken şiddet kavramını kapsamayan kitapları seçmeleri çocuklar açısından önemli olacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma ilkokul düzeyinde her biri farklı yayın ve farklı yazara ait 8 tane hikaye kitabı seçilerek sınırlandırılmıştır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma için kullanılan her bir hikaye kitabının evrensel ilkelere şiddet kavramını içerdiği varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Aile İçi Şiddet: Aile fertlerinin biri tarafından yine o ailede bulunan bir diğer ferdin hayatını, psikolojik ve fiziksel bütünlüğünü, bireyin bağımsızlığını tehdit eden, ferdin kişilik gelişimine zarar veren eylemlerdir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1994).

Çocuk Edebiyatı: Çocuklardaki dil gelişimine ve çocukların anlama düzeylerine uygun, çocukların gereksinimlerine göre şekillenen, insanın ve hayatın gerçekliğini sanatsal, dilsel, görsel uyaranlarla aktaran, çocukların içinde bulunduğu duygu ve düşüncelerini besleyen yapıtlardır (Sever, 2013).

Duygusal (Psikolojik) Şiddet: Çocuğun psikolojisini bozan, duygusal anlamda zarar veren durumlardır. Çocuğu reddetme, aşırı koruma, yalnız bırakma, aşırı hoşgörü, sevgisiz bırakma, baskı, eleştiri, aşağılama, korkutma, tehdit, suçlama, yok sayma, aile içinde yaşanan şiddete maruz bırakma gibi davranışların her biri duygusal (psikolojik) şiddettir (Koç,2006).

Fiziksel Şiddet: Fiziksel şiddet kişinin disiplini sağlama, öfke boşaltma, cezalandırmak için çocuğa şiddet uygulayarak zarar vermesidir. Dövülme, ısırılma, yanma

gibi yollarla olabilir ve kişinin vücudunda belirgin bir şekilde iz bırakan kaza haricindeki eylemler fiziksel şiddettir (Koç,2006).

Okul İçi Şiddet: Okullardaki zorbalık, çocukların kendilerine göre daha zayıf karakterde olan çocukları bilerek ve devamlı olarak rahatsız etmeleri ve bu durumdan mağdur olan kişinin kendisini koruyamayacak durumda olduğu saldırganlık türüdür (Çınkır ve Karaman Kepenekçi, 2003).

Sözel Şiddet: Sözel şiddet; eleştiri, alay etme, bağırma, isim takma ve suçlama gibi davranışların olduğu ve maruz kalan kişide psikolojik hasar ya da yıkıma sebebiyet veren bir şiddet türüdür (Cohen, 2004).

Şiddet: Şiddet, bireyin ruhsal ve fiziksel bütünlüğüne karşı yapılan maddi, manevi olumsuzluklardır (Ayan, 2006).

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesine ait bilgiler ve konu ile ilgili araştırmalar sunulmuştur.

2.1. Eğitim ve Çocuk

Eğitim, kalkınma ve toplumsal ilerlemenin temel yapı taşlarından biridir. Eğitimin amacı, çocuğun zihnini, duygularını, bedenini eğitmektir. Eğitimin bunların yanı sıra bireyi sosyal yaşamda uyumlu, toplumca kabul görmüş, iyi insan olarak yetiştirme görevi vardır (Dirican ve Dağlıoğlu, 2014). Çocuk kavramının anlamı zamana, mekana, kişilere, topluma göre farklılık göstermektedir. Yalçın ve Aytaş (2005) 0-16 yaş arası insanları çocuk olarak değerlendirirken, Yörükoğlu (2000) yetişkin olmayan, gelişmekte olan birey olarak değerlendirmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre her birey 18 yaşına kadar çocuktur. Yörükoğlu (2000) çocuğu, kendine ait özelliklerinin yanında hızlı, şaşırtıcı bir şekilde değişimleri olan birey olarak tanımlamaktadır. Eğitim programının bir çok tanımı bulunmakta fakat hepsinin ortak paydası çocuğun yaşantılarının kalıcı hale getirilmesi ve fayda sağlar nitelikte olmasıdır. Eğitim programı, okul ortamı veya dışarıda çocuğun yaşantılarının hepsini kapsayan çok yönlü bir kavramdır (Gültekin, 2017).

Çocuk ve çocuğun eğitimi toplumun ilerleyebilmesi açısından önemlidir. Toplumun geleceği açısından çocuklar fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan uyumlu ve sağlıklı kişiliğe sahip olmalıdırlar (Erdal, 2009). Çocuk ve edebiyat kavramlarının birbirleri ile etkileşiminin olması gerekir. Bu etkileşimde edebiyat kişiye yol gösterici ve sorunlara çözüm bulacak nitelikte olmalıdır (Nas, 2004). Çocukların yaşamlarının ilk dönemlerinden başlayarak, 18 yaşına kadar gerekli duygusal ve bilişsel becerileri kazanmaları için, gelişimsel süreçlerine paralel olarak sağlıklı uyarıcılarla desteklenmeleri önemlidir (Sever, 2000). Bilişsel gelişim, bireyin çevresini algılaması, problem çözme becerileri kazanması ve akademik başarıyı sürdürebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir (Piaget, 1972).

2.2. Bilişsel Gelişim Dönemleri

Bilişsel gelişim, bireyin çevresindeki dünyayı algılaması ve bilgi edinmesini mümkün kılan zihinsel süreçlerin evrimidir. Bu süreç, çocukların çevrelerinden aldıkları verileri işleyip yapılandırarak anlamlandırdıkları bir bilişsel evrim olarak tanımlanmaktadır (Berry, 2018).

Bilişsel gelişim kuramına göre dört temel kural bulunur. Bunlar:

- Dönemler belli bir sıraya göre, değişmeden ortaya çıkar.
- Dönemler arasında belli hiyerarşik düzen vardır. Dönemler kendilerinden önceki dönemlere ait kazanımları içerir.
- Bireysel farklılıklar vardır. Her bireyin gelişimi farklıdır.
- Her döneme ait gelişim özellikleri bulunur (Bacanlı, 2001).

2.2.1. Piaget'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri

Bilişsel gelişimi Piaget dört dönemde ele almıştır. Bunlar;

- Duyu- Motor Dönemi
- İşlem Öncesi Dönem
- Somut İşlemler Dönemi
- Soyut İşlemler Dönemi

2.2.1.1. Duyu – Motor Dönemi

Piaget'ye göre, duyu-motor dönem doğumdan yaklaşık iki yaşına kadar sürer ve bu dönemde çocuklar çevrelerini duyuusal deneyim ve motor hareketlerle keşfederler (Piaget, 1952). Bebekler dünyaya geldiği andan itibaren çevresinde olup bitenleri keşfetmeye başlar. Bu keşif esnasında duyu-hareket yeteneklerini kullanırlar (Cüceloğlu, 1998). Çocuklar duyu-motor döneminin sonuna doğru ilk süreçte yaptıkları deneme-yanılma ile problem çözmeden zihinsel problem çözme sürecine doğru ilerlerler. Çocuklar gördükleri nesneleri ve hadiseleri zihinsel manada sembolleştirirler, resmederler. Çocuklar için bu yaşantı düşünmenin başlangıcıdır (Senemoğlu, 1998).

2.2.1.2. İşlem Öncesi Dönem

2-7 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Çocuklar bu dönemde sözcük kullanmaya, sembol ve nesne arasında bağlantı kurmaya başlar. Sembol ve nesne arasındaki bağlantıyı kavrayan çocuk karşısına çıkan yeni dünyayı artık keşfetmeye başlar (Cüceloğlu, 1998). Bu dönemde çocuklar o an görmedikleri nesneleri veya insanları düşünebilmeye, onlarla ilgili hayaller kurabilmeye, gelecek ile ilgili olaylar hakkında farklı fikirler yürütebilmeye ve daha önce yaşanmış olayları artık hatırlayabilmeye başlarlar (Trowick – Smith, 2013).

İşlem öncesi döneme ait çocuklar nesneleri sadece bir tek özelliklerine göre sınıflandırır. Örneğin nesneleri biçimlerine ya da renklerine göre sınıflandırma yapabilirler.

Bu dönemde çocuklar bütün ve parça ile ilgili bağlantıyı anlayamazlar (Senemoğlu, 1998). Çocuklar, duyu-motor döneminin sonuna dek korunum kavramını bilişsel düzeyde tam olarak içselleştiremezler. Yani bir nesnenin dış görünüşü değiştiğinde çocuklar, bu değişimin altında yatan niceliksel özelliğin korunduğunu bilişsel olarak kavrayamazlar (Piaget, 1952).

2.2.1.3. Somut İşlemler Dönemi

7-11 yaş arası dönemi kapsar. Bu dönem işlem öncesi ve soyut işlemler dönemi arasında yer alan geçiş dönemidir. Piaget'ye göre çocuklar bu dönemde yeni ve etkin bir zihinsel beceri geliştirir. Bu dönemde mantıksal düşünme başlamıştır. Çocuklar soyut gözle görülemeyen, elle tutulamayan işlemleri bu dönemde yapamazlar (Bacanlı, 2001; Cüceoğlu, 1998; Morgan, 1995; Wadsworth, 1971). Çocuklar bu dönemde benmerkezcilikten uzaklaşmaya başlar. Artık başka insanların farklı düşünebildiğini anlar ve farklı düşünceleri dikkate almaya başlar. Çocuklar bu dönemde korunum ilkesini kazanmaya başlar. Fakat korunum ilkesini kazanma zamanı korunuma ait problemin türüne göre farklılık göstermektedir (Sigelman, 1999; Wodsworth, 1996).

2.2.1.4. Soyut İşlemler Dönemi

Bu dönem çocuklarda 12 yaşında başlar. Soyut düşünme bu dönemde kazanılmıştır. Birey varsayımlara ilişkin akıl yürütebilir, tümdengelim, tümevarım yöntemlerini kullanarak fikirler yürütebilir. Hipotez geliştirip, geliştirdiği hipotezleri belli yöntemlerle test edebilir. Birden fazla değişken ile ilgili deneyler yapabilir (Sigelman, 1999; Wadsworth, 1996). Soyut işlemler döneminde olan bir birey artık çevresi ile iletişime girmeye, yetişkin dünyasına girmeye hazırdır. Bilişsel gelişimin artık en üst seviyesindedir. Bu dönemde bireyin kişilik yapısı, ahlak anlayışı, kendini algılayışı da gelişir (Cüceloğlu, 1998).

Soyut işlemler döneminde olan bireyde ergen benmerkezciliği görülmeye başlar. Ergen kendisinin çok önemli bir birey olduğunu, yaşadığı ve hissettiği duyguların çok önemli olduğunu ve bu duyguları kimsenin anlayamayacağını düşünmeye başlar (Sigelman, 1999; Wadsworth, 1996). Bu dönemdeki bireyleri somut işlemler döneminde olan bireylerden ayıran önemli bir özellik, ergenlerin bir durumun farklı yönlerini de görebilmeleri ve soyut olarak düşünüp, bilgi üretebilmeleridir. Çocuklar atasözleri, deyimleri bu dönemde anlayabilirler (Senemoğlu, 1998).

2.2.2. Bruner ve Bilişsel Gelişim

Bruner, Piaget ve Vygotsky'nin kuramlarından esinlenerek her ikisinin bilişsel gelişim kuramlarını sentezleyen ve öğretim faaliyetlerine daha fazla ağırlık veren bir kuram geliştirmiştir. Bruner çocukların doğduklarında dünyayı anlayabilecek bir içsel kapasiteleri olduğunu öne sürmektedir. Sosyal öğeleri bilişsel gelişimde çok fazla vurgulamaktadır. Bir kavramın bir çocuğa hangi yaşta olursa olsun uygun bir şekilde öğretilbileceğini savunmaktadır (Tomic ve Kingma, 1996).

Bruner bilişsel gelişimi 3 dönemde ele almıştır. Bunlar;

- Eylemsel Temsil Dönemi
- İmgesel Temsil Dönemi
- Sembolik Temsil Dönemi

2.2.2.1. Eylemsel temsil dönemi: 1 yaşa kadar

Bu dönemde yapılan eylemler sonucu oluşan hisler hafızaya atılır ve hatırlanır. Bu dönemde düşünmenin temeli fiziksel eylemlerdir. Eylemsel Temsil Dönemindeki çocuklara, öğrenmelerini yaparak ve deneyimleyerek geliştirebilecekleri ortamlar sunulmalıdır. Yetişkinlik döneminde de bireyler, gerektiği durumlarda öğrenme süreçlerini eylemler aracılığıyla sürdürmektedirler (Senemoğlu, 2002). Bu dönem Piaget'nin bilişsel gelişim dönemlerinden Duyusal-motor dönemine denk gelir (Tomic ve Kingma, 1996).

2.2.2.2. İmgesel temsil dönemi: 1-6 yaşları arası

Bu dönemdeki çocuklar, karşılaştıkları yeni bir nesne, olgu veya olayı anlamak için, algılayarak zihinlerinde oluşan imgeleri kullanırlar. İmgesel Temsil Dönemindeki çocukların görsel zekâları, dilsel zekâlarına kıyasla daha fazla gelişim göstermektedir (Senemoğlu, 2002). Bu dönemde yaşantılar imge veya resim olarak depolanır. Bu dönemde görme, dokunma, duyma, koklama yolu ile edinilen yaşantılar imgesel olarak kodlanır. Bruner'in bu dönemi Piaget'nin işlem öncesi dönemine denk gelir (Tomic ve Kingma, 1996).

2.2.2.3. Sembolik temsil dönemi: 7 yaş ve sonrası

Sembolik Temsil Döneminde çocuklar, karşılaştıkları uyaranlara yanıt verirken farklı sembol sistemlerini kullanırlar (Yeşilyaprak, 2018). Bu dönemde artık soyut düşünce oluşmaya başlar. Yaşantılar sembol formunda hafızaya kaydedilir. Piaget'nin somut işlem ve soyut işlem dönemine karşılık gelir (Tomic ve Kingma, 1996).

2.2.3. Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri

Vygotsky'nin teorisine göre, çocukların bilişsel gelişimi, sosyal çevreleriyle kurdukları etkileşimler sayesinde şekillenir (Myers ve Dewall, 2017). Devamında Vygotsky, çocuklar doğduklarında dikkat, algı ve bellek gibi çeşitli bilişsel becerilere sahip olurlar, diye belirtmiştir. Ancak bu becerilerin tam anlamıyla gelişebilmesi için, çocuğun çevresindeki bireylerle etkileşimde bulunması ve içinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle bağ kurması gerekmektedir (Akyol, 2018). Yani, bilişsel gelişimin en üst seviyeye ulaşabilmesi için bireyin sosyal çevresiyle etkileşimde bulunması oldukça önemlidir (Yeşilyaprak, 2018).

Vygotsky, Sosyo-Kültürel Gelişim Kuramı'nda bilişsel gelişimin üç düzeyde gerçekleştiğini öne sürmektedir. Bunlar gerçek gelişim alanı, gizil gelişim alanı ve iki düzeyin arasında olan yakınsak gelişim alanıdır (Vygotsky, 1978). Gerçek gelişim düzeyi bir çocuğun hiçbir yetişkinin yardımı olmadan başarabildiği düzeydir. Gizil gelişim düzeyi çocuktaki potansiyel gelişim düzeyini ifade eder. Yakınsak gelişim alanı ise çocuktaki gerçek gelişim düzeyi ve gizil gelişim düzeyi arasındaki farkı ifade eder (Senemoğlu, 2002). Yakınsak Gelişim Alanı çocuğun bir yetişkin yardımı ile başarabileceği gelişim düzeyidir (Akman, vd., 2018). Gerçek Gelişim Alanı, Gizil Gelişim Alanı ve Yakınsak Gelişim alanı arasındaki ilişki Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri

Gerçek Gelişim Alanı	Yakınsak Gelişim Alanı	Gizil Gelişim Alanı
Çocuğun var olan gelişim kapasitesi	Çocuğun gelişmekte olan kapasitesi	Çocuğun gelişmemiş kapasitesi
Çocuğun yardımsız yapabilecekleri	Çocuğun yardım alarak yapabilecekleri	Çocuğun henüz yapamayacakları

Çocuğun gerçek gelişim düzeyine ait bilişsel işlemler çocukta mevcut bilişsel gelişim kapasitesini ifade eder. Çocuklar bu düzeye ait bilişsel işlemleri yardım almadan yapabilirler. Çocuğun gizil gelişim düzeyine ait bilişsel işlemler ise çocuktaki bilişsel gelişimin henüz gelişmediğini ortaya koyar. Çocuklar bu düzeye ait bilişsel işlemleri yapamazlar. Yakınsak gelişim alanına ait işlemler ise çocukta bilişsel gelişimin gelişmekte olduğunu gösterir. Çocuklar bu düzeydeki işlemleri bir yetişkinden yardım alarak yapabilirler (Yeşilyaprak, 2018).

Çocuk, çevresindeki her şeyle ilgili yoğun bir merak duygusuna sahiptir. Dünyayı tamamen yeni bir alan olarak keşfetmeye çalışır; ilgisini çeken her şeye dokunmak ve onu tanımak ister, bu nedenle sürekli olarak sorular sorar ve dünyayı anlama çabası içinde sürekli bir keşif arzusuyla hareket eder. Nitekim Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre, çocuk çevresini aktif bir şekilde keşfeden bir öğrenen olarak yapılandırır; özellikle duyuşsal-motor ve işlem öncesi dönemlerde, karşılaştığı her nesne, onun için dokunsal, görsel ve işitsel olarak etkileşimde bulunarak anlamlandırılması gereken bir öğrenme uyarıcısına dönüşür (Piaget, 1952). Aynı zamanda çocuğun yaşadığı deneyimleri anlatması, gördüklerini dile getirmesi, merakını tetikleyecek bir hikaye okuması ve bununla birlikte bir dinleyici bulması, onun varlığını ve kimliğini ortaya koyma biçimidir (Uçan, 2005). Buradaki önemli noktalardan biri, çocuğun hikâye kitapları aracılığıyla dil, düşünme ve duyuşsal gelişimini desteklemesidir (Yalçın, 2012). Çocukların çok yönlü gelişimini destekleyen araçlardan biri de onların gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanmış edebi metinlerdir; bu bağlamda, çocuk edebiyatı önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Sever, 2007).

2.3. Çocuk Edebiyatı

Edebiyat bireylerin dil vasıtasıyla duygu ve düşüncelerini sanatsal ve edebi estetik olarak aktardıkları yazılı veya sözlü ürünlerdir (Yalçın ve Aytaş, 2014). Çocuk edebiyatı; çocukların anlama düzeylerine göre hazırlanmış, onların dil gelişimini destekleyici, çocuğun ihtiyaçlarına göre bir anlayış benimseyen, çocuklara yaşamın gerçekliğini sanatsal, dilsel, görsel, nitelikli bir biçimde aktaran, çocukların duygu, düşüncelerini destekleyen yapıtlardır (Seven, 2013). Çocuk edebiyatı içinde ulusal ve evrensel değerleri barındıran çocukların içinde bulunduğu hayal dünyasını ve onların dil gelişimini önemseyen, kelime dağarcığına göre hazırlanan, çocuğun kitabı okurken ve dinlerken mutlu olduğu, okumak ve dinlemekten zevk aldığı, çocuğa bilgiler aktaran ve çocuğu her yönüyle hayata hazırlayan estetik boyutlu olan sözlü veya yazılı edebiyat ürünlerdir (Ağzıbüyük, 2008; Temizyürek, 2003). Çocuk edebiyatı çocuğun gelişim dönemine göre şekillenmektedir. Çocuk edebiyatının; okul ortamında, çocuğun eğitiminde ve çocuğun başarısında önemli bir yeri vardır. Çocukların okuma-yazma öğrenmelerine, dil gelişimine, algısal gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Çocuğun kültürünü, çevresini ve dünyayı daha iyi tanımasını sağlamaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun farklı yaşamları görmesine olanak sağlamaktadır. Çocuğun empati yeteneğini geliştirmekte, yardım etme, iş birliği yapma, karşılaştığı zorluklarla baş edebilme

ve problem çözme gibi becerilerini geliştirmektedir (Gönen, 2014). Çocuk edebiyatı eserleri hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bazı noktalar şunlardır:

- Çocuğa edebi duyguyu hissettirmelidir.
- Çocukların ruhsal anlamda gereksinimlerini karşılamalıdır.
- Çocuğun duygu ve düşüncelerini içermeli ve onları geliştirmelidir.
- Çocuğu basit bir birey olarak görmemelidir.
- Çocuğun düş gücünü ve eleştirel becerisini geliştirmelidir.
- Çocuğun yeteneklerini ortaya çıkarmasına yardımcı olmalıdır.
- Edebiyata ait sözlü ve yazılı ürünlerinin hepsini kullanabilmelidir.
- Çocuğa seçicilik duygusunu kazandırmalıdır.
- İnsanların ve toplumun tecrübelerini aktarabilmelidir.
- Farklı disiplinler ile iç içe olmalıdır.
- Kendi kültürünü yansıtmalı aynı zamanda kültür aktarımı da yapmalıdır.
- Çocuğa okuma sevgisi aşılamalıdır.
- Çocuğa anadili konusunda örnek olmalı ve çocuğun kelime haznesini geliştirmelidir.

-Çocuğu gençlik çağına hazırlayabilmelidir (Baş, 2012).

Çer (2014) ise çocuklar için yazılacak metinlerde dikkat edilmesi gerekenleri şu şekilde belirtmiştir:

- Çocuk edebiyatı eserleri çocuğun ilgi ve gereksinimleri, bakış açısı, anlama düzeyi, dil gelişimi ve doğasına göre olmalıdır.
- Yapıtların genel içeriği, biçimi ve eğitsel özellikleri çocuğa göre olmalıdır.
- Eser yazın olma gerekliliklerini sağlamalıdır.
- Eseri hazırlayan yazar ve çizer çocuk gerçekliğini önemseyerek dilin ve kelimelerin olanaklarını esere uygun olarak kullanmalıdır.
- Bu eserlerde yetişkin bireylerin düşünce ve bakış açısı olmamalıdır.

Çocuklar için hazırlanan yapıtlarda sanatçı duyarlılığı olmalıdır. Sanatçılar çocuk yapıtlarını hazırlarken dünyayı, yaşamı çocuğun gözüyle görebilmelidir. Çocukların ilgi, gereksinimlerine gereken önem verilmeli, sözcükler çocukların anlayabileceği şekilde seçilmeli, çocukları okumaya yönlendirmeli ve onlarda olumlu duygular bırakabilmelidir. Çocuğun yazarla iletişimi içten olmalı, yazarın her şeyi bilen konumda olduğunu düşünmemelidir (Sever, 2013). İlkokulda çocuklara verilen eğitimin temel amaçlarından biri çocukların okuma alışkanlığı, akıcı okuma, okuduğunu ve dinlediğini anlama becerileri

kazanmaları olarak gösterilmektedir; çocuğun okuduğunu anlama becerisinin gelişmesinde etkili olan faktörlerden biri dinlediğini anlamasıdır (Baz ve Baştuğ, 2023).

Kitaplar çocuklar için birer yol göstericidir. Çocuklar kitaplarla erken tanıştırlarsa yetişkinlerin dünyasına uyumları da kolay olacaktır (Beyazova, 2006; Karatay, 2011). Nitelikli bir kitap çocuklara o dilin zenginliğini hissettirmeli, çocukların gelişimine uygun, ilgilerini çekecek nitelikte, okuma isteği ve alışkanlığı geliştirecek nitelikte, ulusal değerleri ve evrensel değerleri taşımalıdır (Kolaç, 2009; Sever, 2013). Kitaplar çocukların hayatlarında karşılarına çıkan sorunları çözmede yardımcı olmalı, ayrıca edebi metin türlerini öğrenmelerini sağlamalıdır (Pilav, 2014). Çocuk kitaplarında biçimsel ve eğitsel özellikler kadar içerik özellikleri de önemlidir ve başarılı olmalıdır. İçerik bakımından eksik ve başarısız bir çocuk kitabının çocuklara fayda sağlaması beklenemez (Oğuzhan, 2006). Çocuklara yönelik hazırlanan kitaplar, çocuğu eğlendiren, eğlendirirken düşündüren, kültürel ve evrensel değerleri içeren, gelenek ve görenekleri, ahlak kurallarını kapsayan nitelikte olmalıdır (Dili düzgün, 2020). Çocuklar için evrensel açıdan uygun olmayan yaklaşımların ise çocuk kitaplarında bulunmaması gerekmektedir. Bu yaklaşımlar şu şekildedir:

- Şiddet unsuru
- Nasihat ve emir
- Öğretme, belletme
- Korku ve kaygı
- İdeolojik söylemler
- Tozpembe bir yaşam
- Cinsiyete yönelik ayrımcılık
- Geleneksel değerler, kurallar, yaptırımcı yargılar
- Tek ve sabit doğrular
- Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelerdir (Çer, 2019).

2.3.1. Şiddet Unsuru

Çocuk kitaplarının temel hedeflerinden biri, çocuğun karakterlerle özdeşim kurarak duygu ve düşünme sorumluluğu geliştirmesini sağlamaktır. Bu bağlamda, karakterin herhangi bir şiddet durumuyla karşılaştığında, duygusal ve bilişsel tepkilerini etkili biçimde kullanarak bu durumla nasıl başa çıkılacağına çocuğa öğretilmesi gerekir (Sever, 2003).

2.3.2. Nasihat ve Emir

Çocuklar, kendilerine doğrudan emir verilmesinden ya da nasihat edilmesinden hoşlanmazlar (Sever, 2008). Özellikle çocuk edebiyatı ürünlerinin buyurgan bir tutumla kaleme alınması, çocuğun aktarılan mesajları sorgulamadan, eleştirel bir süzgeçten geçirmeksizin içselleştirmesine yol açabilir. Bu nedenle, nasihat içeren ve yönlendirici anlatımlar çocuk kitaplarında yer bulmamalıdır (Gültekin, 2008; Yavuzer, 1990).

2.3.3. Öğretme ve Belletme

Çocuk edebiyatı eserlerinde, yalnızca çocuğun dünyası ve onun yaşamsal gerçekliği temel alınmalıdır. Çocuk kitaplarının temel amacı, çocuğu öğretici bir yaklaşımla yetişkinliğe hazırlamak ya da ona belirli kalıpları ezberletmek değildir. Bir eserin öğretici ya da belleten bir görev üstlenmesi, çocuğun doğal gelişim sürecinde yetişkin rollerine erken yaşta bürünmesine yol açabilir. Bu bağlamda, çocuk kitapları hiçbir koşulda bu tür yönelimlerin aracı haline getirilmemelidir (Çer, 2016).

2.3.4. Korku ve Endişe

Korku ve kaygı, birbiriyle yakın ilişkili iki psikolojik kavramdır. Korku, gerçek ya da olası bir tehdit karşısında hissedilen endişe ve huzursuzluk durumunu ifade eder. Kaygı ise, bu korkunun bireyde oluşturduğu, genellikle belirli bir tehlikeye dayanmayan, sürekli bir tedirginlik hali olarak tanımlanır (Budak, 2000; TDK, 2022). Çocuk kitapları, korku öğeleri barındıran ya da ürkütücü karakterler içeren içeriklerle, çocukların psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkilememelidir (Sever, 2008).

2.3.5. İdeolojik Söylemler

Yetişkinlerin kendi düşünsel yapılarını, kanaatlerini ve inanç sistemlerini çocuğun gelişimini yönlendirmek amacıyla kullanmaları çocuğun birey olarak değil, nesne konumunda değerlendirildiğinin bir göstergesidir. Bu tür bir tutum, aynı zamanda çocuğun kendine özgü varoluşunu ve bireysel gerçekliğini göz ardı etmektedir. Çocuk edebiyatı eserleri, ne ahlaki dayatmalarla, ne yetişkin merkezli değer yargılarıyla ne de ideolojik söylemler aracılığıyla şekillendirilmemelidir (Sever, 2008).

2.3.6. Tozpembe Bir Yaşam

Çocuk edebiyatı, yaşamı gerçeklikten uzaklaştırarak her türlü yanılsama ve aldatıcı yaklaşıma karşı durmalıdır. Başka bir deyişle, çocuk kitapları, yaşamdan soyutlanmış biçimde yalnızca iyimser ve kusursuz bir dünya sunmayı tercih etmemelidir (Dilidüzgün, 2004).

2.3.7. Cinsiyete Yönelik Ayrımcılık

Çocuk edebiyatı ürünleri, ataerkil yapının kadın ve erkeğe yüklediği kalıplaşmış rolleri normal hale getirerek çocuklara ileten bir araç işlevi görmemelidir (İpşiroğlu, 1990). Çocuk kitaplarında erkek karakterlerin sürekli olarak çalışkan, başarılı, zeki, güçlü, cesur, özgüvenli, hırslı ve akılcı; kadın karakterlerin ise pasif, anlayışlı, alçakgönüllü, duygusal, güçsüz, utangaç ve hassas bir şekilde gösterilmesi çocuk okurun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algısını bu kalıplaşmış bakış açısıyla şekillendirebilir (Macionis, 2001).

2.3.8. Geleneksel Değerler, Kurallar, Yaptırımcı Yargılar

Çocuk kitaplarının, çocuğu yetişkin dünyasının kuralları, kalıplaşmış düşünce yapıları, otoriter tutumları ve geleneksel değer yargılarına uyum gösterecek şekilde yönlendirmesi, çocuğun nesneleştirilmesi anlamına gelmektedir. Çocuğun nesne konumuna indirgenmesi ise, onun bu yerleşik yargı ve kuralları, baskı içeren tutumları sorgulamamasına neden olur (Şirin, 2007).

2.3.9. Tek ve Sabit Doğrular

Çok yönlü düşünme becerisini desteklemeyen ve eleştirel düşünceyi teşvik etmeyen çocuk kitapları, çocuğu yazarın mutlak doğrularına yönlendirir. Bu durumda çocuk, yazara ya da çizerine ait düşünceleri sorgulamaz ve onları kendi fikirleriymiş gibi benimser (Dilidüzgün, 2004).

2.3.10. Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler

Duygusal açıdan aşırı yüklü ya da duyguları kötüye kullanan çocuk kitapları, çocuğun duygusal dengesini zedeleyerek onu içe kapanık, hüzünlü bir kişilik yapısına sürükleyebilir (Dilidüzgün, 2004).

2.4. Şiddet Kavramı

İnsanların bulunduğu her alanda şiddet kavramı da var olmuştur. İnsanların her şeyi kontrol etme ve her şeye hükmetme arzuları, şiddet, çatışma ve savaşların olmasına yol açmıştır. Şiddet birçok şekilde karşımıza çıkmakta, baskı, korkutma, eziyet, öldürme, sindirme şeklindeki davranışlar her toplumda yaşanmaktadır (Onbaş, 2007).

2.4.1. Şiddetin Tanımı

Şiddet kavramı ile ilgili birçok tanım mevcuttur. Şiddet Mutlu'ya (1997) göre saldırganlıkla alakalı bir davranıştır. Öğülmüş'e (2007) göre şiddet gücün yasal olmayan şekilde ve haksız bir şekilde kullanılmasıdır. Bridge'e (2003) göre şiddet bireye sözel, fiziksel, psikolojik ve cinsel şekilde uygulanan güçtür. Şiddet bireyin yaralanmasına hatta ölümüne bile sebep olan veya bireyin gelişimini engelleyen fiziksel, psikolojik ve cinsel olarak yapılan davranışlardır (Üner, vd., 2009). Şiddet; duygusal, psikolojik, fiziksel, sosyolojik, ekonomik olumsuzlukları barındırmaktadır. Şiddetin temel dayanağı kıskançlık, egemen olma, öfke, hırs, nefret, kin gibi duygulardır (Urhan, 2020). Şiddet kavramının varlığı insanlık tarihinden de önceye dayanmaktadır. Bir kişinin herhangi nesneye, hayvana, bitkiye veya kendine yapmış olduğu şiddetin nedeni öfkesini kontrol edememesi ve duygularını ayarlayamaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Öfke kontrolü ve duyguların kontrolünün kişilere ailede kazandırılması gerekir. Bu noktada aileler yeterli bilgiye sahip olmayabilir. Fakat okulda eğitim verilerek bu öğrenme gerçekleştirilebilir (Altekin, 2013).

Şiddet canlı ve cansız şekilde her türlü yaşamda var olmaktadır. Mesela bir eşyaya, bitkiye, hayvana hatta bir düşünceye bile şiddet davranışı gösterilebilmektedir. Hatta kişi kendine bile şiddet uygulayabilir. Kişinin zararlı madde alışkanlığı, kendini sürekli depresyona sürükleyerek yaşamsal faaliyetlerini önemsememesi kişinin kendine şiddet davranışına örnek olabilir (Altekin, 2013). Şiddet, kişinin ruhsal ve fiziksel bütünlüğüne karşı yapılan maddi, manevi olumsuzluklardır. Bu olumsuzlukta karşımıza çıkan iki kavram vardır. Bunlar güç ve saldırganlıktır (Ayan, 2006). Güç; bir duruma sebep olan her türlü eylemdir (Ayan, 2006). Saldırganlık düşmanlık, rekabet, korku, öfke, engellenme gibi duygularla kişinin karşısındaki kişiye zarar vermek, karşısındaki kişiyi durdurmak, ona engel olmak, kişinin kendisini korumasını amaçlayan davranıştır (Avcı, 2006). Saldırganlık kavramı; bir başkasına zarar vermek, onu incitmek amacıyla bir kişi ya da grup tarafından yapılan davranışlardır. Bir başkasına yapılan vurma davranışı benzeri davranışlar fiziksel saldırganlık ve küfretmek benzeri davranışlar sözel saldırganlık, saldırganlık tanımı kapsamındadır.

Bireyin herhangi bir eylemde bulunmamasına karşın bireye zarar verme niyetli pasif saldırganlık davranışları da saldırganlık tanımı kapsamındadır. Örneğin bir yöneticinin hoşlanmadığı bir çalışanın terfisini geciktirmesi ya da onaylamaması pasif saldırganlık kavramı olarak nitelendirilmektedir (Bilgin, 1995).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde şiddet ve saldırganlık kavramlarının birbirleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bunun yanında bazı çalışmalarda ise şiddet kavramı yerine saldırganlık kavramının kullanıldığı görülmektedir. Saldırganlık ise, ‘bir bireye zarar vermek, acı çektirmek veya yaralamaya çalışmak’ olarak ifade edilmektedir. Şiddet kavramı ise ‘güç kullanmak, başka insanlara zarar vermek, baskı uygulamak ve yaralamaya çalışmak’ olarak ifade edilmektedir (Göka ve Türkçapar, 2007). Şiddet, yalnızca fiziksel saldırganlıkla sınırlı olmayan, bireylerin ruhsal, sosyal ve ekonomik bütünlüğünü tehdit eden çok yönlü bir unsur olarak karşımıza çıkmakta; bu nedenle farklı biçim ve bağlamlarda ortaya çıkan çeşitli türler altında sınıflandırılmaktadır (WHO, 2002).

2.4.2. Şiddetin Çeşitleri

Dünya Sağlık Örgütü’ne göre şiddet, bir bireyin ya da grubun, kendisine, başkasına, bir topluluğa veya bir gruba karşı, fiziksel güç ya da tehdit içeren davranışlar yoluyla yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu veya yoksunlukla sonuçlanabilecek kasıtlı bir eylemdir; bu tanım çerçevesinde şiddet çeşitli biçimlerde sınıflandırılmaktadır (WHO, 2002). Şiddetin dar ve geniş anlamları ile ilgili bir sınıflandırma yapılmaktadır. Şiddet dar anlamıyla; insanlara yönelik sert bir şekilde ve acı verici fiziksel eylemdir. Kişinin canına, sağlığına, malına, bireyin özgürlüğüne, bedensel bütünlüğe karşı tehdit oluşturur (Ünsal, 1996). Geniş anlamda bakıldığında ise şiddetin fiziksel ve ruhsal manada insan üzerindeki etkileri direkt olarak ölçülemeyen, dolaylı yoldan ve somut şekilde hissedilen baskılardır. İşsizlik, ekonomik şiddet, enflasyon, trafik korsanlığı, medya terörü, çevre tahribi, düzensiz kentleşme buna birer örnektir (Kocacık, 2001). Şiddet çok yönlü bir kavramdır. Farklı açılardan ele alınabilmesi mümkündür. Şiddetin tek bir nedeni yoktur. Şiddet kavramı toplumu ilgilendiren bir sorundur ve bu sorun çevre kaynaklıdır. Şiddet kavramını tek bir sebebe bağlamak bilimsel gerçeklerle örtüşmez (Tezcan 1996). Uygulanan şiddet tipine bağlı olarak yapılan farklı bir şiddet sınıflandırması da şu şekildedir (İldeniz, 2015; İlkcaracan ve Gülçür, 1996; Karabağ, 2010; Uçar, 2003):

-Fiziksel Şiddet

-Sözel Şiddet

- Duygusal (Psikolojik) Şiddet
- Cinsel Şiddet
- Çocuk İhmali

2.4.2.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet kişinin disiplini sağlama, öfke boşaltma, cezalandırmak için çocuğa şiddet uygulayarak zarar vermesidir. Dövülme, ısırılma, yanma gibi yollarla olabilir ve kişinin vücudunda belirgin bir şekilde iz bırakan kaza haricindeki eylemler fiziksel şiddettir (Koç,2006). Fiziksel şiddet; kişiye yönelik uygulanan bedensel gücün, kişiyi yaralamaya, kişiye zarar vermeye ve kişinin ölümüne sebep verecek şekilde kasıtlı olarak kullanılmasıdır (Fanslow, vd., 1999). Vurmak, itmek, alıkoymak, öldürmek gibi kişinin fiziksel gücünü kullandığı birtakım kötü davranışların olduğu şiddet türüdür. Fiziksel şiddet; ısırma, darp, silah kullanma, cinayet, tokat, aletle saldırı, öldürmeye teşebbüs gibi kişinin direkt bedenine yönelik yapılan davranış ve saldırıları kapsamaktadır (Bal, 2014). Fizikî şiddet; kişinin çevresinde bulunan insan ve nesnelere zarar verdiği her türlü davranışı kapsar. Şiddetin direkt bireye yansması gerekmez, sergilenmesi de yeterlidir. Mesela bir kişinin aç bırakılması, dövülmesi, bir yere hapsedilmesi gibi davranışlar fiziksel şiddet olarak nitelendirilmektedir (Çakmaklı, 2005).

2.4.2.2. Sözel Şiddet

Sözel şiddet; eleştiri, alay etme, bağırma, isim takma ve suçlama gibi davranışların olduğu ve maruz kalan kişide psikolojik hasar ya da yıkıma sebebiyet veren bir şiddet türüdür (Cohen, 2004). Köknel (1996) sözel şiddeti “Kişinin karşısındakini kırıcı, alay edici, küçük düşürücü sözler kullanarak onu doğrudan ya da dolaylı yoldan aşağılaması, kişiliğine saldırması, kötülemesi, umudunu kırması, kişiyi sert, kaba konuşarak engellemesi” olarak tanımlamaktadır. Sözel şiddet unsurları bireye çok büyük psikolojik hasar vermektedir. Bu şiddet türü fiziksel şiddet kadar bireye zarar vermektedir. Kişinin hayata bakışını olumsuz yönde etkilemektedir.

Sözel şiddete ait unsurların edebi metinlerde kullanılıyor olması bunun küfür, argo ve jest ve mimiklerle desteklenmesi fiziksel şiddet kadar etkilidir. Çocukta sözel şiddetin de fiziksel şiddet kadar derin izler bırakması muhtemeldir (Doğan, 2000).

2.4.2.3. Duygusal (Psikolojik) Şiddet:

Duygusal şiddet (mobbing) kavramına baktığımızda, İngilizcede “mob” kökünden türemiştir. Mob sözcüğü, tam olarak ne şekilde davranacağını bilmeyen, şiddete yönelen topluluk anlamındadır. Mobbing sözcüğü, toplu bir saldırı, çevreleme ya da karşıdaki insanı sıkıntıya uğratma anlamındadır (Tınaz, 2006). Çocuğun psikolojisini bozan, duygusal anlamda zarar veren durumlardır. Çocuğu reddetme, aşırı koruma, yalnız bırakma, aşırı hoşgörü, sevgisiz bırakma, baskı, eleştiri, aşağılama, korkutma, tehdit, suçlama, yok sayma, aile içinde yaşanan şiddete maruz bırakma gibi davranışların her biri duygusal (psikolojik) şiddettir (Koç, 2006). Duygusal şiddet, bireyin psikolojik bütünlüğünü zedeleyen, sistematik kontrol ve güç kullanımı içeren bir istismar türüdür. Bu şiddet biçimi, çocuklarda kalıcı davranış örüntülerine dönüşerek kuşaklar arası aktarılabilmekte ve bireyin bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir (Polat, 2011).

2.4.2.4. Cinsel Şiddet

Çocuk istismarı, ailede anne ve babanın ya da çocuğa bakmakla sorumlu olan kişinin yaptığı, çocuğu yetiştirmek ile alakalı olan toplumsal normlardan uzak, çeşitli şekillerde çocuğa bilerek isteyerek zarar verilmesidir (Polat, 2001). Çeçen’e (2007) göre cinsel şiddet birçok şekilde görülmektedir: Bunlar sözel istismar, teşhircilik, sapkınlık derecesinde olan telefon konuşmaları, röntgencilik, cinsel ilişkiye olan şahitlik, kişinin bedenine cinsel amaç için temasta bulunulması, zorla evlendirme, ırza geçme, enstest ilişki, fuhşa yönlendirilme, ırza geçme gibi.

2.4.2.5. Çocuk İhmali

Çocuğun beslenme, sevilme, barınma, giyim, oyun, temizlik, eğitim, sağlık ve güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmemesidir (Koç, 2006). Çocuk ihmali, çocuğun fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimi için gerekli olan beslenme, barınma, sağlık hizmetleri, eğitim ve duygusal ilgi gibi temel ihtiyaçlarının ebeveyn ya da bakım veren kişiler tarafından sürekli veya sistematik biçimde karşılanmaması durumudur. Bu ihmal, çocuğun yalnızca anlık sağlığını değil, aynı zamanda uzun vadeli gelişimini, güvenlik duygusunu, akademik başarısını ve sosyal ilişkilerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Çocuk ihmali, çoğu zaman fark edilmesi güç bir istismar biçimi olmasına rağmen, etkileri bakımından fiziksel istismar kadar yıkıcı olabilir (Dubowitz ve Black, 2001).

Yapılan araştırmalar çocukların yukarıda bahsedilen şiddet türlerinin birçoğu ile karşılaştığını göstermektedir. Zorbalıkla karşı karşıya kalan çocuk ailesine bu durumdan bahsedemeyebilir fakat davranışları ile zorbalığa uğradığını gösterebilir (Çinkır ve Karaman Kepenekçi, 2003).

2.4.3. Çocuğa Yönelik şiddet

Çocuk istismarı suç olmasına rağmen hala dünyada çocuklar küçük yaşta evlendirilmekte, şiddete maruz kalmakta, küçük yaşta çalıştırılmakta, cinsel zorbalığa maruz bırakılmaktadır. Geçmiş dönemlerde çocukların istismar ve ihmale maruz kalmasının, insan hakları anlayışının yeterince gelişmemiş olmasına, toplumsal duyarlılığın düşük düzeyde seyretmesine ve çocukları korumaya yönelik yasal düzenlemelerdeki yetersizliklere bağlı olduğu ileri sürölmektedir. Fakat günümüzde insanların bu konuyla ilgili farkındalıklarının olmasına ve yasal düzenlemelerinde olmasına rağmen çocuk istismarının hala devam ettiği görölmektedir (Ata, 2019). Çocuklar ailede ve okulda istismarla karşılaşmaktadır. Evde çocuklara şiddet uygulayanlar genelde ebeveynler, öz olmayan ebeveynler, geniş ailenin fertleri, bakıcılar, çocuk yaşta evlilikte eşler ve eşin ailesidir. Çocukların maruz kaldığı şiddet, bazı durumlarda öölümle sonuçlanabilmekte; hayatta kalan çocuklar ise fiziksel, cinsel, duygusal şiddet ya da ihmal gibi çeşitli istismar biçimlerine uğrayarak kısa ve uzun vadede ciddi gelişimsel, psikolojik ve sosyal sorunlar yaşayabilmektedirler. Aile içinde ceza vermek maksadıyla çocuğa vurma, tekme atma, ısırma, yakma gibi uygulanan şiddet çocuğa sadece bedensel değil, psikolojik olarak da zarar vermektedir ve bu şiddeti en çok uygulayanların anne, baba, kardeş olduğu rapor edilmiştir (Pinheiro, 2006).

Çocukların birbirlerine olan davranışları gözlemlenmelidir ve şiddete yönelik davranışların tespit edilmesi halinde bunun çözümü için harekete geçilmelidir (Yörökoğlu, 2011). Çünkü kişiler birbirlerinin davranışından etkilenir. Çocuklar, özellikle yetişkinlerden ziyade akranlarının sergilediği davranışlardan daha fazla etkilenmekte; bu davranışların doğruluğunu ya da yanlışlığını sorgulamadan, model alma ve gruba ait olma güdüsüyle benzer davranışları taklit etme eğilimi göstermektedirler (Uçar, 2010). Çocuklar, sergiledikleri davranışın yanlış olduğunu fark ettiklerinde, bu davranışı genellikle aile ve öğretmenlerinin görmediği ortamlarda gerçekleştirme eğilimindedirler. Bu nedenle öğretmenlerin, öğrencilerin davranışlarını yakından gözlemlemeleri ve gelişimsel süreçlerini dikkatle takip etmeleri, erken müdahale ve rehberlik aısından büyük önem taşımaktadır (Norşenli, 2009).

2.4.4. Aile İçinde Şiddet

Aile, çocuğun gelişimi açısından en iyi ortamdır. Fakat ailelerin bazıları istemli ya da istemsiz çocuklarının gelişimini olumsuz şekilde etkileyecek davranışlarda bulunmaktadır. Aileler çocuklarının terbiyeli, iyi, eğitilmiş, bireyler olmalarını sağlamak amacıyla bilerek veya bilmeden çocuklarına şiddet uygulamakta, evlatlarını kendi istekleri gibi bir kişi olmaları için psikolojik, fiziksel, zihinsel, toplumsal gelişmelerini etkilemektedirler. Çocukken şiddete maruz kalan bireylerin büyüdüklerinde şiddete daha eğilimli oldukları yapılan araştırmalarda görülmüştür (Hökelekli, 2007).

2.4.5. Okul İçi Şiddet

Çocuklar aile içinde şiddete maruz kaldıkları gibi okul ortamında da şiddete maruz kalmaktadırlar. Okulda uygulanan şiddetin birçok nedeni olabilmektedir. Çocukların yaşadıkları sorunları çözümde şiddete başvurmaları, ders dışı zamanlarda sanatsal ve sportif aktivitelerin yetersizliği nedeniyle zamanlarını değerlendirememeleri, okul çevresinin iyi olmaması, okuldaki eğitimcilerin de şiddete başvurmaları okulda uygulanan şiddetin sebepleri arasında sayılabilir (Deveci, vd., 2008). Okullardaki zorbalık, çocukların kendilerine göre daha zayıf karakterde olan çocukları bilerek ve devamlı olarak rahatsız etmeleri ve bu durumdan mağdur olan kişinin kendisini koruyamayacak durumda olduğu saldırganlık türüdür (Çınkır ve Karaman Kepenekçi, 2003).

Öğretmenlerin bir kısmının dayacağı bir disiplin yöntemi olarak görmeleri çocuğun okulda fiziksel istismara uğramasına neden olmaktadır. Geleneksel yöntemde dayağın yararlı olduğunu kabul eden “Öğretmenin vurduğu yerde gül biter.” “Eti senin kemiği benim” gibi özdeyişler vardır (Beyazova ve Şahin, 2001). Bu şekilde uygulanan ceza yöntemlerinin çocukta bazı olumsuzluklara yol açtığı gözlemlenmiştir. Bunlar şu şekilde belirtilmiştir:

- Öğrenci zihinsel etkinliklere yoğunlaşmakta zorluk yaşar.
- Öğrencinin okul başarısı düşer.
- Öğrenci de okuldan kaçma, evden kaçma davranışları gözlemlenmeye başlar.
- Dürüstlükten uzaklaşma, yalan söyleme başlar.
- Öğrencide öz saygı zedelenmesi, cesaretsizlik, korkaklık artar.
- Öğrencide saldırganlık eğilimi başlar (Gözütok, 1993).

İnsanları, özellikle de çocukları etkileyen bir diğer unsur ise medyadır. Özellikle çocukların izledikleri çizgi filmlerde problemleri çözme konusunda şiddete başvurulması

amacı kötülere cezalandırmak bile olsa şiddetin ‘işe yaradığı’ mesajını vermekte ve şiddetin benimsenmesine sebep olmaktadır. (Ayrancı, vd., 2004).

2.4.6. Medyada Şiddet

Medyada şiddet ögesi çocuk ya da yetişkin fark etmeksizin bütün programlarda var olmaktadır. Çocuklara yönelik hazırlanan sinema filmleri, çizgi filmler, haber programları, komedi programları, diziler, filmlerde şiddet ögesine rastlanmaktadır (Uysal, 2002). Çocuklara yönelik hazırlanan programlar ve çizgi filmler yapılan diğer programlara göre çok fazla şiddet ögesi bulundurmaktadır (Karataş ve Tokur Kesgin, 2006). Çocuklar ve gençler kişilik gelişiminde özdeşim kurmaktadır. Çocuklar çevrelerinde gördükleri ve hayran oldukları kişilerin davranış ve düşünce biçimlerine, jest ve mimiklerine özenmekte ve onları taklit etmektedirler (Öktem, 2007).

2.4.7. Çocuk Kitaplarında Şiddet Kavramı

Çocukların gelişim döneminde alacakları eğitimin; onları toplumsal yaşama hazırlamada, çevreyi, insanı ve doğayı tanımalarında ve sevmelerinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu süreçte, çocuk kitapları bireyin değer yargıları kazanmasında, dünyayı anlamlandırmasında ve empati becerilerinin gelişmesinde etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır (Lüle, 2007). Çocuk kitaplarının çocuklara, dil bilinci, duyarlılık kazandırma onlara okuma alışkanlığı ve isteği kazandırmada ve çocuğun eğitiminde önemli bir yeri vardır (Sever, 2003). Çocukların kitapları tanınması ve okudukları kitaplardan etkilenmesi, bilişsel gelişim basamağı açısından somut işlemler dönemine (7-12 yaş) denk gelmektedir. Somut işlemler dönemindeki çocuk sorunlar ve nesneler arasında bağlantı kurarak sorunları çözmeye çalışır. Çocukların bir sonraki gelişim basamağı soyut işlemler dönemi ve ergenliğe geçiş dönemidir. Çocukların bu dönemde karakterleri şekillenir ve kendilerini bir model ile özdeşleştirirler. Bu sebeple kitaplardaki kahramanların ahlaklı olması ve sosyal karakterler olması önem taşımaktadır. Sosyal ve ahlaki açıdan zayıf karakterler çocuğun kötü bir modelle özdeşim kurmasına sebep olur (Atabek, 2001). Çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda, çocuğa görelilik ilkesi önemszenerek, çocukların ilgilerini, dil evrenini, gereksinimlerini önemseyerek okuma metinlerinin hazırlanması gerekmektedir (Sever, 2008). Çocuk edebiyatına ait yapıtlar, ancak çocuğun gelişimsel özelliklerini, ilgi alanlarını, ihtiyaçlarını, dil düzeyini ve dünyaya bakış açısını merkeze aldığı; aynı zamanda estetik ve sanatsal

duyarlılığı gözettiği ölçüde "çocuğa göre" nitelik kazanmakta ve etkili bir edebi araç hâline gelmektedir (Çer, 2016).

Çocuk hikaye kitaplarının çocuklara faydaları aşağıda verilmiştir (Bulut ve Kuşdemir, 2013).

- Çocuklara, okudukları kitaplarda zevk alma ve eğlenme olanağı tanır.
- Kitaplar çocukların iç dünyalarını zenginleşmesini sağlar.
- Çocukların kitaplar ve yaşantıları arasında bağ kurmasını sağlar.
- Çocukların farklı yaşam deneyimlerini öğrenmelerini sağlar.
- Çocuklarda okuma yazma alışkanlığını geliştirir.
- Çocuğun okuduğunu anlayabilme ve dili doğru bir şekilde kullanmalarını sağlar.

Yaşadığımız süre boyunca hep iyilerle karşılaşmayız. İyi ve kötü, güzel ve çirkin, doğru ve yanlış bir aradadır. Birey hayatı boyunca olumlu yaşantıların yanında olumsuz yaşantılarla da karşılaşır. Dünya iyiliklerle kötülüklerin birlikte olduğu bir yerdir ve çocuklar sadece olumlu durumlarla karşılaşmaz, birçok olumsuz durumla da karşılaşmaktadırlar (Kaya ve Erdem, 2020). Yazar, çocuk okuyucunun iç dünyasında meydana getireceği duygusal etkileri göz önünde bulundurmalıdır. Çocuğa sunulan edebi yapıt, onun psikososyal gereksinimlerini önemsemeli, ilgi ve gereksinimlerine hitap etmeli, çocukta sıcak ve samimi bir bağ kurarken, aynı zamanda onları huzursuz edebilecek, korku ya da endişe yaratabilecek olumsuz durumların da üstesinden gelinebileceğini sezdirenen bir yapıya sahip olmalıdır (Tekin, 2005). Çocuklara yönelik kaleme alınan eserlerin, çocuğun gelişimsel özellikleri ve psikolojik ihtiyaçları gözetilerek oluşturulması beklenmektedir (Aytekin, 2008; Oğuzkan, 2013). Çocuk edebiyatı ürünlerinde özellikle dikkat edilmesi gereken hususlardan biri ise metinlerde yer alan şiddet unsurlarıdır.

Şiddet kavramının çocuk kitaplarında yer alması gerektiği konusunda iki farklı görüş mevcuttur. Birinci görüşe göre şiddet kavramı hiçbir çocuk kitabında yer almamalı ve bu durum çocuklar için risk olarak ifade edilmektedir (Dağlıoğlu ve Çamlıbel Çakmak, 2009; Öztürk ve Giren, 2016; Yalçın ve Aytaş, 2008). Bir diğer görüş ise şiddet kavramının çocuk kitaplarında yer alması gerektiğidir. Çocuklar günümüzde birçok problemle karşı karşıya kalmaktadır ve bu problemlere şahit olmakta, bunlardan etkilenmektedirler. Bu nedenle bu tür problemlere çocuk edebiyatında yer verilmelidir. Bu şekilde çocuklar bu eserler sayesinde deneyim kazanacak, karşılaştıkları problemlere karşı daha sağlıklı bir ruh halinde olabileceklerdir (Dilidüzgün, 1996). Önemli olan şiddet kavramı ile çocukların ne şekilde başa çıkabileceğini algılamasıdır (Sever, 2008).

Alpöge'ye (2003) göre, “çocuk kitaplarında yer alan şiddet” olgusu iki farklı biçimde değerlendirilebilir. İlk olarak, çocuk edebiyatı yazarının metin içerisinde yer verdiği çeşitli şiddet öğelerini içermektedir. Bu fiziksel zarar içeren her türlü saldırgan davranışı içerdiği gibi, silahlı ya da silahsız eylemler ile sözlü saldırıları da içine almaktadır. Bu tür şiddet öğelerinin doğrudan çocuğa yöneltilmesi şart değildir, görünür olmaları yeterlidir. İkinci olarak ise, çocuğun bireysel yaşamında doğrudan deneyimlediği ya da karşı karşıya kalma riski bulunan şiddet biçimlerinin yazar tarafından kullanılması söz konusudur. Bu tür içerikler, çocuğa yönelmiş her tür saldırgan eylemi içerebilir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer almasına rağmen şiddeti onaylayanlar kimler ve kimler bilerek, isteyerek ve ya bilmeden şiddete kitaplarında yer veriyor? Özyer (2002) bu kişileri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Yazarlar (kitapların okunması amacıyla),
- Okur (her geçen gün şiddet, macera sever olması),
- Anne ve baba (önemsemiyor ya da farkında bile değildir),
- Eğitimciler (ilgi eksik),
- Yayınevleri (satış peşinde),
- Medya (reklam peşinde).

Çocukların hayatlarında çok önemli bir yeri olan kitaplara, gereken önem verilmelidir. Çocuk hikaye kitaplarını kaleme alacak kişiler, çocuğun gelişim özelliklerini, çocuk ruhunu, çocukların nelerden hoşlandıklarını bilmeli, akıcı, sade bir dil kullanmalı, verilmek istenen mesaj net vermeli, olayları doğal bir şekilde anlatmalıdır (Ataseven ve İnandı, 2000; Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009; Tekin, 2005).

2.5. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde şiddet kavramıyla alakalı literatürde yapılmış çalışmalar ve bu çalışmalara ait bulgulara yer verilmiştir.

Dilidüzgün ve Uz (2002) çalışmasında; hikaye kitaplarında şiddete ait unsurların çok fazla olduğunu belirtmiştir. Ömer Seyfettin benzeri yazarların kitaplarında, geleneksel masallarda çocukların şiddet unsuru ile doğrudan veya dolaylı yoldan karşılaştıklarını belirtmiştir. Medyada özellikle de televizyon ve çocukların oynadığı bilgisayar oyunlarında yer alan şiddet unsurunun bir pazarlama malzemesi olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Şiddetin çocukları duygusal ve fiziksel anlamda etkilediğini belirtmiştir.

Özyer (2002) çalışmasında; şiddet kavramının edebi eserlerde biçimsel olarak yer aldığını belirtmiştir. İçerik açısından incelendiğinde de yaşamın içinde eserlerde yer aldığını belirtir. Çocuk kitaplarında şiddetin hem içerik hem de biçimsel şekilde onaylandığını belirtmiştir. Şiddetin edebi eserlerde kullanılırken kiminin bunu bilinçli kiminin ise bilinçsiz yaptığını bazı grupların şiddeti onayladığını belirtmiştir. Özyer çocuk kitaplarının ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerektiğini ve şiddetin çocuk kitaplarında yer almaması gerektiğini belirtmiştir.

Kuzu (2002) çalışmasında; şiddet kavramını üvey anne ve üvey annenin çocuğa uyguladığı şiddet açısından incelemiştir. Çalışmasında Kuğular, Hansel ve Gratel, Külkedisi, İki Kardeş, Yılan Bey ile Peltan Bey, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Bir Göze Bir Gül masallarında geçen üvey anneleri incelemiştir. Masallarda üvey annelerin hep kötülük yapan, çocuğa kötü davranan insanlar olarak belirtildiğini bu yüzden de çocukların üvey anneden korktuklarını ve yaklaşmak istemediklerini belirtmiştir. Üvey annelerin aslında öz anne gibi olması gerektiği fakat masallarda bu durumun daha farklı işlendiği belirtilmiştir.

Alpöge (2003) çalışmasında; çocuk edebiyatındaki şiddeti incelemiştir. Çocuk edebiyatında şiddet iki türlü incelenmektedir. Bunlardan birincisi şiddet kavramının eserde bulunmasının yeterli olması, çocuğun hayatında karşılaşabileceği şiddet kavramının hikayede yer almasıdır. Çalışmada 0-6 yaş aralığındaki çocukların okudukları ve rastgele bir şekilde seçilen 351 resimli kitabın içerisinde açık bir şekilde şiddetin yer almadığı fakat masal kitaplarında şiddet kavramının yoğun bir şekilde yer aldığı ve bu durumun okul öncesinde bulunan çocuklara uygun olmadığı belirtilmiştir.

Şen (2003) çalışmasında, okul öncesinde bulunan çocuklara hazırlanan hikaye ve masal kitaplarında yer alan saldırganlık kavramının örnek oluşturabileceği karakterler incelenmiştir. Amaç çocuklara yönelik hazırlanmış hikaye ve masal kitaplarında çocuğu şiddet içerikli davranışa ve saldırganlık davranışına yönlendirebilecek kahramanları belirlemek ve bunların ne gibi özellikleri olduğunu belirlemek ve çocuklara yönelik bir hikaye ve masal kitabının nasıl olması gerektiği ile ilgili öneriler ortaya koymaktır. Araştırmada 28 yayınevine ait toplamda 150 tane hikaye kitabı ve 200 tane masal kitabı seçilerek incelenmiştir. İncelenen kitaplarda yer alan şiddet unsurunun çok fazla yer aldığı belirtilmiştir. Çocuklara yönelik hazırlanan hikaye ve masal kitaplarının basılmadan önce alanında uzman kişiler tarafından incelenmesi, ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi, hikaye ve masal kitaplarında şiddet kavramının olmaması gerektiğine değinilmiştir.

Güney'in (2007) çalışmasında; ülkemizde çok fazla okunan bir yazar olan Kemalettin Tuğcu'nun kitapları şiddet unsuru açısından incelenmiştir. Kemalettin Tuğcu'nun elli eseri

şiddet ve ölüm unsurları açısından incelenmiş ve bu kitapların çocukların psikolojilerini nasıl etkilediği ve çocukların psikolojik yönden sağlam bireyler olmaları açısından Kemalettin Tuğcu'nun kitaplarının çocuklara önerilmesi için bir farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Çalışmada betimleyici yöntem kullanılmıştır. Kitaplarda yer alan şiddet ve ölüm unsurlarının ne oranda yer aldığı tablollaştırılmıştır. Çalışmada kitaplarda yer alan şiddet ve ölüm unsurlarının fazla olması sebebiyle çocukların gelişimi ve psikolojisini olumsuz manada etkilemiştir.

Dağlıoğlu ve Çakmak'ın (2009) çalışmasında; daha çok okul öncesinde ve ilkokulda okuyan çocuklara yönelik hazırlanan, yayınevlerinin yayınladıkları, basım yılı 1995 ve 2005 yılları arasında olan ve hala satışta olan 174 tane hikaye kitabı incelenmiştir. Hikaye kitaplarında yer alan metin ve resim kısımlarında bulunan korku ve şiddet öğelerinin incelenmesi amacıyla bir değerlendirme formu oluşturulmuş ve yapılan çalışmanın aracı belirlenmiştir. Çalışmada nitel ve nicel unsurlardan yararlanılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda şiddet unsuruna % 8, korku unsuruna % 11 oranında rastlanılmıştır.

Fırat'ın (2012) çalışmasında; amaç okul öncesinde bulunan çocuklara hazırlanan hikaye ve masal kitaplarında bulunan şiddet ve korku kavramının tespit edilip değerlendirilmesi, öğretmenlerin bu noktada farkındalıklarını belirlemek, elde edilen bulgular neticesinde bunların eğitsel özellik taşıyıp taşımadığı ve uygunluğunu belirlemektir. Çalışma için 135 masal kitabı ve 85 hikaye kitabı toplamda ise 220 kitabın incelenip değerlendirilmesi maksadıyla bir değerlendirme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan formla kitaplarda şiddet ve korku unsurunun yer alıp almadığı araştırılmıştır. İnceleme sonucunda kitaplarda korku ve şiddet unsuruna yer verildiği ve bu durumun çocukları olumsuz bir şekilde etkileyebileceği belirlenmiştir.

Türkyılmaz ve Kuş (2014) çalışmasında; nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasını kullanmıştır. Çalışmada verilerin toplanmasında doküman analizi kullanılmıştır. “İlköğretim 100 Temel Eserde Çocuk Hakları” adlı çalışmada “100 Temel Eser listesinde bulunan kitaplarda; gelişme, yaşama, katılım ve koruma hakları bakımından olumlu ve olumsuz durumlar belirlenerek incelenmiştir. Çalışma sonucunda araştırılan kitaplarda bir çocuğun korunma ve yaşama hakkıyla alakalı ifadelerde olumsuz ifadelere çok fazla yer verildiği, çocuklara ait katılım hakkının ise hiçbir şekilde yer almadığı belirlenmiştir.

Giren ve Öztürk'ün (2016) çalışmasında; okul öncesinde bulunan çocuklara hazırlanan hikaye kitaplarında yer alan şiddet ve korku unsurları incelenmiştir. Araştırma Aksaray ilinde, 20 farklı yayınevinin çıkardığı, 2009- 2015 yılları arasında yer alan 54 hikaye kitabı incelenmiştir. Hikaye kitaplarında yer alan metne ve resme ait kısımlarda bulunan

şiddet unsuru ve korku unsurunun % 9,8 oranında olduğu tespit edilmiştir. İncelenen hikaye kitaplarında yer alan metin ve resimlerde korku unsurunun şiddet unsurundan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Çocuklara yönelik hazırlanan hikaye kitaplarında şiddet ve korku unsuruna yer veriliyor olması çocukların ruh sağlığını olumsuz şekilde etkilemekte ve onların sosyal yönden sağlıklı bireyler olmalarına neden olmaktadır. Çocuklara yönelik hazırlanan hikaye kitaplarında bunlara dikkat etmek gerekir.

Aktan ve Aydın'ın (2018) çalışmasında; incelediği 100 Temel Eser listesinde yer alan çocuk kitapları şiddet açısından ele alınmıştır. Araştırmada veri kaynağı 100 Temel Eser içinde yer alan okuma kitapları, çalışma grubunu da yerli yazarlardan seçilen 12 kitap ve yabancı yazarlardan seçilen 9 kitap toplamda 21 kitaptır. Hikaye kitaplarında şiddet ifadelerinden en fazla sözel şiddetin kullanıldığı daha sonra sırayla fiziksel şiddet, cinsel şiddet ve en az da duygusal şiddete yer verildiği belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda 100 Temel Eser okuma kitaplarında şiddet unsurunun yer aldığı ve yabancı yazarlı kitaplarda şiddet unsurunun daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Güzelküçük (2019) çalışmasında; incelediği 100 Temel Eser listesinde yer alan hikaye kitaplarında bulunan metinlerdeki korku ve şiddet unsurlarını incelemiştir. Çalışmanın evrenini MEB'in 2005 yılında yürürlüğe koyduğu "100 Temel Eser" listesinde yer alan hikaye kitapları oluşturmaktadır. Çalışmaya ait örnekleme dünya edebiyatından 2 tane masal kitabı, Türk edebiyatından 4 tane masal kitabı toplam 6 tane masal kitabı oluşturmaktadır. Belirlenen kitaplarda yayınevi seçilirken en fazla basımın yapıldığı eserler belirlenmiştir. Yapılan değerlendirmelerden elde edilen sonuçlara göre Türk ve yabancı masal kitaplarında şiddet içeren ifadelerin bulunduğu, fakat Türk masallarının daha fazla şiddet ögesini barındırdığı belirlenmiştir. Araştırmanın sonucuna bakıldığında sözel şiddet unsuru ve fiziksel şiddet unsurunun yerli masal kitapları ve yabancı masal kitaplarında daha çok yer aldığı söylenebilir.

Şahin, Gönen ve Özçelik (2023) çalışmasında; ilkokul 3. ve 4. sınıf hikaye kitaplarında korku ve şiddet unsurları incelenmiştir. Çalışmanın veri kaynağını beş farklı yayınevinden seçilen her yayınevine ait 5 kitap toplamda 20 kitap ve bu kitapların içinde yer alan 52 hikaye kitabı oluşturmaktadır. Hikayeler üç farklı araştırmacı tarafından okunarak şiddet ve korku unsurları belirlenmiştir. Çalışma sonucunda 20 hikaye kitabında toplam 135 şiddet unsuru ve 74 korku unsuruna rastlanmıştır. Hikaye kitaplarında en fazla rastlanan şiddet unsurları fiziksel şiddet ve sözel şiddettir. Bunu duygusal şiddet unsuru takip etmektedir.

İnce Samur (2024) çalışmasında; okulöncesi, ilkokul ve ortaokul dönemine ait 250 kitap şiddet kavramı açısından incelemiştir. Çalışmada çocuk kitaplarında yer verilmemesi gereken “şiddet” kavramı inceleme konusu olarak ele alınmıştır. Okulöncesi dönemde incelenen 100 kitapta 37; ilkokul döneminde incelenen 100 kitapta 49; ortaokul döneminde incelenen 50 kitaptan 13 kitabın şiddet içerdiği belirlenmiştir. Sonuç olarak incelenen kitaplar arasında ilkokul dönemindeki kitaplarda şiddet ögesine çok fazla yer verildiği ortaya çıkmıştır.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

İlkokul düzeyinde hazırlanan hikaye kitapları içerisinde bulunan şiddet kavramını inceleyip değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların ve algıların doğal ortamında gerçekçi, bütüncül bir şekilde ele alınmasına yönelik nitel bir süreçtir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırmada olaylar neden-sonuç ilişkisine bağlanmamakta istatistikler ya da sayısal veriler değil burada temele alınan nitel analizlerdir. Nitel araştırmada öznellik ön plandadır (Neuman, 2012). Nitel araştırma yapan araştırmacı konuyla ilgili ayrıntılı bilgi edinmekte bir kâşif gibi farklı sorularla doğruyu aramaktadır (Karataş 2015).

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen bir olgu veya olgular ile ilgili bilgileri içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini temel alır. Dokümanlar, nitel araştırma çalışmalarında etkili bir şekilde kullanılan önemli bilgi kaynaklarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

3.2. Araştırma Kapsamında İncelenen Dokümanlar

Bilimsel araştırmaların önemli basamaklarından biri de evren ve örneklemdir. Ulaşılması zor olan bir evren yerine, evreni temsil edebilecek daha küçük örnek grup üzerinde araştırma yapmak oldukça kolaydır. Örneklemden elde edilen sonuçları evrenin tamamına genelleyerek çalışma yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmanın evrenini ilkokullarda okutulan hikaye kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise ilkokul düzeyinde 8 hikaye kitabı oluşturmaktadır. Kitaplar seçilirken çok tercih edilen kitaplar olmasına dikkat edilmiştir. Her bir yazar ve yayınevinden bir kitap tercih edilmiştir.

Çalışmada kullanılacak dokümanlar hazırlanırken öncelikle alan uzmanlarının yardımı alınarak kitaplar ile ilgili bir liste hazırlanmış, listede yer alan kitaplar çocuğun

düzeyine uygunluk, güncellik ve çalışma konusuna uygunluk açısından incelenerek uzman görüş yönlendirmesiyle daraltılmıştır. Çalışmada incelenecek kitapların seçiminde yazar ve yayınevi çeşitliliği dikkate alınmıştır. İncelenecek kitapların künyelerine ve kısaltmalarına ait detaylı bilgiler Tablo 2’ de yer almaktadır.

Tablo 2. Çalışma Grubunu Oluşturan Kitapların Künye ve Kısaltmalarına İlişkin Bilgiler

Kitap İsmi	Yazar İsmi	Yayınevi	Basım Yılı	Kısaltmalar
Kanatsız Arı Mu	Ahmet Şerif İZGÖREN	Elma Çocuk	2024	KAM
Küçük Kara Balık	Samed BEHRENGİ	Doğan Çocuk	2023	KKB
Beyaz Pantolon	Yaşar KEMAL	Yapı Kredi Yayınları	2023	BP
Üç Nasihat	Ömer SEYFETTİN	Maviçatı Yayınları	2018	ÜN
Sıcak Ekmek	Gülten DAYIOĞLU	Altın Kitaplar	2023	SE
Motorlu Kuş	Cahit ZARİFOĞLU	Beyan	2006	MK
Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği	Behiç AK	Günışığı Kitaplığı	2023	YÇHK
Harf Delisi	Aytül AKAL	Tudem	2023	HD

3.3. Veri Toplama Araçları

Hikayelerde bulunan verilerin, standart bir şekilde elde edilmesi amacıyla araştırmacı şiddet öğelerini ortaya koymak amacıyla literatür taraması yapmıştır. Hazırlanan hikaye kitaplarında bulunan şiddet öğelerinin ne gibi ifadeler olabileceğine ilişkin Türkçe eğitimi uzmanı, çocuk gelişimi uzmanı ve çocuk edebiyatı alanında çalışmaları bulunan öğretim üyeleriyle görüşülmüştür. Bu araştırmada kullanılan veri toplama aracının oluşturulma

sürecinde, alan yazın kapsamlı bir şekilde taranmış ve konuya ilişkin daha önce gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar sistematik olarak incelenmiştir. İncelenen çalışmalarda kullanılan veri toplama formları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda Şiddet Unsurlarını Belirleme Formu oluşturulmuştur. Daha sonra şiddet unsurları belli temalara göre alt kategorilere ayrılmıştır. Hikaye kitaplarında şiddet üç temada ele alınmıştır. Bunlar; sözel şiddet, duygusal şiddet ve fiziksel şiddet temaları olarak ortaya koyulmuştur. Belirlenen bu şiddet türlerine ait çeşitli alt kategoriler oluşturulmuştur. Bunlar sözel şiddet teması adı altında hakaret etmek, bağırarak, tehdit etmek, kırmak, argo ifade kullanmak, beddua etmek, iftira etmek, kızmak, küfür etmek; duygusal şiddet teması adı altında kötümserlik, korkutma, öfkelenmek, dışlamak, duygularıyla oynamak, zorbalık; fiziksel şiddet teması adı altında vurmak, öldürmek, hapsetmek, saldırmak, öldürmeye teşebbüs, kesmek, bayılmak kategorilerine ayrılmıştır.

Uygulamaya başlamadan önce ilkökul düzeyinde birçok hikaye kitabı okunmuştur. Araştırma kapsamında şiddet unsuru ağır basan 8 hikaye kitabı edebiyat ve Türkçe uzmanları ile görüşülerek belirlenmiştir. Hikaye kitapları elde edilen verilerin netliği ve doğruluğu açısından üç kez okunmuştur. İkinci kez yapılan okumada düzeltmeler, üçüncü kez yapılan okumada ise en doğru ve net bir biçimde şiddet içeren bölümler ortaya koyulmuştur. Araştırmada kullanılan hikaye kitapları ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

Ahmet Şerif İzgören' e ait Kanatsız Arı Mu adlı hikaye kitabı toplamda 40 sayfadan oluşmaktadır. Elma Çocuk yayınevinin kitabıdır. 26. Baskı, basım yılı 2024'tür. 7 yaş ve üzeri çocukların okuyabileceği bir hikaye kitabıdır.

Samed Behrengi'ye ait Küçük Kara Balık adlı hikaye kitabı toplamda 60 sayfadan oluşmaktadır. Doğan Çocuk yayınevinin kitabıdır. 5. Baskı, basım yılı 2023'tür. 8 yaş ve üzeri çocukların okuyabileceği bir hikaye kitabıdır.

Yaşar Kemal'e ait Beyaz Pantolon adlı hikaye kitabı toplamda 56 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın yayınevi Yapı Kredi Yayınlarıdır. 11. Baskı, basım yılı 2023'tür. 10 yaş ve üzeri çocukların okuyabileceği bir hikaye kitabıdır.

Ömer Seyfettin'e at Üç Nasihat adlı hikaye kitabı toplamda 72 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın yayınevi Maviçatı Yayınlarıdır. 2.Baskı, basım yılı 2018'dir. 9 yaş ve üzeri çocukların okuyabileceği bir hikaye kitabıdır.

Gülten Dayıoğlu'nun Sıcak Ekmek adlı hikaye kitabı toplamda 64 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın yayınevi Altın Kitaplardır. 39. Baskı, basım yılı 2023'tür. 8 yaş ve üzeri çocukların okuyabileceği bir hikaye kitabıdır.

Cahit Zarifoğlu'nun Motorlukuş adlı hikaye kitabı toplamda 96 sayfadan oluşmaktadır. Beyan yayınevinin kitabıdır. Basım yılı 2006'dır. 8 yaş ve üzeri çocukların okuyabileceği bir hikaye kitabıdır.

Behiç Ak'ın Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği adlı hikaye kitabı toplamda 104 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın yayınevi Günışığı Kitaplığı'dır. 59. Baskı, basım yılı 2023'tür. 8 yaş ve üzeri çocukların okuyabileceği bir hikaye kitabıdır.

Aytül Akal'ın Harf Delisi adlı hikaye kitabı toplamda 128 sayfadan oluşmaktadır. Tudem yayınevinin kitabıdır. 1. Baskı, basım yılı 2023'tür. 9 yaş ve üzeri çocukların okuyabileceği bir hikaye kitabıdır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Doküman analizi, tarihsel ya da güncel yazılı materyallerin sistematik olarak incelenmesi yoluyla, araştırmacının araştırma sorularına yönelik nitel veriler elde etmesini sağlayan güçlü bir yöntemdir (Bowen, 2009). Çalışma grubunda yer alan 8 hikaye kitabı içerisinde yer alan şiddet öğeleri incelenerek araştırmacılarla birlikte analiz edilmiştir. Belirlenen şiddet ifadeleri belirli başlıklara göre belirlenerek frekansları çıkarılmıştır. Daha sonra frekansları çıkarılan şiddet ifadeleri belli tema ve kategorilere ayrılmıştır. Bu süreçte hikaye kitapları araştırmacı ve uzmanlar tarafından okunarak formdaki kriterlere göre incelenmiştir.

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğe ilişkin yürütülen çalışmalar, araştırma sürecinin bilimsel niteliğini ortaya koymanın yanı sıra elde edilen bulguların güvenilirliğini ve ikna ediciliğini artıran temel ölçütler arasında yer almaktadır (Daymon ve Holloway, 2003). Bu çalışmada veri toplama araçlarının seçimi sürecinde ve verilerin toplanması ile çözümlenmesi aşamalarında, alanında yetkin uzmanların görüşlerine başvurulmuş ve mevcut literatür kapsamlı biçimde incelenmiştir. Guba (1981), bir araştırmanın güvenilirliğini sağlamada en kritik unsurun, elde edilen bulguların inandırıcılığı olduğunu vurgulamaktadır. Araştırma verilerinin inandırıcılık düzeyini artıran en önemli etkenlerden biri ise, araştırmacı ile veri kaynağı arasında kurulan etkileşimin zamana yayılması ve bu ilişkinin derinlemesine gelişmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlikle ilişkili temel unsurlardan biri de tutarlılıktır (Özışık, 2024). Yıldırım ve Şimşek (2018), tutarlılık analizini; araştırmacının araştırma sürecini başlangıçtan itibaren nesnel bir bakış açısıyla izleyip değerlendirmesi ve

bu yolla çalışmanın bütüncül olarak tutarlı olup olmadığını ortaya koyması biçiminde tanımlamaktadır. Bu doğrultuda, yürütülen çalışmada tutarlılık, hem araştırma sürecinin hem de elde edilen bulguların tekrar tekrar gözden geçirilmesi ve denetlenmesi yoluyla sağlanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini desteklemek amacıyla, nitel veri analiz sürecinde iki bağımsız kodlayıcı görev almış ve yapılan kodlamalar arasındaki tutarlılık düzeyi incelenmiştir. Nitel araştırmalarda birden fazla kodlayıcıdan yararlanmak ve kodlayıcılar arası uyumu değerlendirmek, çalışmanın güvenilirliğini artırmaya yönelik yaygın biçimde kullanılan yöntemlerden biridir (Creswell, 2003). Kodlayıcılar arasındaki uyum oranını belirlemek amacıyla, Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği Güvenirlik = $\frac{\text{Uzlaş}}{\text{Uzlaş} + \text{Uzlaşmazlık}} \times 100$ formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda, iki kodlayıcı arasındaki görüş birliği oranı %83,09 olarak bulunmuş, sadece %16,91 olan bir kısmında fikir ayrılığına düşmüşlerdir. Miles ve Huberman'a (1994) göre, kodlayıcılar arası uyum düzeyinin %70'in üzerinde olması, analiz sürecinin güvenilirliği açısından kabul edilebilir bir eşik olarak değerlendirilmektedir.

Uygulamaların doğrudan araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş olması, sürecin yakından ve sistemli bir şekilde izlenmesini mümkün kılmıştır. Uygulama süreci boyunca, araştırmacı tez danışmanının rehberliğinde süreci planlamış; uygulamalardaki eksikliklerin giderilmesi, sürecin düzenli işlemesi ve planlanan adımların uygulamaya etkin biçimde yansıtılması sağlanmıştır. Tüm bu uygulamalar, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini destekleyen temel unsurlar olarak değerlendirilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümünde araştırmanın amacına bağlı olarak elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular alt başlıklar halinde verilmiştir.

4.1. İlkokul Hikaye Kitaplarında Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın amacı doğrultusunda ilkokula yönelik kitaplardan 8 hikaye kitabı seçilerek incelenmiştir. Kitaplarda bu çalışma kapsamında şiddetle alakalı ifadeler analiz edilmiş ve bu ifadeler üç tema altında toplanmıştır. Bunlar “sözel şiddet, duygusal şiddet, fiziksel şiddettir.” Alanında uzman kişiler tarafından incelenerek belirlenen “hakaret etmek, bağırarak, tehdit etmek, kırmak, argo ifade kullanmak, beddua etmek, iftira atmak, kızmak, küfür etmek, korkutma, kötümserlik, haksızlık, dışlamak, öfkelenmek, zorbalık, haksızlık, vurmak, öldürmek, hapsetmek, saldırmak, kesmek, bayıltmak, öldürmeye teşebbüs” ifadeleri şiddet unsurları olarak tespit edilmiştir. İnceleme sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

4.1.1. Kanatsız Arı Mu Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları

“Kanatsız Arı Mu” adlı hikaye kitabında bulunan şiddet unsurlarının temalara ve kategorilere göre dağılımı Tablo 3’de belirtilmiştir.

Tablo 3. “Kanatsız Arı Mu” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	Kategorilerin Frekansı (f)	Kategorilerin Yüzdeliği(%)	Temaların Frekansı(f)	Temaların Yüzdeliği(%)
Sözel Şiddet	Hakaret Etmek	2	28,57	5	71,43
	Bağırarak	3	42,86		
Duygusal Şiddet	Dışlamak	2	28,57	2	28,57
Toplam		7	100	7	100

“Kanatsız Arı Mu” adlı hikaye kitabı değerlendirildiğinde toplam 7 şiddet unsuruna rastlanmıştır. Şiddet konusu temalar açısından incelendiğinde iki grup altında toplanmaktadır (Sözel şiddet, duygusal şiddet). Nitekim tablo 3 temalar açısından incelendiğinde, sözel

şiddet (%71,47) temasının birinci sırada şiddet olduğu belirlenmiştir. Duygusal şiddet teması ise % 28,57'lik değerle ikinci sırada yer almıştır.

Şiddet unsurları kategorilerine göre incelendiğinde 3'e ayrılmıştır (hakaret etmek, bağırarak ve dışlamak). Sözel şiddet temasını kategorilere göre incelediğimizde sırasıyla “bağırarak” (f=3) ve “hakaret etmek” (f=2) kategorilerinde olduğu görülmektedir. Bunun yanında duygusal şiddet temasının ise “dışlanmak” (f=2) kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Hikayede yer alan sözel şiddet ve duygusal şiddet temasında kategorilere ilişkin ifadelerle ilgili doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir (Altı çizili ifadeler şiddet ögesi içermektedir).

4.1.1.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.1.1.1. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular

“Ama işçi arıların hiç biri bir ısırgan otu yaprağını tek başına kaldırmaz ki, değil mi efendim? diye sırttı, Uçmaya uçmaya kovanın içinde ne yapacağını şaşırması sizin engelli, kanatsız, şişman arı!” (İzgören, 2024, ss.24).

“Güneş mi icat etmiş sizin kanatsız engelli? Sakın isyan olmasın efendim!” (İzgören, 2024, ss.32).

4.1.1.1.2. Bağırarak İle İlgili Bulgular

“Kanatları olmayan bir işçi arı nasıl çalışır? diyerek sesini yükseltti Kara Vezir, Hiç bir faydası yok, yer kaplıyor sadece” (İzgören, 2024, ss.10).

“Neeee! diye kükredi, Kraliçe'nin işçi peteklerine gitmesi mi? Bu ne saygısızlık!” (İzgören, 2024, ss.11).

“Neredeyse tamamen değişen bu düzenden ve kuralların hiçe sayılmasından rahatsız olan Kara Vezir, ‘Bunun adı isyan, bastırmalıyız efendim!’ diye kükredi soluk soluğa” (İzgören, 2024, ss.26).

4.1.1.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.1.2.1. Dışlamak İle İlgili Bulgular

“Kanatları olmayan işçi arı kovandan atılsın. Mektupta yazan bu işte. Bunu duyan işçi arılar gerçekten üzüldüler çünkü Mu'nun kanatları yoktu” (İzgören, 2024, ss.7).

“Bu doğru, işçi arı. Arkadaşınız bal üretemiyorsa aramızda yeri yok” (İzgören, 2024, ss.8).

4.1.2. Küçük Kara Balık Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları

“Küçük Kara Balık” adlı kitapta yer alan şiddet unsurlarının temalara ve kategorilere göre dağılımı Tablo 4’de belirtilmiştir.

Tablo 4. “Küçük Kara Balık” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	Kategorilerin Frekansı (f)	Kategorilerin Yüzdeliği(%)	Temaların Frekansı(f)	Temaların Yüzdeliği(%)
Sözel Şiddet	Kırmak	7	13,73	22	43,14
	Hakaret Etmek	3	5,88		
	Tehdit Etmek	8	15,69		
	Bağırarak	3	5,88		
	Kızmak	1	1,96		
Duygusal Şiddet	Korkutma	5	9,80	6	11,76
	Öfkelenmek	1	1,96		
Fiziksel Şiddet	Öldürmek	8	15,69	23	45,10
	Saldırmak	3	5,88		
	Hapsetmek	3	5,88		
	Vurmak	1	1,96		
	Öldürmeye	7	13,73		
	Teşebbüs				
	Kesmek	1	1,96		
Toplam		51	100	51	100

“Küçük Kara Balık” adlı hikaye kitabı değerlendirildiğinde toplam 51 şiddet unsuruna rastlanmıştır. Şiddet konusu temalar açısından incelendiğinde üç grup altında toplanmaktadır (Sözel şiddet, fiziksel şiddet, duygusal şiddet). Nitekim tablo 4 temalar açısından incelendiğinde, fiziksel şiddet (%45,10) temasının birinci sırada şiddet olduğu belirlenmiştir. Sözel şiddet teması %43,14’lük değerle ikinci sırada, duygusal şiddet teması ise % 11,76’lık değerle üçüncü sırada yer almıştır.

Şiddet unsurları kategorilerine göre incelendiğinde 13’e ayrılmıştır (kırmak, hakaret etmek, tehdit etmek, bağırarak, kızmak, öldürmek, saldırmak, hapsetmek, vurmak, öldürmeye teşebbüs, kesmek, korkutma ve öfkelenmek). Sözel şiddet temasını kategorilere göre

incelediğimizde sırasıyla “tehdit etmek” (f=8), kırmak (f=7), “hakaret etmek” (f=3), “bağırarak” (f=3) ve kızmak (f=1) kategorilerinde olduğu görülmektedir. Bunun yanında duygusal şiddet temasının sırasıyla “korkutma” (f=5) ve “öfkelenmek” (f=1) kategorilerinde toplandığı görülmektedir. Fiziksel şiddet temasının ise sırasıyla “öldürmek” (f=8), öldürmeye teşebbüs (f=7), saldırmak (f=3), hapsedmek (f=3), vurmak (f=1) ve kesmek (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Hikayede yer alan sözel şiddet, duygusal şiddet ve fiziksel şiddet temasında kategorilere ilişkin ifadelerle ilgili doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir (Altı çizili ifadeler şiddet ögesi içermektedir).

4.1.2.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.2.1.1. Kırmak İle İlgili Bulgular

“Annesi sözünü kesmiş: ‘Bu yaşta böyle büyük laflar etmeyi bırak da kalk haydi, dolaşmaya gidelim. Bu lafların sırası değil, gezme zamanıdır şimdi!’” (Behrengi, 2023, ss.11).

“Küçük balığın sözleri biter bitmez annesi evladım, demiş, çıldırдың mı sen? Dünya da dünya! Neymiş yani? Dünya dediğin zaten bizim bu yaşadığımız yer, yaşamaksa bizim şu an sahip olduklarımız” (Behrengi, 2023, ss.12).

“Küçük Kara Balık onları yanıtlamış: Hiç bu kadar kendini beğenmiş olduğunuzu bilmezdim, ama olsun, ben yine de sizi affediyorum çünkü tüm bunları cahilliğinizden söylüyorsunuz” (Behrengi, 2023, ss.20).

“Küçük Kara Balık, cahil olmasaydınız bilirdiniz. Dünyada sizin gibi kendini pek beğenen daha nice tür var! Sizin daha kendi adınız bile yok!” (Behrengi, 2023, ss.22).

“Yavrular alay ederek onu yanıtlamışlar: Suyun dışı da neresi oluyor? Biz hiç öyle bir şey görmedik ki! Sen galiba aklını oynatmışsın!” (Behrengi, 2023, ss.23).

“Küçük Kara Balık, Aynı ömrü yüz kere daha yaşasan da cahil ve zavallı bir kurbağa olarak kalacaksın, demiş ona” (Behrengi, 2023, ss.25).

“Küçük Kara Balık, siz aklınızı kaçırmışsınız! Beni boğsanız bile yine de kaçacağınız bir yer yok, kanmayın ona! diye karşı çıkmış” (Behrengi, 2023, ss. 44).

4.1.2.1.2. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular

“Yavrular, Küçük Kara Balık’ı görünce şuna da bakın! demişler, sen nasıl bir yaratıksın böyle?” (Behrengi, 2023, ss.20).

“Başka bir yavru ise şöyle demiş: Bizler senin gibi biçimsiz, çirkinin teki değiliz!” (Behrengi, 2023, ss.20).

“Şimdi caka satma zamanı mı! Seni cılız ve soysuz yaratık! diye çıkışmış kurbağa. Sen bu yavruları saf bulmuşsun, saçma sapan laflar ediyorsun” (Behrengi, 2023, ss.23).

4.1.2.1.3. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular

“Tartışmayı duyan diğer balıklar çevrelerine toplanmış. Hepsi de Küçük Kara Balık’ın söylediklerine karşıymış. Yaşlı balıklardan biri öfkeyle sana acıyacağımızı mı sanıyorsun?” diye sormuş. Bir diğeri sadece biraz pataklanmak istiyor, demiş” (Behrengi, 2023, ss.15).

“Bunun üzerine Küçük Kara Balık, o zaman beni de öldürün, demiş. Çünkü ben de aynı sözleri söylüyorum.” (Behrengi, 2023, ss.15).

“Balıklardan biri seslenmiş: Hanımefendi! Siz çocuğunuzu iyi terbiye edemediyseniz bunun cezasını çekmesini de izleyeceksiniz çaresiz” (Behrengi, 2023, ss.16).

“Bir başkası, olaylar daha da büyüyüp içinden çıkılmaz hale gelmeden bence şunu da yaşlı salyangozun yanına gönderelim, demez mi!” (Behrengi, 2023, ss.16).

“Bir diğeri, buralardan gidip de sonradan pişman olursan seni aramıza kabul etmeyiz, bilmiş ol, diye seslenmiş” (Behrengi, 2023, ss.17).

“Minik balıklar, sen ne dediğinin farkında değilsin, demişler. Şimdi görürsün, Bay Pelikan Hazretleri bizim canımızı bağışlayacak ve seni yutacak!” (Behrengi, 2023, ss. 43).

“Her şeye burnunu sokmaya çalışan bu balığı boğacaksınız. Ben de karşılığında size özgürlüğünüzü vereceğim’ ” (Behrengi, 2023, ss. 43).

“O zaman dinleyin, size bir yol göstereceğim. Cansız balıkların arasında ölü numarası yapacağım; bakalım o zaman pelikan sizi bırakacak mı? Eğer dediğimi kabul etmezseniz, bu hançer ile hepinizi öldürüp keseyi yırtacağım ve gideceğim” (Behrengi, 2023, ss. 44).

4.1.2.1.4. Bağırma İle İlgili Bulgular

“Bunun üzerine Küçük Kara Balık’ın annesi, uzaklaşın buradan! Yavruma dokunmayın!’ diye haykırmış” (Behrengi, 2023, ss.16).

“O sırada balıklardan biri uzaktan bağırması: Ufaklık, sözlerine dikkat et!” (Behrengi, 2023, ss.17).

“Balıklardan biri Küçük Kara Balık’ın sözünü kesip haykırmış: Yeter artık! Ben bu sözlere dayanamıyorum. Ühü...ühüüü!” (Behrengi, 2023, ss. 44).

4.1.2.1.5. Kızmak İle İlgili Bulgular

“Küçük Kara Balık kızmış: Yeter, tüm balıkları utandırıyorsun bu halinle!” (Behrengi, 2023, ss. 55).

4.1.2.2. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.2.2.1. Öldürmek İle İlgili Bulgular

“Küçük Kara Balık, geçmiş lafını asıl siz çıkardınız deyince, annesi ölümü hak etmişti salyangoz. Orada burada neler konuştuğunu unuttun mu? diye çıkmış” (Behrengi, 2023, ss.15).

“Yengeç, suyun en sığ yerinde avladığı kurbağayı yemekle meşgulmüş” (Behrengi, 2023, ss.26).

“Sen kurbağadan mı bahsediyorsun yoksa? demiş yengeç. Amma da çocuksun! Ben kurbağaları onlara gıcık olduğum için avlarım” (Behrengi, 2023, ss. 26).

“O sırada suyun üzerine bir gölge düşmüş. Bir anda güçlü bir darbe yengeci kumların dibine gömmüş. Kertenkele yengecin yüzündeki ifadeyi görünce gülmeye başlamış. Az daha ayağı kayıp kendisi de suya düşecekmış. Yengeçse bir daha su yüzüne çıkamamış” (Behrengi, 2023, ss. 28).

“Küçük Kara Balık kavgada ölmüş numarası yapmış ve diğerleri yukarı çıkıp pelikana bay Pelikan Hazretleri, o kendini bilmez kara balığı boğduk...” (Behrengi, 2023, ss. 45).

“Minik balıklar davranmaya fırsat bulamadan, bir çırpıda, pelikanın boğazından aşağı yollanmışlar. İşleri bitmiş” (Behrengi, 2023, ss. 45).

“Küçük Kara Balık, sen beni düşünme, demiş. Ben bu alçağı öldürmeden dışarı çıkmayacağım” (Behrengi, 2023, ss. 56).

“O anda balıkçılın kıvranıp durduğunu ve haykırdığını görmüş. Balıkçıl bir süre çırpınıp kıvrandıktan sonra pat diye suya düşmüş ve nihayet suyun içinde hareketsiz kalmış” (Behrengi, 2023, ss 56).

4.1.2.2.2. Saldırmak İle İlgili Bulgular

“Bu sözlerin üzerine kurbağa çok kızmış ve Küçük Kara Balık’a doğru atılmış. Küçük balık hızla yerinden fırlayıp ardına bakmadan kaçmış, gölün dibindeki çamurları ve kurtçukları birbirine katmış” (Behrengi, 2023, ss.25).

“Ama minik balıklar canlarını kurtarmanın peşindeymişler. Hiç düşünmeden Küçük Kara Balık’ın üstüne atılmışlar. Küçük balık kesenin dibine sığınmış ve alçak bir sesle ‘Korkaklar, zaten yakalanmışsınız ve atık bir kaçış yolunuz yok. Ayrıca sizin gücünüz bana yetmez,’ demiş” (Behrengi, 2023, ss. 44).

“Küçük Kara Balık düşünmeye ve hayal kurmaya daha fazla devam edememiş. Balıkçıl geldiği gibi onu kapıp götürmüş. Küçük Kara Balık balıkçılın uzun gagasının arasında çırpınıp durmuş, ama kendini kurtarmayı bir türlü başaramamış” (Behrengi, 2023, ss. 51).

4.1.2.2.3. Hapsetmek İle İlgili Bulgular

“Balıklar suda yüzerken bazen farkına varmadan o kesenin içine girip kendilerini doğrudan pelikanın midesinde bulurlar. Elbette şunu da bilmen lazım: Pelikan aç olmadığında balıkları daha sonra yemek için o kesenin içinde depolar” (Behrengi, 2023, ss. 30).

“Ama tam yola çıktıkları anda, çevrelerindeki suyun yükseldiğini fark etmişler. Üzerlerine bir kapak kapanmamış mı! Her yer kapkaranlık olmuş, hiç kaçış yolu yokmuş. Küçük Kara Balık pelikanın kesesine düştüklerini hemen anlamış” (Behrengi, 2023, ss.40).

“Sizi hemen şimdi yutmak istemiyorum, demiş pelikan. Depoladığım balıklar var kesemde, aşağı bakın isterseniz... Kesenin dibinde irili ufaklı birkaç balık görmüşler” (Behrengi, 2023, ss. 42).

4.1.2.2.4. Vurmak İle İlgili Bulgular

“Ceylan, Avcı peşime düştü, hatta bana ateş etti. İşte şurama, demiş” (Behrengi, 2023, ss.33).

4.1.2.2.5. Öldürmeye Teşebbüs İle İlgili Bulgular

“Bir başkası, ‘Şimdi pelikan hepimizi yutacak ve işimiz bitecek!’ demiş” (Behrengi, 2023, ss. 42).

“Minik balıklar, seni boğmak zorundayız, demişler. Biz özgürlüğümüzü istiyoruz!” (Behrengi, 2023, ss. 44).

“Pelikan gülmüş ve pek iyi ettiniz, demiş. Bu yaptığının ödülü olarak hepinizi canlı canlı yutayım da midemde doyaya bir tur atın!” (Behrengi, 2023, ss. 45).

“Balıkçıl düşünmüş: Aslında tedbirli olmak iyidir! En iyisi seni kendim yiyeyim de çocuklarıma başka balık avlayayım... Ama önce bir düşünelim... Bu işin içinde bir hile olmasın? Hayır, hiçbir şey yapamazsın!” (Behrengi, 2023, ss. 52).

“Tam suyun içine dalmış, birazdan kendine gelecekken balıkçıl hızla ardından yetişmiş. Bu defa öyle bir hızla onu yakalayıp yutmuş ki Küçük Kara Balık neye uğradığını şaşırması” (Behrengi, 2023, ss. 54).

“Ufak balığın ağlaması dinince karabalık ona şöyle demiş: Ben balıkçılı öldüreyim de tüm balıklar rahat etsin istiyorum. Ama önce seni dışarı yollayayım ki bizi rezil etme” (Behrengi, 2023, ss. 55).

“Küçük Kara Balık hançerini göstermiş. ‘Buradan, içeriden, balıkçılın midesini parçalamayı düşünüyorum’” (Behrengi, 2023, ss. 56).

4.1.2.2.6. Kesmek İle İlgili Bulgular

“Küçük Kara Balık o anda hançerini çekmiş ve tek vuruşta kuşun kesesini yırtıp kaçmış. Pelikan acıyla haykırıp kafasını suya savurmuş ama küçük balığı yakalamayı başaramamış” (Behrengi, 2023, ss. 45).

4.1.2.3. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.2.3.1. Korkutma İle İlgili Bulgular

“Tam diğer balıklar üstüne atılmak için davranmışken arkadaşları yetişip küçük balığın etrafını sarmış ve onu oradan uzaklaştırmışlar” (Behrengi, 2023, ss.16).

“Nasıl da minik balıklar yakalamışım! Ha ha ha! Gerçekten sizin içim üzüliyorum! Sizi yutmak da hiç içimden gelmiyor! Ha ha ha...” (Behrengi, 2023, ss. 42).

“Kara balık onun hüngür hüngür ağladığını görünce: Bu şımarık ana kuzusunu neden yanınızda getirdiniz? demiş. Sonra hançerini çıkarıp minik balıklara doğru tutmuş. Onlar da mecburen küçük balığın teklifini kabul etmişler” (Behrengi, 2023, ss. 45).

“Hayvanın ağzının önünde çift taraflı bir testere varmış. Küçük Kara Balık’ın ilk aklına gelen, testere balığının onu anında parça parça edeceği olmuş, hemen kendini toplamış ve kuyruğunu kıvrıp hızla su yüzeyine çıkmış” (Behrengi, 2023, ss. 47).

“Küçük balık, keşke balıkçıl beni hemen yutsa da, en azından midesinin suyu ve nemi içinde birkaç dakikacık daha yaşayabilsem, diye düşünmüş. Hemen ardından balıkçıla neden beni diri diri yutmuyorsun? diye teklif etmiş. Ben öldükten sonra vücudu zehirle dolan balıklardanım” (Behrengi, 2023, ss. 51).

4.1.2.3.2. Öfkelenmek İle İlgili Bulgular

“Korkaklar! Ne sanıyorsunuz? Bu sinsî kuşun size merhamet edeceğini mi düşünüyorsunuz? O yüzden mi ona böyle yalvarıyorsunuz? diye sormuş Küçük Kara Balık öfkeyle” (Behrengi, 2023, ss. 43).

4.1.3. Beyaz Pantolon Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları

“Beyaz Pantolon” adlı kitapta yer alan şiddet unsurlarının temalara ve kategorilere göre dağılımı Tablo 5’de belirtilmiştir.

Tablo 5. “Beyaz Pantolon” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	Kategorilerin Frekansı (f)	Kategorilerin Yüzdeliği(%)	Temaların Frekansı(f)	Temaların Yüzdeliği(%)
Sözel Şiddet	Kızmak	3	18,75	12	75,00
	Tehdit Etmek	1	6,25		
	Küfür Etmek	7	43,75		
	Beddua Etmek	1	6,25		
Duygusal Şiddet	Haksızlık	2	12,50	3	18,75
	Korkutma	1	6,25		
Fiziksel Şiddet	Vurmak	1	6,25	1	6,25
Toplam		16	100	16	100

“Beyaz Pantolon” adlı hikaye kitabı değerlendirildiğinde toplam 16 şiddet unsuruna rastlanmıştır. Şiddet konusu temalar açısından incelendiğinde üç grup altında toplanmaktadır (Sözel şiddet, fiziksel şiddet, duygusal şiddet). Nitekim tablo 5 temalar açısından incelendiğinde, sözel şiddet (%75,00) temasının birinci sırada şiddet olduğu belirlenmiştir. Duygusal şiddet teması %18,75’lik değerle ikinci sırada, fiziksel şiddet teması ise % 6,25’lik değerle üçüncü sırada yer almıştır.

Şiddet unsurları kategorilerine göre incelendiğinde 7’e ayrılmıştır (kızmak, tehdit etmek, küfür etmek, beddua etmek, vurmak, haksızlık ve korkutma). Sözel şiddet temasını kategorilere göre incelediğimizde sırasıyla “küfür etmek” (f=7), kızmak (f=3), “tehdit etmek” (f=1) ve beddua etmek (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında duygusal şiddet temasının sırasıyla “haksızlık” (f=2) ve “korkutma” (f=1) kategorilerinde toplandığı görülmektedir. Fiziksel şiddet temasının ise “vurmak” (f=1) kategorisinde

toplandığı görülmektedir. Hikayede yer alan sözel şiddet, duygusal şiddet ve fiziksel şiddet temasında kategorilere ilişkin ifadelerle ilgili doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir (Altı çizili ifadeler şiddet ögesi içermektedir).

4.1.3.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.3.1.1. Kızmak ile İlgili Bulgular

“Mustafa koşa koşa anasına gitti. Anam be! Anam, anam, güzel anam, ben Hasan Beyin tuğlasını Cumali ile yakacağım. Anası: Olmaz, dedi. Mustafa kızdı: Nedenmiş o? diye sordu” (Kemal, 2023, ss.13).

“Mustafaya doğru bir iki adım attı. Sonra başını kaldırmadan, sert sert: Sen ne geziyorsun burada, ulan? dedi” (Kemal, 2023, ss.19).

“Cumali hışımla: Git, dedi, başıma bela olma! Mustafa dikeldi: Ne yani, ne diye ekmeğime sebep oluyorsun? Yani çocuk diye. Ne yani! Ben herkeslerden çok çalışırım. Parasını aldım zaten” (Kemal, 2023, ss.22).

4.1.3.1.2. Küfür Etmek İle İlgili Bulgular

“Bak hele, dedi, bak hele şu deyyus Hasan Beyin yaptığı işe! Kocaman bir tuğla ocağını el kadar bir çocuğa yaktıracak. Kocaman elini açtı: El kadar” (Kemal, 2023, ss.20).

“Ulan orospu çocuğu, sen ananın karnında mı öğrendin bu işi? Üç gece dayanabilir misin?” (Kemal, 2023, ss.20).

“Ulan it oğlu it, üç gün, üç gece...” (Kemal, 2023, ss.20).

“Sonra Mustafaya: Ulan piç kurusu, dedi, sen ocak yakmak bilir misin?” (Kemal, 2023, ss.20)

“Cumali küfretti: Puştlar, dedi, bunlar hep puşt zaten” (Kemal, 2023, ss.25).

“Cumaliye doğru hınçla bir tükürük fırlattı. Dili damağı kurumuştı. Vay, dedi, vay anasını avradını... Cumali Amcası...” (Kemal, 2023, ss.40).

“Gavur oğlu gavur, mahvettin beni. Bir ocak tuğlayı ben ödeyeceğim” (Kemal, 2023, ss.42).

4.1.3.1.3. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular

“Cumali: Gel öyleyse, dedi. Ya çalışamaz yarıda bırakırsan? Gösteririm o zaman ben sana...” (Kemal, 2023, ss.22).

4.1.3.1.4. Beddua Etmek İle İlgili Bulgular

“Cumali hışımla geriye baktı. Allah belanı versin git! dedi. Git de yat! Ne cehennemde yatarsan yat!” (Kemal, 2023, ss.44).

4.1.3.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.3.2.1. Haksızlık İle İlgili Bulgular

“İşte böyle, hep Mustafa çalıştı. Yoruldu, öldü bitti, canını dişine takıp çalıştı. Cumali ağır, hantal, domuzuna uyudu uyandı, Yoruldun mu? diye sordu. Ateş önünde pişen çocuk boynunu bükte, karşılık vermedi” (Kemal, 2023, ss.38).

“Hasan Bey: Hep uyumuş, her gece uyumuş...Onun gündeliğini de Cumaliye verdim. Bu da senin hatırın için, dedi gitti” (Kemal, 2023, ss.49).

4.1.3.2.2. Korkutma İle İlgili Bulgular

“Hasan Bey ona yaklaştı, bir bakışını yakaladı, gülerek: Yahu Mustafa, dedi, biz seni buraya uyuyasın diye mi göndermiştik? Mustafa: Vallahi Amca, dedi, her gece...Cumali sert sert baktı” (Kemal, 2023, ss.46).

4.1.3.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.3.3.1. Vurmak İle İlgili Bulgular

“Ses gelmedi. Yineledi. Birkaç kez yineledikten sonra kızgınlıkla kalktı. Baktı ki ocak karanlık içinde. Tepesinin tası attı. Çocuğa müthiş bir tekme savurdu” (Kemal, 2023, ss.42).

4.1.4. Üç Nasihat Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları

“Üç Nasihat” adlı kitapta belirlenen şiddet unsurlarının temalara ve kategorilere göre dağılımı Tablo 6’de belirtilmiştir.

Tablo 6. “Üç Nasihat” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	Kategorilerin Frekansı (f)	Kategorilerin Yüzdeliği(%)	Temaların Frekansı(f)	Temaların Yüzdeliği(%)
Sözel Şiddet	Bağırarak	4	25,00	8	50,00
	Tehdit Etmek	3	18,75		

	Hakaret Etmek	1	6,25		
Duygusal Şiddet	Korkutma	1	6,25	2	12,50
	Zorbalık	1	6,25		
Fiziksel Şiddet	Vurmak	2	12,50	6	37,50
	Hapsetmek	1	6,25		
	Öldürmek	2	12,50		
	Saldırmak	1	6,25		
Toplam		16	100	16	100

“Üç Nasihat” adlı hikaye kitabı değerlendirildiğinde toplam 16 şiddet unsuruna rastlanmıştır. Şiddet konusu temalar açısından incelendiğinde üç grup altında toplanmaktadır (Sözel şiddet, duygusal şiddet, fiziksel şiddet). Nitekim tablo 6 temalar açısından incelendiğinde, sözel şiddet (%50,00) temasının birinci sırada şiddet olduğu belirlenmiştir. Fiziksel şiddet teması %37,50’luk değerle ikinci sırada, duygusal şiddet teması ise % 12,50’luk değerle üçüncü sırada yer almıştır.

Şiddet unsurları kategorilerine göre incelendiğinde 9’e ayrılmıştır (bağırarak tehdit etmek, hakaret etmek, korkutma, zorbalık, vurmak, hapsetmek, öldürmek ve saldırmak). Sözel şiddet temasını kategorilere göre incelediğimizde sırasıyla “bağırarak” (f=4), tehdit etmek (f=3) ve “hakaret etmek” (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında duygusal şiddet temasının sırasıyla “korkutma” (f=1) ve “zorbalık” (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Fiziksel şiddet temasının ise “vurmak” (f=2), “öldürmek” (f=2), “hapsetmek” (f=1) ve “ saldırmak” (f=1) kategorilerinde toplandığı görülmektedir. Hikayede yer alan sözel şiddet, duygusal şiddet ve fiziksel şiddet temasında kategorilere ilişkin ifadelerle ilgili doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir (Altı çizili ifadeler şiddet ögesi içermektedir).

4.1.4.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.4.1.1. Bağırarak İle İlgili Bulgular

“Teslim olun! diye bir ses işitti. Durdu. Onunla beraber bütün kervan durdu. Eşkiyalar her tarafı çevirmişti. Efe meydana çıktı: Canını kurtarmak isteyen üstünde, başında nesi var, nesi yok buraya bıraksın. Sorunsuz yoluna devam etsin... diye haykırdı” (Seyfettin, 2018, ss.19).

“O vakit Durmuş: Gördünüz ya, yalancı alçaklar, niye karımı kendimin bulunmadığı yere göndermiyormuşum, diye bağırdı” (Seyfettin, 2018, ss.28).

“Coşkun kumandan, görünmeyen bir surata tokat atacakmış gibi elini yukarı kaldırdı. Şiddetli bir istekle: Asla, diye bağırdı. Biz artık müstakiliz! Ferman, geleceğimizi onaylamaktır. Sancak, davul, topuz da... Padişahın, prensimize hediyeleri...” (Seyfettin, 2018, ss.33).

“Dertleşme uzadıkça, kendi göremediği başka rezaletleri işitiyordu. Dayanamadı. Gözlerini açtı: -Sizi alçak, hırsız, namussuzlar! Defolum şimdi evimden diye haykırdı. Bu dokuz senelik sadık hizmetçilerini kapı dışarı etti” (Seyfettin, 2018, ss.70).

4.1.4.1.2. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular

“Teslim olun!” diye bir ses işitti. Durdu. Onunla beraber bütün kervan durdu. Eşkiyalar her tarafı çevirmişti. Efe meydana çıktı: Canını kurtarmak isteyen üstünde, başında nesi var, nesi yok buraya bırakın. Sorunsuz yoluna devam etsin... diye haykırdı” (Seyfettin, 2018, ss.19).

“Hasan, dedi, git kapıdan davul çal. Mustafa! Sen de Ulahça nara at. Meydandaki askerler hemen silahlarını bırakıp teslim olsunlar” (Seyfettin, 2018, ss.42).

“Hepsini, tekme tokat, kovdu. Karısına döndü: Eğer gece orada bana el sürseydin hemen seni öldürecektim. İşte ibre al da, sakın bir daha kocandan ayrı bir yere gitmek isteme...dedi” (Seyfettin, 2018, ss.28).

4.1.4.1.3. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular

“Mankafa Türkler işte... Misafir ağırlamaktan, merasimden ne anlarlar? Hem de Bizans’a layıgız, derler. Nerede o incelik?” (Seyfettin, 2018, ss31).

4.1.4.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.4.2.1. Korkutma İle İlgili Bulgular

“Reisler, zırhlı savaşçılar, cansız gibi kımıldanamıyorlar, tahtında kafası ezilmiş ölü hükümdarlarına baka baka titriyorlardı” (Seyfettin, 2018, ss.42).

4.1.4.2.2. Zorbalık İle İlgili Bulgular

“On üç yaşında iken altmış yaşında bir kocaya vardığı için evlilik denen şeyden nefret etmişti. İşte hemen hemen on sene vardı ki, erkeğin hayali zihnine, romatizma, balgam, pamuk, vantuz, tentürdiyot yığınlarından yapılmış, pis, lanet bir hayal şeklinde gelirdi” (Seyfettin, 2018, ss.65).

4.1.4.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.4.3.1. Vurmak İle İlgili Bulgular

“Şu budalaya bir sopa çekin de, bir daha para kazanmadan gurbette kalmayı öğrensin, dedi. Durmuş’u yere yatırdılar. Canı çıkıncaya kadar dipçiklerle dövdüler” (Seyfettin, 2018, ss.20).

“Hepsini, tekme tokat, kovdu. Karısına döndü: Eğer gece orada bana el sürseydin hemen seni öldürecektim. İşte ibre al da, sakın bir daha kocandan ayrı bir yere gitmek isteme...dedi” (Seyfettin, 2018, ss.28).

4.1.4.3.2. Hapsetmek İle İlgili Bulgular

“Kocakarı geldi. Onu aldı. Küçük bir bahçe kapısından geçirdi. Bir avlunun ta sonundaki odaya soktu. Durmuş yüzünü şalıyla sarmıştı. Karısı onu tanımadı. Hemen bağırmaya başladı. Durmuş sesini çıkarmadı. Kapıyı kilitledi. Üzerine yürüdü” (Seyfettin, 2018, ss.26).

4.1.4.3.3. Öldürmek İle İlgili Bulgular

“Ortadaki neferin omzundan topuzu aldı. Bu gayet ağır, altın yaldızlı, sarı parlak saplı bir aletti. Tahtın önüne geldi. Ansızın... Gözle görülmeyecek bir çabuklukla havaya kaldırdığı bu müthiş topuzu prensin elmaslı tacına öyle bir indirdi ki...”

“Sarayın dışındaki askerler de, içerdeki gibi şaşırdılar. Korkudan kımıldayamadılar. Silahlarını yerlere atıp teslim oldular. Yalnız iki kişinin... davul çalana düzeni bozuyorsunuz! diye kılıç kaldıran sarhoş kumandanla, dolu dizgin kaçmak isteyen birinci subayın kelleleri uçuruldu” (Seyfettin, 2018, ss.43).

4.1.4.3.4. Saldırmak İle İlgili Bulgular

“Durmuş yüzünü şalıyla sarmıştı. Karısı onu tanımadı. Hemen bağırmaya başladı. Durmuş sesini çıkarmadı. Kapıyı kilitledi. Üzerine yürüdü. Zavallı kadın köşeye büzülmüş, hem bağırıyor, hem tekme atıyordu. Durmuş’u yanına hiç yaklaştırmadı” (Seyfettin, 2018, ss.26).

4.1.5. Sıcak Ekmek Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları

“Sıcak Ekmek” adlı kitapta yer alan şiddet unsurlarının temalara ve kategorilere göre dağılımı Tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 7. “Sıcak Ekmek” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	Kategorilerin Frekansı (f)	Kategorilerin Yüzdeliği(%)	Temaların Frekansı(f)	Temaların Yüzdeliği(%)
Sözel Şiddet	Kızmak	1	6,25	7	43,75
	Kırmak	1	6,25		
	Hakaret Etmek	2	12,50		
	Bağırmak	3	18,75		
Duygusal Şiddet	Korkutma	2	12,50	4	25,00
	Öfkelenmek	2	12,50		
Fiziksel Şiddet	Saldırmak	1	6,25	5	31,25
	Öldürmek	1	6,25		
	Vurmak	2	12,50		
	Hapsetmek	1	6,25		
Toplam		16	100	16	100

“Sıcak Ekmek” adlı hikaye kitabı değerlendirildiğinde toplam 16 şiddet unsuruna rastlanmıştır. Şiddet konusu temalar açısından incelendiğinde üç grup altında toplanmaktadır (Sözel şiddet, duygusal şiddet, fiziksel şiddet). Nitekim tablo 7 temalar açısından incelendiğinde, sözel şiddet (%43,75) temasının birinci sırada şiddet olduğu belirlenmiştir. Fiziksel şiddet teması %31,25’lik değerle ikinci sırada, duygusal şiddet teması ise % 25,00’lik değerle üçüncü sırada yer almıştır.

Şiddet unsurları kategorilerine göre incelendiğinde 10’a ayrılmıştır (kızmak, kırmak, hakaret etmek, bağırmak, tehdit etmek, korkutma, saldırmak, öldürmek, vurmak, hapsetmek).

Sözel şiddet temasını kategorilere göre incelediğimizde sırasıyla “bağırarak” (f=3), “hakaret etmek” (f=2), “kızmak” (f=1), ve “kırmak” (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında duygusal şiddet temasının sırasıyla “korkutma” (f=2) ve “öfkelenmek” (f=2) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Fiziksel şiddet temasının ise “vurmak” (f=2), “öldürmek” (f=2), “hapsetmek” (f=1) ve “ saldırmak” (f=1) kategorilerinde toplandığı görülmektedir. Hikayede yer alan sözel şiddet, duygusal şiddet ve fiziksel şiddet temasında kategorilere ilişkin ifadelerle ilgili doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir (Altı çizili ifadeler şiddet ögesi içermektedir).

4.1.5.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.5.1.1. Kızmak İle İlgili Bulgular

“Karıya koştu, sürgüyü açarken yüreği göğsünden fırlayacakmış gibi çırpınıyordu. Karşısında yaşlı dilenciye görünce kanı beynine sıçradı. Öyle bir öfkelenildi, öyle bir kızdı ki!..” (Dayıoğlu, 2023, ss.11).

4.1.5.1.2. Kırmak İle İlgili Bulgular

“Bu kediyi balkonumuzun altına sen getirdin. Orada yemek vererek yuvalamasını sağladın değil mi? Kedileri sevmediğimi bilmiyor musun? Beni hiçe saydığın için sana çok kırıldım” (Dayıoğlu, 2023, ss.58).

4.1.5.1.3. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular

“İstemeyerek Dilek’in odasını kirletmesi, Kıvırcık’ın gözden düşmesine neden oldu. Dilek’in annesi, Kıvırcık’ın eğitimden anlamayan, aptal bir köpek olduğuna karar verdi” (Dayıoğlu, 2023, ss.34).

“Alev’in annesi, eyvah bir encik daha yok oldu! diye bağırıyordu. Sonra öfkeyle söylenmeye girişti. Aptal kedi. Bu yavruları bırakıp bırakıp gidiyor. Bu gidişle tümünü yitirecek, diye homurdanıyordu” (Dayıoğlu, 2023, ss.62).

4.1.5.1.4. Bağırarak İle İlgili Bulgular

“Safiye sevinçle ellerini uzatıp çantayı almak isterken, Kıvırcık bu kez onun elini dişledi. Kadın can acısıyla bağırarak başlayınca evin hanımı, Kıvırcık’a sert bir ifadeyle bağırıyordu” (Dayıoğlu, 2023, ss.36).

“Tam o sırada anneleri eve dönmüş, merdivenlerden yukarıya çıkıyordu. Odaya girip de televizyonun sökülmiş olduğunu görünce, öfkeyle çocukların üstüne yürüdü. Bir yandan da, ‘Kim açtı bu kapağı?’ diye bağırıyordu” (Dayıgolu, 2023, ss.46).

“İnce miyavlamalar, balkonun altındaki sarmaşıkların arasından geliyordu. Tanrım, kara kedi yavrulamış besbelli, diye aklından geçirirken babası gürledi” (Dayıoğlu, 2023, ss.58).

4.1.5.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.5.2.1. Korkutma İle İlgili Bulgular

“Safiye evde kimsenin bulunmadığı bir sırada, anahtar tomarını çıkarıp denemeye girişti. Ne var ki, Kıvırcık havlayarak çevresinde dönmeye başladı. Safiye korkuya kapıldı. Anahtarları çantasına koydu. Kıvırcık’ı tatlı sözlerle Dilek’in odasına çağırdı.” (Dayıoğlu, 2023, ss.30).

“Tam o sırada anneleri eve dönmüş, merdivenlerden yukarıya çıkıyordu. Odaya girip de televizyonun sökülmiş olduğunu görünce, öfkeyle çocukların üstüne yürüdü. Bir yandan da, ‘Kim açtı bu kapağı?’ diye bağırıyordu” (Dayıgolu, 2023, ss.46).

4.1.5.2.2. Öfkelenmek İle İlgili Bulgular

“Anneleri onların bu davranışlarına öfkelendi. Bir gün televizyondaki adamlardan biri dışarı çıkıp, kulaklarınızı çekerse şaşmayın, dedi” (Dayıoğlu, 2023, ss.43).

“Tam o sırada anneleri eve dönmüş, merdivenlerden yukarıya çıkıyordu. Odaya girip de televizyonun sökülmiş olduğunu görünce, öfkeyle çocukların üstüne yürüdü. Bir yandan da, ‘Kim açtı bu kapağı?’ diye bağırıyordu” (Dayıgolu, 2023, ss.46).

4.1.5.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.5.3.1. Saldırmak İle İlgili Bulgular

“Halime Kadın’ın en değerli varlığı oğluydu. Ona toz kondurmazdı. Okulda ya da sokakta Ahmet’e sataşmaya kalkışanlara elinde odunla saldırırdı” (Dayıoğlu, 2023, ss.8).

4.1.5.3.2. Öldürmek İle İlgili Bulgular

“Halime Kadın çılgın gibi içeriye koştu. Fırından çıkan sıcak ekmeklerden birini ikiye böldü. Arasına biraz yağ sürdü. Yağın üstüne bir tutam fare zehri ekti. Bundan sonra bir daha

kapımı çalamazsın! diye homurdanarak kapıya gitti. Ekmeği dilenciye verdi” (Dayıoğlu, 2023, ss.11).

4.1.5.3.3. Vurmak İle İlgili Bulgular

“Onu sevmeyen tek kişi, ev temizliğine gelen Safiye Hanım’dı. Her fırsatta Kıvırcık’ı itip kakıyor, sürekli olarak ortalığı pisletip dağıtmasından yakınıyordu” (Dayıoğlu, 2023, ss.28).

“Safiye kapıyı açmaya gelirken, Kıvırcık’ın karnına güçlü bir tekme savurdu. Kıvırcık bir an acıyla kıvrandı. Dilek içeriye girince acıyı falan unutup üstüne atıldı. Yüzünü yalamaya girişti(Dayıoğlu, 2023, ss.32).

4.1.5.3.4. Hapsetmek İle İlgili Bulgular

“Kıvırcık havlayarak çevresinde dönmeye başladı. Safiye korkuya kapıldı. Anahtarları çantasına koydu. Kıvırcık’ı tatlı sözlerle Dilek’in odasına çağırdı. Hemen oraya kilitledi” (Dayıoğlu, 2023, ss.30).

4.1.6. Motorlu Kuş Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları

“Motorlu Kuş” adlı kitapta yer alan şiddet unsurlarının temalara ve kategorilere göre dağılımı Tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8. “Motorlu Kuş” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	Kategorilerin Frekansı (f)	Kategorilerin Yüzdeliği(%)	Temaların Frekansı(f)	Temaların Yüzdeliği(%)
Sözel Şiddet	Hakaret Etmek	4	8,33	9	18,75
	Tehdit Etmek	4	8,33		
	Bağırarak	1	2,08		
Duygusal Şiddet	Korkutma	11	22,92	11	22,92
Fiziksel Şiddet	Saldırmak	11	22,92	28	58,33
	Öldürmek	15	31,25		
	Öldürmeye	1	2,08		
	Teşebbüs				
	Vurmak	1	2,08		
Toplam		48	100	48	100

“Motorlu Kuş” adlı hikaye kitabı değerlendirildiğinde toplam 48 şiddet unsuruna rastlanmıştır. Şiddet konusu temalar açısından incelendiğinde üç grup altında toplanmaktadır (Sözel şiddet, duygusal şiddet, fiziksel şiddet). Nitekim tablo 8 temalar açısından incelendiğinde, fiziksel şiddet (58,33) temasının birinci sırada şiddet olduğu belirlenmiştir. Duygusal şiddet teması %22,92’lik değerle ikinci sırada, sözel şiddet teması ise % 18,75’lik değerle üçüncü sırada yer almıştır.

Şiddet unsurları kategorilerine göre incelendiğinde 8’e ayrılmıştır (hakaret etmek, tehdit etmek, bağırarak, korkutma, kızmak, kırmak, hakaret etmek, bağırarak, tehdit etmek, korkutma, saldırmak, öldürmek, öldürmeye teşebbüs, vurmak). Sözel şiddet temasını kategorilere göre incelediğimizde sırasıyla “tehdit etmek” (f=4) ve “hakaret etmek” (f=4), “bağırarak” (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında duygusal şiddet temasının “korkutma” (f=11) kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Fiziksel şiddet temasının ise sırasıyla “öldürmek” (f=15), “saldırmak” (f=11), “öldürmeye teşebbüs” (f=1) ve “vurmak” (f=1) kategorilerinde toplandığı görülmektedir. Hikayede yer alan sözel şiddet, duygusal şiddet ve fiziksel şiddet temasında kategorilere ilişkin ifadelerle ilgili doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir (Altı çizili ifadeler şiddet ögesi içermektedir).

4.1.6.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.6.1.1. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular

“Bana bak, bir daha o taraflara gidersen bacaklarını kırarım senin, kanatlarını ikiye böler dereye atarım, kaplumbağa beyinli kafanı gagalar gagalar delerim anladın mı ha! Böyle bağırıyordu annesi küçük kırlangıca” (Zarifoğlu, 2006, ss.8).

“Aptal, diyormuş bunların hepsi uydurma. İnanma sakın. Hepimizin gençken başına geldi bu. Ama hiç birimiz aldırmadık buna. Çünkü sonu fena: Motor bedava. Ama yedek parça kan pahası. Kaptırdın mı kuyruğunu, ha!” (Zarifoğlu, 2006, ss.12).

“Seyahate çıkacaksınız. Hem de en uzak illere. Yanınızda da ordunuz. Uzak ülkelere fethe gideceksiniz. Ah dedi aslan tıpkı şu salak İskender gibi” (Zarifoğlu, 2006, ss.43).

“Doğrusu dedi ben de çoğu zaman amma salak şey diye düşünmüştüm onun için. Yalnız tam salak değil de, şöyle bir şey, bakın.” (Zarifoğlu, 2006, ss.43).

4.1.6.1.2. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular

“Bana bak, bir daha o taraflara gidersen bacaklarını kırarım senin, kanatlarını ikiye böler dereye atarım, kaplumbağa beyinli kafanı gagalar gagalar delerim anladın mı ha! Böyle bağırımtı annesi küçük kırlangıca” (Zarifoğlu, 2006, ss.8).

“Her ne olursa olsun. Bir daha o topraklara adım atarsan beynini... Uff, amma da korkunç bu tehditler” (Zarifoğlu, 2006, ss.8).

“Eğer tahtımda varsa benden başka bir layık olan, otursun güle güle, ben de su dökeyim onun ellerine. Ama yok zalimse, gaddarsa, akıldan yoksun, nimete nankörse, vururum başını alırım koltuğumu.” (Zarifoğlu, 2006, ss.45).

“Bu toprakları iki gün içerisinde boşaltacaksınız. Babası konuşmaya cesaret edebildi. Fakat evladım olmaz bu. Kolay mı iki günde gitmek. Yalnız bir hafta toparlanmak sürer. Baba dedi karayılan sen karışma, yoksa seni de kovarım” (Zarifoğlu, 2006, ss.57).

4.1.6.1.3. Bağırma İle İlgili Bulgular

“Bana bak, bir daha o taraflara gidersen bacaklarını kırarım senin, kanatlarını ikiye böler dereye atarım, kaplumbağa beyinli kafanı gagalar gagalar delerim anladın mı ha! Böyle bağırımtı annesi küçük kırlangıca” (Zarifoğlu, 2006, ss.8).

4.1.6.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.6.2.1. Korkutma İle İlgili Bulgular

“Küçük kırlangıç bu vahşi yaratığın içeridekilere kötülük yapmaya geldiğini anlayınca, koşup çılgınlık atarak haber vermiş” (Zarifoğlu, 2006, ss.9).

“Neeee! Kükredi aslan. Ayy! Korkuyla havaya fırladı tilki. Demek konuşmalarım tuhaf ve budalaca ve de...” (Zarifoğlu, 2006, ss.37).

“Evet dedi aslan, burnuma insan kokusu geliyor. Gerçekten de güzel bir koku bu. Canınız yoksa yemek mi istiyor onları? Eğer yolculuğumuzun başında duysaydım bu kokuyu, herhalde yalnızca yemek isterdim onu” (Zarifoğlu, 2006, ss.50).

“İki yaşında iken henüz boyu seksen santim, derisi yumuşak, ayakları güçsüz. Fakat o gözlere kim baksa iliklerine kadar titriyormuş. Ana babası bile ona daha şimdiden korkarak yaklaşıyor, öpüp sevmeye cesaret edemiyorlarmış” (Zarifoğlu, 2006, ss.56).

“Bir gün gelecek hayvanların içinde ondan korkmayan kalmayacak... Fakat o, bütün hayvanlar kendinden böylesine korktukça zalimliği daha da sevecek.. Korkutmaktan zevk alacak.” (Zarifoğlu, 2006, ss.56).

“Babası bir şey daha diyecekti, ama karayılanın kuzgun derisi kara bıçaklar gibi parladı, kırmızı gözlerini babasına dikti. Baba yılanın dili tutuldu” (Zarifoğlu, 2006, ss.57).

“Yurtlarını, yuvalarını bırakıp giden köstebekler, yılanlar, çıyanlar, karıncalar, uçuc böcekleri, karatavuklar, serçeler daha yeni yerlerine yerleşmeye başlamışlardı ki, karayılanın korkunç ısığını duydular” /Zarifoğlu, 2006, ss.58).

“Kaçışanlar bir kere daha uzakta kalıyor, ona yaklaşmaya cesaret edemiyorlar. Çünkü hala korkunçtu. Canlıydı ve zehirli ağzını kuyruğundan kurtarabilirdi” (Zarifoğlu, 2006, ss.74).

“Ama nolur birazcık anlat, demin yarım kaldı, neden insan deyince, oralara, ovalara gidelim deyince, orada insan var dedin ve korktun. Beni de korkuttun. Bu kadar korkunç mu insan?, Çok fazla yavrum” (Zarifoğlu, 2006, ss.84).

“Yavru karayılan bir çığlık attı. Ve annesini beklemeden panik içinde kaçmaya başladı. Anne de peşine düştü onlar kaçmaya başlar başlamaz açıkça ortaya çıkmış gibi oldular. İnsan da gördü onları ve kovalamaya başladı arkalarından” (Zarifoğlu, 2006, ss.94).

“Anne karayılan, onların da yerden taş alarak ve ellerindeki sopalarla üzerlerine doğru geldiğini gördü. Bir yandan aceleyle ve can havliyle kaçıyor, bir yandan da...” (Zarifoğlu, 2006, ss.94).

4.1.6.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.6.3.1. Saldırmak İle İlgili Bulgular

“Hemen haberleştiler aralarında ve birden saldırarak bunlara, başladılar başlarındaki işlemeli takkeleri gagalamaya...” (Zarifoğlu, 2006, ss.8).

“Fakat bu kez başka bir ihtiyar yılan söze karıştı. ‘Doğru, güçlüsün. Ama hepimize karşı ne yapabilirsin? Deneyin bakalım. Yapamıyoruz işte. Ama ben yapayım da gör. Bunu der demez, ısırdı ihtiyarın kafasını” (Zarifoğlu, 2006, ss.58).

“Uyku sarhoşluğuyla, başını kaldırmış kendisine saldırmak üzere sandığı bu hayvanın, aslında kendi kuyruğundan başka bir şey olmadığını nice sonra anladı. Ama saldırmıştı bir kere kuyruğuna” (Zarifoğlu, 2006, ss.70).

“Karayılan’a ilk yaklaşan, Karayılan’ın en çok sevdiği yemlerden biri olan kırmızı suratlı kol büyüklüğünde bir kertenkele oldu. Müthiş cesurdu. Karayılan’ın gözlerinin içine baka baka bir parça koparıp yemeye başladı” (Zarifoğlu, 2006, ss.73).

“Milyarlarca irili ufaklı hayvan bir anda çullandılar onun tam iki yüz yıl saltanat sürerek semirttiği nefis gövdesine.” (Zarifoğlu, 2006, ss.74).

“Karayılan kendine göre minik yaratıkların ısırışları karşısında nazik ve bakımlı gövdesinin binlerce noktasında dayanılmaz acılar duyuyordu. Fakat gördüğü hareketin acısı hepsinden acıydı” (Zarifoğlu, 2006, ss.75).

“Yapabildiği bundan ibaretti. Vücuduna bir anda on binlerce değil de binlerce çetenin kilitlenmesine yarıyordu sadece bu hareketleri. Kara, kuzgun derisi baştan aşağı kendi kanının akıntılarıyla çizilmişti. Bütün vücudu oluk oluk kan akıtan yaralarla dolmuştu” (Zarifoğlu, 2006, ss.75).

“Karayılan hala için için kıpırdarken, bazı leş yiyen hayvanlar daha şimdiden uzun gagalarını onun iç organlarına kadar batırmaya başladılar. İçini deştiler” (Zarifoğlu, 2006, ss.76).

“Karayılan hareketsiz kalınca uzaktan bakıp duran karıları ve oğulları ve torunları da bu nefis ziyafetin iştah açan kokularına dayanamayarak onun üzerine atıldılar” (Zarifoğlu, 2006, ss.76).

“İlk taş yavrunun biraz önüne düştü ve yerdeki minik otları yoldu. Otlar korkuyla başlarını eğdiler. Ancak taşlar peş peşe iniyor ve kökleriyle yoluyordu onları, diplerindeki toprakçıklarla birlikte. Ve insan bir ayandan, yılan var yılan var, diye bağıırıyordu” (Zarifoğlu, 2006, ss.94).

“Yaraları küçüktü ama ani olmuştu bu. Bu yaralara karıncalar ve diğer böcekler dadanacak ve anne yılan iki hafta yaraları deşilmiş olarak kalacaktı” (Zarifoğlu, 2006, ss.95).

4.1.6.3.2. Öldürmek İle İlgili Bulgular

“Onlar da bu erken uyarı sayesinde düşmanlarını yakalayıp afiyetle yemişler. Kanlı dişlerini göstere göstere küçük kırlangıca teşekkür etmişler” (Zarifoğlu, 2006, ss.9).

“Şöyle oydular Müslümanların gözlerini, şöyle şöyle doğradılar onları, şöyle şöyle astılar, çöl kumlarının yakıcı kucağına, yırtıcı kaplanların dişlerine attılar” (Zarifoğlu, 2006, ss.26).

“Şimdi aslan her gün ortalama bin kilometre yol alıyor, müthiş yiyişlerle her gün nice geyikler yutuyor ve gün geçtikçe zindeleşiyor” (Zarifoğlu, 2006, ss.45).

“Aman sakın bir fenalık yapmayın onlara, çok mu lezzetliymişler. Hiç yemediniz mi insan? Ben hiç tatlarına bakmadım tilkiciğim. Ama atalarım bol bol tatmışlar. Onların akıllarından korkmuşlar” (Zarifoğlu, 2006, ss.48).

“Nerde akıllı, insan mı insan birini duysalar, şöyle böyle edip o tarafa ilkin yılanlar sevk edip getirtirlermiş inimizin yanına. Ve dişleyip dişleyip atarlarımı kuyuya. İlk kez duyuyorum bu katliamları ve de aslanların bir şeyi öldürüp yemeden attıklarını” (Zarifoğlu, 2006, ss.48).

“Evet, doğru, vahşi, alçakça, ama gerçek, biz aslanlar ihtiyacımız kadar öldürür, yeriz ve asla kan kokusu alıp canavarlaşan kurtlar gibi boğup boğup atmamız koyunları, insanları.” (Zarifoğlu, 2006, ss.48).

“Yine de şuradan geçen bir geyik bulup getireyim. Sunsun kendini size. İyice karnınızı doyurun. Atalarınızın vahşiliği hortlamasın, insan görünce. Aslan, geyiği bitirince yola koyuldular. Uçarcasına geçtiler köylerinden. Şehirlerden” (Zarifoğlu, 2006, ss.49).

“Evet efendim, der demez birinci uzman, yedi Karayılan içi saflık dolu başını birinci uzmanın. Karayılan bunu yapar yapmaz ortaya yürüdü. Etrafında bütün danışmanları” (Zarifoğlu, 2006, ss.62).

“Ve asıl kutlama günü yalnız karıncaların sayısı birkaç milyar. Ayak altında ezilenlerin haddi hesabı yok. Ana karayolunda saat başına birkaç bin çıyan kurban gidiyor trafik kazalarına.” (Zarifoğlu, 2006, ss.66).

“Zaman zaman zehirli diliyle vurup yuttuğu kertenkelelerle doymaz, civardaki köylere civciv ve piliçleri yutmaya giderdi. İnsanlar ondan çok çektiler. Bir tavuğun başını ısırp boğduktan sonra, onu yavaş yavaş yutmaya çalışırken, nerden çıkar gelirdi sahibi” (Zarifoğlu, 2006, ss.67).

“Kendini bırakmıyordu Karayılan, ki onlar rahat rahat yesin. Ümitsiz bir mücadeleye girişti. Bir sarsıldığı zaman altında kalan yüzlerce hayvan can veriyordu” (Zarifoğlu, 2006, ss.74).

“Karayılan hala için için kıpırdarken, bazı leş yiyen hayvanlar daha şimdiden uzun gagalarını onun iç organlarına kadar batırmaya başladılar. İçini deştiler” (Zarifoğlu, 2006, ss.76).

“Oysa şimdi, krallığın iki yüzüncü kuruluş yılında şaşaa ile kutlamaya çağrılanlar, hiç akıllarında olmadığı halde onun etiyle doydular, onu yediler yediler, bitirmek üzerele” (Zarifoğlu, 2006, ss.76).

“Onların yılan kelimesini duyar duymaz acele toparlanışlarını ve ellerine taşlar ve sopalar alarak öldürmeye gelişlerini unutamadı. Ve girdikleri kovuğa sopalarını sokup karıştırdıklarını hiç unutamadı” (Zarifoğlu, 2006, ss.96).

“Onların bir çoğu öldürüldükten sonra, insanlardan birinin sopasına bir urgan gibi atılmış olarak gösterilmek üzere köy kahvelerinin önüne kadar taşındılar ve bir kere de çocuklar taşlasınlar ve tükürsünler diye yerlere atıldılar.” (Zarifoğlu, 2006, ss.96).

4.1.6.3.3. Öldürmeye Teşebbüs İle İlgili Bulgular

“Ve bir sarsılmayla oradan aşağı attı kendini O kadar yüksekti ki hiçbir şey oradan düştükten sonra sağlam kalamazdı. Fakat Karayılan için merdiven basamağından inmek gibi oldu bu” (Zarifoğlu, 2006, ss.75).

4.1.6.3.4. Vurmak İle İlgili Bulgular

“Yavru babasının bulunduğu kovuğa girdi, annenin başının hemen gerisinde okkalı taşlardan biri çarptı. Bir an sendeledi, deliğe girmeye başladı. Bu sırada sırtına ve kuyruğuna bir iki taş daha değdi, bir iki değnek yedi” (Zarifoğlu, 2006, ss.95).

4.1.7. Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları

“Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” adlı kitapta yer alan şiddet unsurlarının temalara ve kategorilere göre dağılımı Tablo 9’de belirtilmiştir.

Tablo 9. “Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	Kategorilerin Frekansı (f)	Kategorilerin Yüzdeliği(%)	Temaların Frekansı(f)	Temaların Yüzdeliği(%)
Sözel Şiddet	Kızmak	2	6,90	21	72,41
	Hakaret Etmek	4	13,79		
	Kırmak	3	10,35		
	Bağırarak	9	31,03		
	Argo İfade	3	10,35		
	Kullanmak				
Duygusal Şiddet	Korkutma	4	13,79	8	27,59
	Öfkelenmek	4	13,79		
Toplam		29	100	29	100

“Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” adlı hikaye kitabı değerlendirildiğinde toplam 29 şiddet unsuruna rastlanmıştır. Şiddet konusu temalar açısından incelendiğinde iki grup altında toplanmaktadır (Sözel şiddet, duygusal şiddet). Nitekim tablo 9 temalar açısından incelendiğinde, sözel şiddet (72,41) temasının birinci sırada şiddet olduğu belirlenmiştir. Duygusal şiddet teması %27,59’luk değerle ikinci sırada yer almıştır.

Şiddet unsurları kategorilerine göre incelendiğinde 7’ye ayrılmıştır (kızmak, hakaret etmek, bağırarak, argo ifade kullanmak, korkutma, öfkelenmek). Sözel şiddet temasını kategorilere göre incelediğimizde sırasıyla “bağırarak” (f=9), “hakaret etmek” (f=4), “kırmak” (f=3), “argo ifade kullanmak” (f=3) ve “kızmak” (f=2) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında duygusal şiddet temasının “korkutma” (f=4) ve “öfkelenmek” (f=4) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Hikayede yer alan sözel şiddet ve duygusal şiddet temasında kategorilere ilişkin ifadelerle ilgili doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir (Altı çizili ifadeler şiddet ögesi içermektedir).

4.1.7.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.7.1.1. Kızmak İle İlgili Bulgular

“Rıza Bey’in ne yemek yaptığı, sonuna kadar anlaşılmazdı. Sağa sola emirler yağdırır, tencerelere, sebzelere kızardı” (Ak, 2023, ss.10).

“Sedat Bey birden sinirlendi. Ben, ne yazık ki öyle bir şey getiremem, diye homurdandı. Kirlilerimi çamaşır makinesine değil, çöpe atıyorum!” (Ak, 2023, ss.32).

4.1.7.1.2. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular

“Her hatasının sonunda, kendi dışında bir suçlu bulmayı becerirdi. Neyse ki, ortalıkta suçludan bol bir şey yoktu: Üçkağıtçı bakkallar, iyi ısıtmayan ocaklar, gevşemiş kabaklar, kartlaşmış patatesler...” (Ak, 2023, ss.10).

“Güzel olur mu? Düşünsene, dedenin o şapşal çamaşır makinesi yetmiş yıldır bozulmamış” (Ak, 2023, ss.37).

“Babasına göre bütün bunlar o aptal Ç harfi yüzünden başlarına gelmişti” (Ak, 2023, ss.58).

“Zehraç, resmen enayi durumuna düştük! diyerek Şuleç’in görüşüne destek verdi” (Ak, 2023, ss.96).

4.1.7.1.3. Kırmak İle İlgili Bulgular

“Öğretmeni Ali’nin bitimsiz soruları karşısında yorgun düşmüştü. Sadece sorulara cevap ver, demekten dilinde tüy bitmişti” (Ak, 2023, ss.15).

“Rıza Bey’s’e bu mızıkçılığı bir türlü kabullenememişti. Sarı bir kağıda, SOYADIMIZA HARF EKEREK AKLİMİZİ UZATAMAYIZ! diye yazdı” (Ak, 2023, ss.26).

“Şuleç ayağa kalktı. Ne yazık ki öyle! diye cevap verdi. Utangaç, asosyal, beceriksizler ordusuyuz biz!” (Ak, 2023, ss.96).

4.1.7.1.4. Bağırarak İle İlgili Bulgular

“Rıza Hoşgörü’nün sabrı tükenmişti. Bu nasıl olur? diye patladı. Şimdiye kadar böyle bir şey nasıl fark edilmedi?” (Ak, 2023, ss.20).

“Rıza Bey şaşkın gözlerle oğluna baktı. Şaka yapıyor olmalıydı. Ne dedin sen? diye bağırıldı. O senin soy adın falan değil” (Ak, 2023, ss.23).

“Rıza Hoşgörü, yanlışlıkla yapılan bir şey seni farklı kılacaksa, o haylaz Ç harfini tepe tepe kullan! dedi. Ali, Ç harfimi istiyorum! diye bağırıldı” (Ak, 2023, ss.24).

“İnanmıyorum! diye bağırıldı amcası. Hala o iğrenç makineyi çöpe atmadı, öyle mi? Cimri! Çocukluğumuzda bile o makine eski püskü bir şeydi” (Ak, 2023, ss.32).

“Rıza Bey, evet çok iyi bildin! diye bağırıldı. Hep o senin amcanın yüzünden” (Ak, 2023, ss.59).

“Çalışma odasına gitmek istiyorum! diye bağırıldı. Bilgisayarım orada olabilir!” (Ak, 2023, ss. 71)

“Ali hayal kırıklığına uğramıştı. Burda hiçbir şey sahici değil! diye bağırıldı” (Ak, 2023, ss. 75).

“Bu, geçenlerde söyleşi yaparken amcasının giydiği gömlekti. Kalıbımı basarım ki o! diye bağırıldı” (Ak, 2023, ss. 79).

“Eşine, olaylar aldı başını gidiyor, diye gürledi, bu saçmalığa bir son vermek lazım! Ayla Hanım ona, uzun bir sessizlikle cevap verdi. Bu hayır mı, yoksa evet mi demekti? Rıza Bey sesinin tonunu yükseltti” (Ak, 2023, ss.90).

4.1.7.1.5. Argo İfade Kullanmak İle İlgili Bulgular

“Bu alet nalları dikti evlat, dedi. Rıza Bey, bilgisayarın sapasağlam olduğunu, bozulmaması gerektiğini söyledi” (Ak, 2023, ss.49).

“Bu gebermiş, dedi. Zaten ömürleri kısadır. İki, üç yıl sonra çalışmazlar” (Ak, 2023, ss.51).

“Evet, dedi gülerek Ümitsu, herkes Ali Hoşgörüş’ün hangi cehenneme gittiğini konuşuyor” (Ak, 2023, ss.80).

4.1.7.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.7.2.1. Korkutma İle İlgili Bulgular

“Rıza Bey kaşlarını çattı. Öksürdü. Bizim buraya gelme amacımız... Nüfus memuru, biliyorum, diyerek lafı ağzına tıkayıverdi. Ali’nin nüfus kağıdını yenilemek” (Ak, 2023, ss.20).

“Amcası Sedat Bey’e ağlar gibi bakarak, nereden biliyorsunuz? diye sordu. Ali gözlüğüm, dedi amcası, bütün ürünlerin kaç günlük ömrü kaldığını gösteriyor. Ali korkmuştu” (Ak, 2023, ss.36).

“Ben bir savaş kaçkınıyım yavrum. Osmanlı’nın son günlerinde her yerde savaş vardı. Savaşmaktan çok korkuyordum. Ama gençleri silah altına alıyorlardı. Savaşa giden de geri gelmiyordu” (Ak, 2023, ss.46).

“İlk girdiği evin içi bomboştu. Ama duvarlarında gömme dolaplar vardı. Bu nasıl ev? diye korkuyla bağırırdı. Sesi yankılanarak geri döndü. Buuu nasıl evvvv! Bir anda yüreği buz kesmişti” (Ak, 2023, ss. 70).

4.1.7.2.2. Öfkelenmek İle İlgili Bulgular

“O zaman, başvurmak istiyorum, dedi Rıza Bey. Öfkeyle çantasından bir beyaz kağıt çıkarıp, bir köşeye çekildi. Ağızlarının payını vermeliydi. Sert bir üslupta dilekçe yazmaya koyulmuştu ki, hiç beklemediği bir şey oldu” (Ak, 2023, ss.22).

“Rıza Bey’in tepesi atmıştı. Sen şimdi Ali Hoşgörüş müsün? diye sordu” (Ak, 2023, ss.23).

“Rıza Bey burnundan soluyarak, dilekçeyi yırtıp çöpe attı” (Ak, 2023, ss.24).

“Öfkeyle ayağa kalktı. Sinir içinde, evlerin ışıklarına daha dikkatlice baktı. Ne yapıp edip, bilgisayarını tekrar ele geçirmeliydi! Ama nasıl?” (Ak, 2023, ss.69).

4.1.8. Harf Delisi Adlı Hikaye Kitabında Yer Alan Şiddet Unsurları

“Harf Delisi” adlı kitapta yer alan şiddet unsurlarının temalara ve kategorilere göre dağılımı Tablo 10’de belirtilmiştir.

Tablo 10. “Harf Delisi” Hikayesinde Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Tema ve Kategoriler

Temalar	Kategoriler	Kategorilerin Frekansı (f)	Kategorilerin Yüzdeliği(%)	Temaların Frekansı(f)	Temaların Yüzdeliği(%)
Sözel Şiddet	İftira Atmak	5	20,83	17	70,83
	Tehdit Etmek	2	8,33		
	Hakaret Etmek	5	20,83		
	Kızmak	4	16,67		
	Bağırarak	1	4,17		
Duygusal Şiddet	Dışlamak	2	8,33	4	16,67
	Öfkelenmek	1	4,17		
	Korkutma	1	4,17		
Fiziksel Şiddet	Vurmak	2	8,33	3	12,5
	Bayıltmak	1	4,17		
Toplam		24	100	24	100

“Harf Delisi” adlı hikaye kitabı değerlendirildiğinde toplam 24 şiddet unsuruna rastlanmıştır. Şiddet konusu temalar açısından incelendiğinde üç grup altında toplanmaktadır (Sözel şiddet, duygusal şiddet, fiziksel şiddet). Nitekim tablo 10 temalar açısından incelendiğinde, sözel şiddet (70,83) temasının birinci sırada şiddet olduğu belirlenmiştir. Duygusal şiddet teması %16,67’lük değerle ikinci sırada yer almıştır. Fiziksel şiddet teması ise %12,50’luk değerle üçüncü sırada yer almıştır.

Şiddet unsurları kategorilerine göre incelendiğinde 10’a ayrılmıştır (iftira atmak, tehdit etmek, hakaret etmek, kızmak, bağırarak, dışlamak, öfkelenmek, korkutma, vurmak, bayıltmak). Sözel şiddet temasını kategorilere göre incelediğimizde sırasıyla “iftira atmak” (f=5), “hakaret etmek” (f=5), “kızmak” (f=4), “tehdit etmek” (f=2) ve “bağırarak” (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında duygusal şiddet temasının sırasıyla “dışlamak” (f=2), “öfkelenmek” (f=1) ve “korkutma” (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Fiziksel şiddet temasının ise sırasıyla “vurmak” (f=2) ve “bayıltmak” (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Hikayede yer alan sözel şiddet, duygusal şiddet ve

fiziksel şiddet temasında kategorilere ilişkin ifadelerle ilgili doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir (Altı çizili ifadeler şiddet ögesi içermektedir).

4.1.8.1. Sözel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.8.1.1. İftira Atmak İle İlgili Bulgular

“Çalınan para YÜZ DOLAR, YÜZ! Şaşkın şaşkın Tuna’ya baktım. Neee? YÜZ DOLAR mı? Büyük para. Nereden bulmuş o parayı? Banka mı soymuş?” (Akal, 2023, ss.40).

“Neler oluyor Harun, sesin koridora taşıyordu. Bir yaramazlık yok ya? Var öğretmenim, var! Bu sınıfta bir hırsız var. Paramı çaldı! Aaa, emin olmadan kimseyi suçlama ama. Belki evde unutmuşsundur harçlığını” (Akal, 2023, ss.42).

“Harun sıranın üzerinde duran aynayı kavrayıp herkesin iyice görmesi için havaya kaldırdı. Hey arkadaşlar, evinde böyle süslü aynası olan var mı? diye seslendi. Sınıftan ses çıkmayınca, Bak, kimsede yok, dedi” (Akal, 2023, ss.46).

“Harun’un çevresindekilerle fısıldaşması bitmemişti. Dayanamayıp, vay be, benim paramla garson bile tutmuş, diye söylendi” (Akal, 2023, ss.52).

“Harun, Cihan’a yüklenmek için teneffüs zilini bekliyor olmalıydı ki öğretmen sınıftan çıkar çıkmaz Emre’yi işaret ederek, siz iki ucube ortaksınız galiba, diye bağırdı. Havadan para buldunuz; aynaydı, pastaydı, garsondu. Harcayın bakalım” (Akal, 2023,ss.54).

4.1.8.1.2. Tehdit Etmek İle İlgili Bulgular

“Harun içerde bağırmaı sürdürüyordu, o para buraya ge-le-cek! Kim aldıysa geri ge-ti-re-cek, yoksa karışmam!” (Akal, 2023, ss.41).

“Hey arkadaşlar, evinde böyle süslü aynası olan var mı? diye seslendi. Sınıftan ses çıkmayınca, Bak, kimsede yok, dedi. Yarına kadar paramı geri getirmezsene seni şikayet ederim, haberin olsun. Ömrünü hapiste aynaya bakarak geçirirsin” (Akal, 2023, ss.46).

4.1.8.1.3. Hakaret Etmek İle İlgili Bulgular

“Sınıf birden hareketlendi, fısıltılar başladı. O ne öyle? Ayna mı o? Ne yapıyor bu sersem? Kendini rezil ediyor. Ayna ayna, söyle bana, en tembel kim bu sınıfta? Tabii ki Emreee!” (Akal, 2023, ss.43).

“Harun’un, aynayı hangi parayla satın almış bu uzaylı yaratık? diye söylenmesi, hepimizin aklına kuşku düşürdü” (Akal, 2023, ss.44).

“Harun, Cihan’a yüklenmek için teneffüs zilini bekliyor olmalıydı ki öğretmen sınıftan çıkar çıkmaz Emre’yi işaret ederek, siz iki ucube ortaksınız galiba, diye bağırdı” (Akal, 2023,ss.54).

“Ya da Harun’un iddia ettiği gibi, hırsız, Emre ise ve o parayla gidip ayna aldıysa, aptallık etmişti. Benim yüz dolarım olsa ohooo, neler neler alırdım ama ayna... Asla!” (Akal, 2023, ss.60).

“Harun sınıfa dönüp, bu haine karşı beni destekleyin arkadaşlar, diye fısıldadı” (Akal, 2023, ss.75).

4.1.8.1.4. Kızmak İle İlgili Bulgular

“Harun hırslanmıştı, torbayı çekip alsaydın ya, diye azarladı. Gamze’yi. Kim bilir ne saçma şeyler satın aldı benim paramla” (Akal, 2023, ss.44).

“Asya kızgınlıkla Harun’a dönüp, gördün mü bak, pastane onlarınmış. Boşuna suçladın Cihan’ı diye fısıldadı” (Akal, 2023, ss.56).

“Harun, ben nereden bileyim, Cihan hiç söylemedi ki, diye kendini savunmaya kalkıştı ama Asya, bilmediğin şeyi önce araştır, sonra konuş, diye azarladı onu” (Akal,2023, ss.57).

“Uyduracak değilim herhalde, dedi kızgın bir sesle. Bana kalırsa sinirli olan kendisiydi ama akıllılık edip bunu ona söylemedim” (Akal, 2023, ss.61).

4.1.8.1.5. Bağırarak İle İlgili Bulgular

“Harun, Cihan’a yüklenmek için teneffüs zilini bekliyor olmalıydı ki öğretmen sınıftan çıkar çıkmaz Emre’yi işaret ederek, siz iki ucube ortaksınız galiba, diye bağırdı. Havadan para buldunuz; aynaydı, pastaydı, garsondu” (Akal, 2023,ss.54).

4.1.8.2. Duygusal Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.8.2.1. Dışlamak İle İlgili Bulgular

“Oysa Emre’nin durumu içler acısı. Tembel olduğu için kimse onunla arkadaşlık etmek istemiyor (Akal, 2023, ss.10).

“Beni dışlarsınız diye çekinip şimdiye kadar bunu sizden gizlemiştim. Ama bu sefer de beni tembel diye etiketlediniz. Oysa tembel değilim, hatta hepinizden daha çok çalışıyorum” (Akal, 2023, ss.77).

4.1.8.2.2. Öfkelenmek İle İlgili Bulgular

“Harun kıpkırmızı kesildi. Peh, bu sersemin beni şikayet edeceğini tahmin etmeliydim, diye söylendi öfkeyle” (Akal, 2023, ss.75).

4.1.8.2.3. Korkutma İle İlgili Bulgular

“Kalbim hızlı hızlı atmaya başladı, bayılacak gibi oldum. Sözcüklerimi güçlkle bulup, öldürdüler mi yoksa? diye korkuyla inledim” (Akal, 2023, ss.96).

4.1.8.3. Fiziksel Şiddete İlişkin Bulgular

4.1.8.3.1. Vurmak İle İlgili Bulgular

“Yüzünü asıp, sırasına doğru yürürken hırsını kapının yanında duran çöp kovaşından çıkardı. Savurduğu tekme, kutuyu devirdi; çöpler sağa sola saçıldı” (Akal, 2023, ss.11).

“Öfkeyle sıranın üzerine fırlattığı ayna bir kaç yerinden çatlayıp dağıldı. Emre oturduğu yerde iyice büzüldü, üzgün gözlerle kırık parçalara baktı” (Akal, 2023, ss.46).

4.1.8.3.2. Bayıltmak İle İlgili Bulgular

“Tuna da heyecanla atılıp, soyguncular bizi bayıltıp sergideki değerli eserleri çalmışlar, diye açıkladı” (Akal, 2023, ss.107).

4.1.9. İlkokul Hikaye Kitaplarında Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Toplu Bir Bakış

Kanatsız Arı Mu, Küçük Kara Balık, Beyaz Pantolon, Üç Nasihat, Sıcak Ekmek, Motorlukuş, Yaşasın Ç Harf Kardeşliği, Harf Delisi hikaye kitaplarına ait tespit edilen şiddet unsurlarına ilişkin tema ve kategoriler Tablo 11’ de verilmiştir.

Tablo 11. İlkokul Hikaye Kitaplarında Yer Alan Şiddet Unsurlarına İlişkin Genel Tablo

Temalar	Kategoriler	Kategorilerin Frekansı (f)	Kategorilerin Yüzdeliği(%)	Temaların Frekansı(f)	Temaların Yüzdeliği(%)
Sözel Şiddet	Hakaret Etmek	21	10,15	101	48,79
	Bağırarak	24	11,59		
	Kırmak	11	5,31		
	Tehdit Etmek	18	8,70		
	Kızmak	11	5,31		

	Küfür Etmek	7	3,38		
	Beddua Etmek	1	0,48		
	Argo İfade	3	1,45		
	Kullanmak				
	İftira Atmak	5	2,42		
Duygusal Şiddet	Dışlamak	4	1,93	40	19,33
	Korkutma	25	12,08		
	Öfkelenmek	8	3,87		
	Haksızlık	2	0,97		
	Zorbalık	1	0,48		
Fiziksel Şiddet	Öldürmek	26	12,56	66	31,88
	Saldırmak	16	7,73		
	Hapsetmek	5	2,42		
	Vurmak	9	4,35		
	Öldürmeye	8	3,86		
	Teşebbüs				
	Kesmek	1	0,48		
	Bayıltmak	1	0,48		
Toplam		207	100	207	100

İncelenen 8 hikaye kitabında toplamda 207 şiddet unsuruna rastlanmıştır. Tablo 11 incelendiğinde, sıklık düzeyinin en fazla olduğu şiddet unsuruna ilişkin temanın %48,79'luk değer ile sözel şiddet temasının olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel şiddet teması %31,88'lik değerle ikinci sırada yer almaktadır. Duygusal şiddet teması ise %19,33'lük değerle üçüncü sırada yer almaktadır. Sözel şiddet temasının sırasıyla “bağırarak” (f=24), “hakaret etmek” (f=21), “tehdit etmek” (f=18), “kırmak” (f=11), “kızmak” (f=11), “küfür etmek” (f=7), “iftira atmak” (f=5), “argo ifadeler kullanmak” (f=3) ve beddua etmek (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Duygusal şiddet temasının sırasıyla “korkutma” (f=25), “öfkelenmek” (f=8), “dışlamak” (f=4), “haksızlık” (f=2) ve zorbalık (f=1) kategorilerinde toplandığı görülmektedir. Fiziksel şiddet temasının ise sırasıyla “öldürmek” (f=26), “saldırmak” (f=16), “vurmak” (f=9), “öldürmeye teşebbüs” (f=8), “hapsetmek” (f=5), “kesmek” (f=1) ve “bayıltmak” (f=1) kategorilerinde yer aldığı görülmektedir. Şiddet unsurlarını kategorilerine göre incelendiğimizde, sıklık değerinin en fazla olduğu kategorinin “öldürmek” olduğu görülmektedir. İkinci sırada “korkutma” kategorisinin, üçüncü sırada “bağırarak” kategorisinin olduğu görülmektedir.

Tablo 12. İlkokul Hikaye Kitaplarında Yer Alan Şiddet Unsurlarının Kitaplara Göre Dağılımı

Kitapların İsmi	Şiddet Frekansı(f)	Şiddet Yüzdeliği(%)
Kanatsız Arı Mu	7	3,38
Küçük Kara Balık	51	24,64
Beyaz Pantolon	16	7,73
Üç Nasihat	16	7,73
Sıcak Ekmek	16	7,73
Motorlu Kuş	48	23,19
Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği	29	14,01
Harf Delisi	24	11,59
TOPLAM	207	100

Hikaye kitapları tek tek değerlendirildiğinde en yüksek şiddet unsuru içeren hikaye kitabının %24,65'lük değerle “Küçük Kara Balık” olduğu belirlenmiştir. “Motorlukuş” adlı hikaye kitabı %23,19'luk değerle ikinci sırada yer almaktadır. “Yaşasın Ç harfi Kardeşliği” adlı hikaye kitabı %14,01'lik değerle üçüncü sırada yer almaktadır. “Harf Delisi” adlı hikaye kitabı %11,59'luk değerle dördüncü sırada yer almaktadır. “Beyaz Pantolon”, “Üç Nasihat” ve “Sıcak Ekmek” adlı hikaye kitapları %7,73'lük değerle beşinci sırada yer almaktadır. Son olarak “Kanatsız Arı Mu” adlı hikaye kitabı %3,38'lik değerle altıncı sırada yer almaktadır (Tablo 12).

Hikâye kitapları temalar açıdan incelendiğinde, sözel şiddet temasına en sık rastlanan kitapların “Kanatsız Arı Mu”, “Beyaz Pantolon”, “Üç Nasihat”, “Sıcak Ekmek”, “Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” ve “Harf Delisi” olduğu görülmektedir. Fiziksel şiddet temasına en sık rastlanan kitapların ise “Küçük Kara Balık” ve “Motorlu Kuş” olduğu görülmektedir.

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacına yönelik olarak ilkokul düzeyinde hikaye kitaplarından toplam 8 hikaye kitabı seçilerek kitaplar şiddet kavramı açısından incelenmiştir. Hikaye kitaplarında metinde geçen şiddet unsurlarının kullanıldığı sıklık her hikaye kitabı için ayrı bir şekilde belirlenmiştir. Hikaye kitabındaki şiddet ifadeleri üç ana temada belirlenmiştir. Bunlar “sözel şiddet, fiziksel şiddet ve duygusal şiddet” tir. Sözel şiddete ait temada yer alan şiddet ifadeleri; “hakaret etmek, bağırarak, tehdit etmek, kırmak, kızmak, küfür etmek, argo ifade kullanmak, beddua etmek, iftira atmak” kategorilerinde ele alınmıştır. Duygusal şiddet temasında yer alan şiddet ifadeleri; “dışlamak, korkutma, öfkelenmek, haksızlık, zorbalık” kategorilerinde ele alınmıştır. Fiziksel şiddet temasında yer alan şiddet ifadeleri ise; “öldürmek, vurmak, hapsetmek, saldırmak, kesmek, bayıltmak, öldürmeye teşebbüs” kategorilerinde ele alınmıştır.

Bu çalışmada, ilkokul düzeyine yönelik seçilen sekiz hikâye kitabı üzerinden şiddet olgusu incelenmiş ve kitaplar bu bağlamda değerlendirilmiştir. Şiddet unsurları üç ana tema çerçevesinde oluşturulan kategorilere göre belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre toplamda 207 şiddet ögesine rastlanmıştır. Yapılan analize göre hikaye kitaplarındaki şiddet ifadelerinden “sözel şiddet” (f=101), “fiziksel şiddet” (f=66) ve “duygusal şiddet” (f=40) olarak üç tema altında toplanmıştır (Tablo 11). İlgili literatürler incelendiğinde, hikaye kitaplarında yer alan şiddet öğelerini konu edinen çalışmalarda, kitaplarda rastlanan şiddet türlerine yönelik benzer bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Nitekim Alpöge (2003), çalışmasında çocuk edebiyatındaki şiddeti incelemiş ve bu çalışmada 0-6 yaş grubundaki çocukların okuduğu ve rastgele seçilen 351 kitaba dayalı olarak elde edilen verilere göre, bu kitaplarda doğrudan şiddet unsurlarına yer verilmediği, ancak masal türündeki eserlerde şiddet öğelerinin yoğun biçimde yer aldığını belirlemiştir. Yine Güney’in (2014) yaptığı çalışmada, 100 Temel Eser listesinde yer alan hikâye kitaplarındaki şiddet öğeleri analiz edilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan 20 kitapta toplam 1801 şiddet ögesi tespit edilmiştir. Hikaye kitaplarında fiziksel şiddetin yoğun kullanımı belirlenmiş ancak sözel şiddetin de önemli bir yer tuttuğu vurgulanmıştır. Bu durum, hem fiziksel hem de sözel şiddetin çocukların hikaye kitaplarında karşılaştığı temel şiddet biçimleri olduğunu desteklemektedir. Türkyılmaz ve Kuş’un (2014) çalışmasında ise, 100 Temel Eser listesinde yer alan ve öğrenciler tarafından en çok okunan kitaplar bağlamında çocuk hakları konusu ele alınmıştır.

Araştırma bulgularına göre, çocuk haklarına ilişkin toplam 920 olumsuz ifade tespit edilmiştir. Bu ifadeler içerisinde özellikle “korunma hakkı”na yönelik olumsuzlukların (f=520) ön planda olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla, bu hikaye kitaplarında şiddet ögesinin yoğun bir şekilde yer aldığı görülmüştür. Bu bağlamda, araştırma bulgularının şiddet ögesinin yaygınlığı konusunda bizim çalışmamızla benzer sonuçlar verdiği söylenebilir.

Aktan ve Aydın (2018) tarafından yürütülen araştırmada, şiddet unsurlarını belirlemek amacıyla 100 Temel Eser listesinden seçilen 21 kitap incelenmiş ve bu eserlerde toplam 195 şiddet ifadesi tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada ise incelenen 8 kitapta toplam 207 şiddet ögesi belirlenmiştir. Aktan ve Aydın (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, şiddet olgusu dört ana tema çerçevesinde incelenmiştir. Bu temalar; sözel şiddet (f =109), fiziksel şiddet (f =36), cinsel şiddet (f =28) ve duygusal şiddet (f =22) şeklinde kategorize edilmiştir. Bulgular, en sık karşılaşılan şiddet türünün sözel şiddet olduğunu ortaya koyarken, onu sırasıyla fiziksel, cinsel ve duygusal şiddetin izlediğini göstermektedir. Yapılan bu çalışmadaki şiddet ifadeleri tematik olarak sınıflandırıldığında ise; sözel şiddet (f=101), fiziksel şiddet (f=66) ve duygusal şiddet (f=40) olmak üzere üç ana tema altında toplandığı belirlenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulgularına bakıldığında da aynı şekilde sözel şiddetin en yüksek frekansa sahip şiddet türü olduğu açıkça görülmekle birlikte, fiziksel ve duygusal şiddet temalarının da kayda değer düzeyde temsil edildiği anlaşılmaktadır. Aktan ve Aydın’ın (2018) çalışmasında cinsel şiddet unsuru da analiz edilen temalar arasında yer almakla birlikte, mevcut araştırmada cinsel şiddet temasına yer verilmediği görülmektedir. Her iki araştırma da sözel şiddet en sık rastlanan şiddet türü olarak öne çıkarken, tematik çeşitlilik açısından bazı farklılıklar dikkat çekmektedir. Yine her iki araştırmada da fiziksel ve duygusal şiddet temalarına yer verilmiştir. Bu da çocuk edebiyatında sadece doğrudan zarar verici davranışların değil, aynı zamanda psikolojik yönü olan şiddet türlerinin de temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Hem Aktan ve Aydın’ın (2018) çalışmasında hem de bu araştırmada incelenen kitaplarda belirli düzeyde şiddet öğelerine rastlanmıştır. Bu durum, çocuk ve gençlik edebiyatı eserlerinde şiddet içeriğinin göz ardı edilemeyecek ölçüde yer aldığını ortaya koymaktadır.

Fırat (2012) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi döneme yönelik 220 masal ve öykü kitabı kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Araştırmada, çocuk kitaplarında yer alan şiddet ve korku unsurları, önceden belirlenmiş kategorilere göre sistematik biçimde tanımlanmış ve analiz edilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda, toplam 170 adet şiddet ve korku ögesi tespit edilmiştir. Bulgulara bakıldığında hikaye kitaplarında yer alan korku unsuruna ait kategorilerin gerçeküstü karakter, karanlık, esrarengiz olay, ani-sert hareketler

gibi ifadelerle dayandığı; şiddet unsuruna ait kategorilerin ise bağırmak, hakaret etmek, saldırmak, tehdit etmek gibi ifadelerle dayandığı tespit edilmiştir. Yine Türkyılmaz ve Güzelküçük (2020) tarafından yürütülen çalışmada bakıldığında ise, toplam altı masal kitabı incelenmiş ve bu kitaplarda yer alan korku ile şiddet unsurları analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında şiddet öğeleri; sözel şiddet, fiziksel şiddet, duygusal şiddet ve cinsel şiddet olmak üzere dört ana tema altında sınıflandırılmıştır. Her bir tema, belirli alt kategoriler doğrultusunda detaylandırılarak şiddet içerikleri sistematik biçimde tespit edilmiştir. Belirlenen şiddet unsuruna ait kategoriler; hakaret etmek, canını acıtmak, öldürmek, saldııda bulunmak, duygularıyla oynamak, zorla evlendirmek gibi çeşitli şiddet ifadelerini kapsamaktadır. Çalışmada korku unsuruna ilişkin belirlenen kategoriler; gerçeküstü varlıklar, esrarengiz olaylar ve karanlık gibi çeşitli korku öğelerini içermektedir. Türkyılmaz ve Güzelküçük (2020) tarafından gerçekleştirilen bu analiz sonucunda, incelenen masal kitaplarında toplam 577 şiddet unsuruna ve 148 korku unsuruna rastlanmıştır. Bu bulgular, çocuklara yönelik masal kitaplarında şiddetin korku öğelerine kıyasla daha yoğun biçimde temsil edildiğini göstermektedir. Yapılan bu çalışmada ise ilkokul düzeyine yönelik seçilen sekiz hikaye kitabı kapsamlı şekilde incelenmiş ve şiddet unsurları önceden belirlenmiş kategoriler doğrultusunda analiz edilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, toplam 207 adet şiddet öğesi tespit edilmiştir. Bulgular doğrultusunda, şiddet unsurlarının yer aldığı kategorilerin; bağırmak, tehdit etmek, hakaret etmek, saldırmak, korkutmak ve öldürmek gibi çeşitli davranış ve ifadeleri kapsadığı belirlenmiştir. İncelenen bu çalışmalara ait bulgular değerlendirildiğinde şiddet unsurları önceden belirlenmiş kategorilere ayrılarak sistematik bir şekilde incelenmiş olup, bu açıdan belirgin benzerlikler görülmekle birlikte, analiz kapsamı ve detayları bakımından bazı farklılıklar da mevcuttur. Fırat (2012) ve Türkyılmaz ve Güzelküçük'ın (2020) alışmalarında korku ve şiddet unsurları birbirinden bağımsız olarak ele alınarak ayrı ayrı incelenmişken, yapılan bu çalışmada korku unsurları, şiddetin alt kategorilerinden biri kapsamında değerlendirilmiştir. Yapılan karşılaştırmalı inceleme sonucunda, çocuklara yönelik hikâye kitaplarında yer alan şiddet ve korku unsurlarının hem okul öncesi hem de ilkokul düzeyinde önemli ölçüde varlık gösterdiği görülmektedir. Her üç çalışmada da şiddet öğeleri önceden belirlenmiş kategoriler doğrultusunda sistematik bir biçimde analiz edilmiş, bu yönüyle yöntemsel açıdan benzerlikler taşıdığı tespit edilmiştir. Ayrıca incelenen kitap sayısı ve hedef yaş grubu açısından da çalışmalar farklılık göstermektedir. Bu durum, farklı yaş düzeylerine yönelik yayımlanan kitaplarda şiddet ve korku içeriklerinin hem sunum biçimi hem de yoğunluğu açısından değerliklik gösterebileceğine işaret etmektedir.

Kara (2007), çocuk kitaplarında yer alan şiddet unsurlarının doğrudan ve açık bir biçimde değil, imgesel yollarla, yani örtük olarak sunulduğunu belirtmektedir. Araştırmada, bu tür şiddet öğelerinin metin içindeki cümlelerde ya da görsellerde gizli biçimde yer almasının, çocukların bilinçaltını olumsuz yönde etkileyebileceği vurgulanmaktadır. Benzer şekilde, bu çalışmada da bazı kitaplarda kahramanların karşılaştıkları problemleri şiddet kullanarak çözmeleri ve kimi durumlarda şiddetin meşru veya doğal bir davranış biçimi olarak sunulması, çocuklar üzerinde istenmeyen etkiler yaratabileceği gerekçesiyle eleştirel bir bakışla değerlendirilmiştir. Ancak Kara'nın (2007) analiz ettiği eserlerde şiddet, doğrudan değil; dolaylı, imgesel ve çoğunlukla metaforik biçimlerde aktarılırken, bu araştırmada incelenen hikâye kitaplarında şiddet unsurları açık, doğrudan sunulmuştur. Bu durum, şiddetin sunum biçimi açısından iki çalışma arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Bu tür örtük şiddet temsillerinin, özellikle gelişim çağındaki çocukların değer yargıları, problem çözme yaklaşımları ve sosyal davranışları üzerinde uzun vadede olumsuz izler bırakabileceği düşünülmektedir.

Şahin, Gönen ve Özçelik (2023) tarafından yapılan çalışmada, ilkökul 3. ve 4. sınıf seviyesine yönelik 20 hikaye kitabı şiddet ve korku unsurları açısından incelenmiş, toplamda 135 şiddet ve 74 korku ögesi tespit edilmiştir. Bu unsurlar, fiziksel şiddet, sözel şiddet ve duygusal şiddet olmak üzere üç ana tema altında kategorilere ayrılmıştır. Çalışmada fiziksel ve sözel şiddetin sıklık bakımından öne çıktığı, duygusal şiddetin ise bu temaları takip ettiği belirlenmiştir. Bizim yaptığımız araştırmada ise ilkökul seviyesindeki 8 hikaye kitabında şiddet unsurları benzer temalar çerçevesinde analiz edilmiş ve toplam 207 şiddet ögesi saptanmıştır. Her iki çalışmada da şiddet temaları temel alınarak kapsamlı bir inceleme yapılmış olsa da, şiddet unsurlarının dağılımında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu çalışmada sözel şiddet en yüksek sıklıkta rastlanan kategori olurken, Şahin, Gönen ve Özçelik'in çalışmasında hem sözel hem de fiziksel şiddet benzer derecede yüksek bulunmuştur. Her iki çalışmada da duygusal şiddet öğeleri yer almıştır. Şahin, Gönen ve Özçelik'in araştırmasında "canını acıtmak" (f=21) kategorisi öne çıkarken, bu çalışmada "öldürmek" (f=26) kategorisi en yüksek frekansa ulaşmıştır. Ayrıca, korku unsurlarının ele alınış biçimi açısından da önemli bir fark mevcuttur. Şahin, Gönen ve Özçelik'in çalışmasında korku ve şiddet unsurları birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmişken, bu araştırmada korku, şiddetin alt kategorilerinden biri olarak ele alınmıştır. Sonuç olarak, her iki çalışma da çocuk edebiyatında şiddet unsurlarının farklı boyutlarda ve yoğunluklarda yer aldığını göstermektedir. Bu durum, çocukların gelişim sürecine uygun içeriklerin dikkatle seçilmesi ve oluşturulması gerekliliğini bir kez daha vurgulamaktadır. Gelecek

araştırmalarda, şiddet ve korku unsurlarının farklı yaş grupları ve türlerde nasıl temsil edildiğinin detaylı karşılaştırmaları yapılması, çocuk kitaplarının içerik kalitesinin artırılması adına önemli katkılar sağlayacaktır.

Belet ve Deveci (2008) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, Türkçe ders kitaplarında yer alan metin içeriklerinde argo nitelikli ifadelerle rastlandığı belirlenmiştir. Bu durum, öğretim materyallerinde kullanılan dilin, öğrenci kitlesine yönelik uygunluk açısından yeniden değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Kumbasar'ın (2011) yaptığı araştırmada, özellikle roman türündeki eserlerde yer alan karakterlerin zaman zaman argo ifadeler kullanmasının, okur üzerinde olumsuz bir model oluşturabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, çocuk ve gençlik edebiyatında karakterlerin söylem düzeyinde sergiledikleri dilin, örnek teşkil etme potansiyeli açısından dikkatle ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Kılıç (2009) ise, “100 Temel Eser” listesinde yer alan bazı klasik metinlerde kullanılan dilin, çocuklar açısından sakıncalı unsurlar barındırdığını vurgulamış; bu eserlerde argo ifadelerin ve kaba üslubun mizah ögesi olarak yer aldığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, edebi metinlerdeki dil kullanımı ile hedef yaş grubu arasında tutarlılık sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Nitekim yapılan bu çalışma kapsamında incelenen eserlerde de argo içeren ifadelerle yer verildiği tespit edilmiş olup, bu durum önceki araştırmalarla elde edilen sonuçlarla örtüşmekte ve mevcut bulgularımızı destekler nitelik taşımaktadır.

Yapılan bu çalışmada, sözel ve fiziksel şiddet temalarının önemli bir yer tuttuğu görülmekle birlikte, duygusal şiddet temasının da kayda değer oranda yer aldığı tespit edilmiştir. Dağlıoğlu ve Çakmak (2009) tarafından yapılan çalışma incelendiğinde korku öğelerinin, şiddet öğelerinden daha yoğun kullanıldığı ve çocuklarda duygusal etkiler yaratabileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, hikâye kitaplarında kullanılan dil ve görsellerin, yalnızca bilgi verme amacıyla değil aynı zamanda duygusal gelişimi destekleyici nitelikte olması gerektiği vurgulanmalıdır.

Nitekim bu zamana kadar yapılan kapsamlı inceleme ve karşılaştırmalı analizler, çocuk edebiyatı eserlerinde şiddet ve korku unsurlarının farklı temalar altında yoğunlukla yer aldığını açıkça ortaya koymaktadır. Sözel, fiziksel ve duygusal şiddet biçimlerinin çocukların psikososyal gelişimi üzerinde önemli etkiler yaratabileceği göz önünde bulundurulduğunda, bu tür içeriklerin seçimi ve sunumunda titizlikle davranılması gerekmektedir. Bu nedenle, hikâye kitaplarının hem eğitici hem de duygusal açıdan geliştirici nitelikte hazırlanması; çocukların sağlıklı gelişimini destekleyecek, olumlu değerler kazandıracak içeriklerle zenginleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Gelecek araştırmaların, farklı yaş gruplarına

yönelik eserlerde şiddet ve korku unsurlarının temsil biçimlerini daha ayrıntılı inceleyerek, çocuk edebiyatının niteliğinin artırılmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına yönelik yapılan tartışmalar sonucu ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Bu araştırma, ilkökul düzeyindeki çocuklara yönelik farklı yayın ve yazara ait sekiz hikâye kitabını şiddet teması açısından incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çocuk edebiyatının çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimleri üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, özellikle okul çağı çocuklarına yönelik yayımlanan edebi ürünlerin içerik bakımından pedagojik ilkeler doğrultusunda değerlendirilmesi gerekmektedir (Sever, 2002). Bu çalışmada, hikâye kitaplarında yer alan şiddet ifadeleri tematik olarak incelenmiş ve bu ifadeler üç ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Bunlar; sözel şiddet, fiziksel şiddet ve duygusal şiddettir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, toplamda 207 şiddet ifadesi tespit edilmiştir. Bu ifadelerin 101'ü sözel şiddet, 66'sı fiziksel şiddet ve 40'ı duygusal şiddet kategorilerine dâhil edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, incelenen hikâye kitaplarında en yoğun biçimde yer verilen şiddet temasının sözel şiddet olduğu belirlenmiştir. Sözel şiddeti, önemli bir oranla fiziksel şiddet teması takip etmektedir. Duygusal şiddet ise üçüncü sırada yer almakla birlikte, bu temaya ilişkin ifadelerin de hikâye kitaplarında kayda değer bir sıklıkta kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, çocuk edebiyatı ürünlerinde şiddetin yalnızca fiziksel boyutla sınırlı kalmadığını, sözel ve duygusal yönleriyle de belirgin şekilde yer aldığını ortaya koymaktadır. Hikaye kitaplarında geçen ifadelerin kategorilere dağılımına bakıldığında en sık karşılaşılan şiddet ifadeleri arasında bağırarak, hakaret etmek, tehdit etmek, kızmak, kırmak, saldırmak ve öldürmek gibi davranışlar öne çıkmıştır. Bu sonuçlar, çocuk kitaplarında şiddet öğelerinin yalnızca görsel değil aynı zamanda dilsel olarak da aktarıldığını ve bu öğelerin belirgin temalar hâlinde yapılandığını göstermektedir.

Hikâye kitaplarının bireysel olarak incelenmesi sonucunda bazı eserlerde şiddet içeriklerinin diğerlerine kıyasla daha yoğun olduğu tespit edilmiştir. Özellikle “Küçük Kara Balık” ve “Motorlu Kuş” kitaplarında fiziksel şiddet ifadeleri öne çıkarken, “Harf Delisi” ve “Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” kitaplarında sözel şiddet öğelerinin daha yaygın olduğu görülmüştür. Bu bulgular, hikâye kitaplarında yer alan şiddet öğelerinin hem içerik hem de

tür bakımından farklılık gösterebildiğini ortaya koymaktadır.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin içerdiği şiddet öğeleri, çocukların ahlaki gelişimleri, duygusal yapıları, empati becerileri ve değer algıları üzerinde önemli etkiler yaratabilmektedir. Özellikle çocukların rol model aldığı karakterlerin şiddet davranışlarını sergilemeleri veya şiddet yoluyla sorunları çözmeleri, çocukların bu davranışları içselleştirme riskini artırmaktadır. Çocukların gelişim düzeyleri dikkate alındığında, bu tür içeriklerin pedagojik açıdan dikkatle değerlendirilmesi gerektiği açıktır (Sever, 2002; Beşer ve Kartal, 2020).

Sonuç olarak, bu araştırma; çocuklara yönelik hikâye kitaplarının içeriklerinde yer alan şiddet öğelerinin, hem dilsel hem de tematik açıdan dikkatle ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, çocuk kitaplarının salt eğlenceli ya da didaktik araçlar olmadığını; çocukların değer yargılarını, davranış biçimlerini ve sosyal ilişkilerini etkileyen güçlü araçlar olduğunu göstermektedir. Bu nedenle çocuk kitaplarının içeriği hazırlanırken, çocukların yaş özellikleri, gelişim düzeyleri ve duygusal ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı; şiddeti normalleştirmeyen, çözüm odaklı, empatiyi ve iş birliğini teşvik eden metinler tercih edilmelidir (Sever, 2002).

İlkokul öğrencileri için hazırlanan hikaye kitaplarından belli ölçütler doğrultusunda belirlenen kitaplarda bulunan şiddet ifadelerinin ortaya konulduğu bu çalışma sonuçlarına göre, aşağıda yer alan önerilerin dikkate alınması, öğrencilerin gelişimlerini destekleyecek ve geliştirecek özelliklere sahip kitapların seçilmesi ve yazılmasını olumlu manada etkileyeceği düşünülmektedir.

6.2. Öneriler

1. Şiddet denilince akla sadece kavga edip birine zarar vermek gelmeyeceği birine küfür etmek, biriyle dalga geçmek, oyunlarda arkadaşını dışlamak gibi davranışlarında şiddet unsuru olduğu öğrencilere öğretilmelidir.

2. Çocukların gelişim dönemlerini önemli derecede etkileyen ders kitapları ve hikâye kitaplarının çocukların gelişim dönemleri dikkate alınarak, ilgi ve yeteneklerini destekleyecek şekilde, şiddet unsuru içermeyecek şekilde hazırlanması ve çocuğa uygun şekilde seçilmesi gerekir.

3. Piyasadaki her kitap çocuklara okutulması konusunda uygun içerikli değildir. Bu noktada öğretmenler çocuklara ve ailelere yardımcı olarak çocukların gelişimlerine uygun kitap seçerek gelişimlerini destekleyebilirler.

4. Çocuk hikâye kitabı yazarlarının çocukların gelişimini ön planda tutarak eserler oluşturabilirler.

5. Çocuk hikâye kitaplarında çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyecek nitelikte örneklere çok daha fazla yer verilmelidir.

6. Çocuklar için hazırlanan hikaye kitaplarındaki karakterlerin çocuklara örnek olacak şekilde yer alması, çocukların ahlaki ve sosyal açıdan destekleyecek şekilde eserler hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ağzıbüyük Ç. (2008). Muzaffer İzgi'nün “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” serisinde arkadaşlık kavramının çocuk gelişimi açısından değerlendirilmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Akman, B., Balat, G. U., & Yıldız, T. G. (2018). *Erken çocukluk döneminde fen eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aktan, O. & Aydın, F. (2018). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet: 100 temel eser örneği. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 92–109.
- Akyol, A. K. (2018). *Erken çocukluk döneminde gelişim II*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Alpöge, G. (2003). “Çocuk edebiyatına yansıyan şiddet: Kitaptaki şiddetle televizyondaki şiddetin karşılaştırılması”, *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü ve Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
- Altekin, S. (2013). *Şiddet nedir?* (<http://www.dokudanismanlik.com/makalelersiddetnedir.php>). [(Erişim Tarihi: 28.10.2022)].
- Ata, Z. (2019). Geçmişten günümüze çocuk mağduriyetleri. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1), 47–60.
- Atabek, E. (2001). *Şiddet kültürünü fark etmemek*. www.cumhuriyet.com.tr
- Ataseven, F. & İnandı, Y. (2000). Çocuk kitaplarının çeşitli yönleriyle incelenmesi. Yayına Hazırlayan: Sedat Sever. *1.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, (Sorunlar ve Çözüm Yolları)*, 20-21 Ocak 2000, (ss. 187-206). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Merkezi Yayınları
- Avcı, R. (2006). *Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve Fanatizm. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt. 7 No.2*, 191-209.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N., Günay, Y. (2004). Televizyonda çocukların en çok seyrettiği saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 5(3), 133–140.

- Aytekin, H. (2008). Çocuk edebiyatında ölüm teması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 89-102.
- Bacanlı, H. (2001). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Bacanlı, H. (2001). *Eğitim psikolojisi*. Pegem Akademi Yayınları.
- Bal, N. (2014). Sosyolojide şiddet kavramı. *Yurt ve Dünya Dergisi*, 2, 6-22.
- Baş, B. (2011). İlköğretim yüz temel eserin Türkçe dersi öğretim programındaki temalar açısından analizi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 175-200.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1994). Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları. Kasım 2006'da <http://www.aile.gov.tr/tr/> 'den elde edildi.
- Baz, B., & Baştuğ, M. (2023). İlkokul öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerinin incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi / Mediterranean Educational Research Journal*, 19(51), 83–96
- Belet, Ş. D. & Deveci, H. (2008). *Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu. Çanakkale: 2-4 Mayıs 2008.
- Berry, R. (2018). *Discovering child development*. White Press Academics.
- Beşer, A., & Kartal, H. (2020). Pedagojik içerik analizi: Çocuk gelişimi açısından medya materyalleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 45–60.
- Beyazova, U. & Şahin, F. (2001). Çocuğun şiddetten korunma hakkı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:28, Sayı:1.
- Beyazova, U. (2006). Kitap-çocuk ilişkisi. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı (ss. 533–535). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojiye giriş*, İzmir: İzmir Kitaplığı Yayınları.
- Bridge, B. (2003). *Zorbalık: Bilinmeyen çeşitleri ve çözümleri*. Beyaz Yayınları.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat.
- Bulut P., Kuşdemir Y., (2013). Tübitak tarafından yayınlanan çocuk kitaplarının içerik özelliklerinin incelenmesi, Volume 8/12 Fall 2013, Ankara.
- Cavkaytar, A. (2018). Özel eğitim alanı. In A. Cavkaytar, & D. T. Ersan (Eds.), *Özel eğitim ve kaynaştırma içinde* (s. 1-23). Eğiten Kitap.
- Cohen, Z. P. (2004). *Fiziksel ve sözel şiddet davranışı ile öfke düzeyi ve dürtüsellik arasındaki ilişkinin irdelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul

- Üniversitesi/ Adli Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cüceloğlu, D. (1998). *İçimizdeki çocuk*. Remzi Kitabevi
- Cüceloğlu, D. (1998). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi
- Çakmaklı, K. (2005). *Sorunlu çocuklar, ailede çocuk eğitimi*. (İ. Çayboyulu, Ed.). Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çeçen, A. R. (2007). Çocuk cinsel istismarı: Sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(4), 1-17.
- Çer, E (2014). *Edebiyatta çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkelerinin incelenmesi* [Doktora tezi Ankara Üniversitesi].
- Çer, E. (2016). *Çocuk edebiyatı: 0-6 yaş çocuk kitaplarında çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çer E. (2019). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa göre olmasını sağlayan başat bir değişken eğitsel özellikler. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-11.
- Çinkır Ş. & Karaman Kepenekçi Y. (2003). Öğrenciler arası zorbalık.. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, No.34, 236-253.
- Dağlıoğlu, E. & Çakmak, Ö. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği* 23(3), 510-534.
- Daymon, C. & Holloway, I. (2003). *Qualitative research methods in public relations and marketing communications*. Routledge.
- Deveci, H., Karadağ, R. & Yılmaz, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinin şiddet algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 351-368.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını* (1. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2000). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul Üniversitesi. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Doçentlik Başvuru Eseri.
- Dilidüzgün, S. & Uz, N.C.(2002, Nisan). *Kitaptaki şiddetle televizyondaki şiddetin karşılaştırılması*. Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Dirican, R. ve Dağlıoğlu H. E. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli

- hikaye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 3(2), 44-69.
- Doğan, İ. (2000). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dubowitz, H., & Black, M. M. (2001). Child neglect: Practice issues for health and socialcare. In H. Dubowitz (Ed.), *Neglected children: Research, practice, and policy* (pp. 3–22). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri ve çocuk kitapları. *Akademik Bakış*, 17, 1-18.
- Erkmen, N. (2017). *Çocuk kütüphanelerinde en çok okunan çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi* (Ankara ili örneği) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi.
- Fanslow, J. L., Saltzman, L. E., Mc Mahon P. M., Shelley G. A. (1999) *Intimate Partner Violence Surveillance: Uniform Definitions And Recommended Data Elements*, version 1.0. Atlanta GA: Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.
- Fırat, H. (2012). *Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarının korku ve şiddet öğeleri açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale
- Giren, S., & Öztürk, M. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarındaki korku ve şiddet öğelerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(4), 2095–2108.
- Göka, E., Türkçapar, H, “Gençlik ve Şiddet” www.tr.net/saglik 15 Mart 2007.
- Gönen, M. (2014). *Alanın bileşenleri bağlamında çocuk edebiyatı öğretiminin amacı ve işlevi*. Türk Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı.
- Güney, N. (2007). *Kemalettin Tuğcu'nun elli romanında geçen ölüm ve şiddet temasının incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Güney, N. (2014). The concept of violence in terms of 100 basic works That Are recommended to be read in secondary schools. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(3), 706-721.
- Güzelküçük, Ş. (2019). *100 temel eser listesinde yer alan masal kitaplarında korku ve şiddet öğeleri* [Yüksek lisans tezi]. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir
- Güzelküçük, Ş., & Türkyılmaz, M. (2020). Masal kitaplarında yer alan korku ve şiddet öğeleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 859–878.

- Gözütok, D. (1993). *Okulda dayak araştırma*. Ankara.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Communication and Technology Journal*, 29(2), 75–91.
- Gültekin, Z. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gültekin, M. (2017). Program geliştirmeye ilişkin temel kavramlar. B. Oral ve T. Yazar (Ed.), *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem.
- Hökelekli, H. (2007). Çocuk ve gençlerde şiddet olgusu ve önlenmesine yönelik öneriler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 61-78. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/302524>
- İldeniz, B. (2015). *Okullarda şiddetin nedenleri ve önlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İlkkaracan P., Gülçür L. (1996). *Aile içinde kadına karşı şiddet sıcak yuva masalı*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- İnce Samur, A. Ö. (2024). Çocuk kitaplarında “şiddet” sorunsalı: Okulöncesi, ilkokul ve ortaokul dönemi kitaplarının incelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 40, 350–370.
- İpşiroğlu, Z. (1990). Okumayı öğretme. Jale B., Nazan İ., Zehra İ., Şeyda Ö. (Yay. Haz.). *Yaratıcı toplum yolunda çağdaş eğitim*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde masalın yeri*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Kara, Ş. (2007). *Fantastik çocuk kitaplarında uzamın imgesel işlevi ve şiddet*. Cankaya University Journal of Arts and Sciences. 1 (7), 61-72.
- Karabağ, İ. (2010). *Dil ve şiddet*. İstanbul: İkaros Yayınları.
- Karataş Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1). 63-64.
- Karatay, H. (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. (Editör: T. Şimşek). Ankara. Grafiker Yayınları.
- Karatay, G., Tokur Kesgin, M. (2006). Çocuk, televizyon ve şiddet. *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*. 20-21 Mayıs [http://www.egitimsen.org.tr/down/siddetsempozyum_303-306.pdf]. Erişim Tarihi: 01.06.2007.
- Kaya, M. & Erdem, İ. (2020). Çocuk edebiyatı eserlerinin 7. sınıf öğrencilerinin empati becerisinin gelişimine etkisi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 79-114.
- Kılıç, A. İ. (2009). *Yüz temel eserde dini ve ahlaki değerler*. Yüksek lisans tezi, Ondokuz

- Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet olgusu üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt. 2 No.1
- Koç, M. (2006). “Şiddetin ortaya çıkardığı psikolojik travmayla baş etmede sporun işlevselliği”, *1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 28-31 Mart, İstanbul.
- Kolaç E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 1(6), 597.
- Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. Ankara: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kundakçı, B. (2002). “5. Sınıf öğretmenlerinin cezayı tercih nedenleri”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kuzu, T. S. (2002). Öykünün çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimine katkısı bağlamında öykü seçimi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 95-105.
- Lüle, E. (2007). Yedi farklı çocuk kitabının çocuk yazını ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 17–30.
- Macionis, J., J. (2001). *Sociology*. Upper Saddle River, New Jersey: Practice Hall.
- Miles, M. B., & Huberman, M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Sage.
- Morgan, G. (1995). *Developmental changes in cognitive persistence and academic achievement between grade 4 and grade 8*. Colorado State University.
- Mutlu, E. (1997). Televizyon, çocuklar ve şiddet. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (4).
- Myers, D. G., & Dewall, C. N. (2017). *Psikoloji*. (A. D. Batıgün, Çev.) Ankara: Palme Yayınevi.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Yayınları.
- Navaro, L. (2000). *Gerçekten beni duyuyor musunuz İstanbul*: Sistem Yayınları
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar I-II*. Yayın Odası.
- Norşenli, F. (2009). *Ortaöğretim kurumlarında öğrenciler arasında yaşanan şiddetin türü, yaşanma sıklığı ve nedenleri* (Ankara ili örneği) (Tez No. 228401) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Oğuzkan, F. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk edebiyatı*. (10. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Onbaş N. (2007). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin eğitim örgütlerinde duygusal şiddete ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Şanlıurfa.
- Öğülmüş, S. (2007). Okullarda şiddet ve önlenmesi. S. Gelbal. (Ed.). içinde, *Okullarda şiddetin önlenmesi: Mevcut uygulamalar ve sonuçları* (ss. 25-48). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Ök, M., Göde, O., Alkan, V. (2000). “İlköğretimde öğretmen-öğrenci etkileşiminde sınıf yönetimi kurallarının etkisi”. *Milli Eğitim Dergisi*, 145.
- Öktem, F. (2007). Televizyonun zararlı psikolojik etkilerine karşı korunma. *1. Sosyal Pediatri Günleri- Basında Yayında Çocuk Sempozyumu, Konuşma özetleri*.
- Özışık, E. (2024). *İlkokul öğrencilerinin okuma anlama stratejilerini yaratıcı etkinliklerle geliştirmeye yönelik eylem araştırması* [Yüksek lisans tezi]. Amasya Üniversitesi.
- Özcebe, H., Üner, S., & Çetik, H. (2009). Okullarda şiddet ve çocuk suçluluğu. In Ş. Ş. Erçetin (Ed.), *Okullarda şiddetin önlenmesi ve güvenli okul* (ss. 99–138). Hegem Yayınları
- Özcebe H., Ulukol B., Mollahaliloğlu S., Yardım N., Karaman F. (2008). *Sağlık hizmetlerinde okul sağlığı kitabı*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Yayın No:719.
- Özışık, E. (2024). *İlkokul öğrencilerinin okuma anlama stratejilerini yaratıcı etkinliklerle geliştirmeye yönelik eylem araştırması* [Yüksek lisans tezi]. Amasya Üniversitesi.
- Öztürk, M. & Giren, S. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarındaki korku ve şiddet öğelerinin incelenmesi. *TEKE Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 2095-2108.
- Özyer, N. (2002). Çocuk kitaplarında olumlanan şiddet. *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu* (25-27 Nisan) Bildiri Kitabı İçinde. (s. 71-77). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü ve Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York: International Universities Press
- Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child*. New York: Basic Books.
- Pilav S. (2014). Çocuk edebiyatı ilkeleri ışığında Halikarnas Balıkcısı’nın “Yol Ver Deniz” hikâyesi üzerine bir değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 202, 16-34.
- Pinheiro, P. S. de M. (2006). *World report on violence against children*. Geneva: United Nations.

- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Polat, O. (2011). *Çocuk istismarı ve ihmali* (6. baskı). İstanbul: Pegem Akademi.
- Senemoğlu, N. (1998). *Gelişim psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, S. (2000). Çocuk kitaplarında dilsel ve görsel duyarlık. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları.
- Sever, S. (2002). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası Ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(35), 25-37.
- Sever, S. (2002). *Çocuk ve edebiyat: Çocuk edebiyatı üzerine düşünceler*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2003). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet, milli eğitim temel yasası ve çocuk haklarına dair sözleşme bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35, 1-2.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2007). *Çocuk ve edebiyat: Çocuk edebiyatı üzerine kuramsal yaklaşımlar*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem.
- Sigelman, C. K. (1999). *Life-span human development*. Brooks Cole Publishing.
- Şahin, A. ve Özçelik, F. C. (2021). Çocuk edebiyatının gelişimi. A. Şahin (Ed.), *Çocuk edebiyatı* (ss. 63-95). Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, A., Gönen, A., & Özçelik, F. C. (2023). İlkokul 3. ve 4. sınıf seviyesindeki hikâye kitaplarının şiddet ve korku unsurları açısından değerlendirilmesi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 77-97.
- Şen, S. (2003). Okulöncesi çocuklarının dil ve kavram gelişimlerine etkisi yönünden öykü ile masal kitaplarının incelenmesi. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 37-54.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Rengarenk Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Okuma alışkanlığı ve medya sarmalı. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tekin, H. (2005). Çocuk edebiyatında şiddet korku ve sevgi üçgeni. *Hece Edebiyat Dergisi*,

104-105(Ağustos-Eylül), 304-306

- Temizyürek F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *TÜBAR*.
- Temizyürek, F. (2008). Çocukta dil gelişim süreci. *Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları (HÜTAD)*, (7), 169-176.
- Tezcan, M. (1996). Bir şiddet ortamı olarak okul, *Cogito*.
- Tınaz, P. (2006). *İşyerinde psikolojik taciz(Mobbing)*. İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.
- Türk Dil Kurumu. (2022). İstismar. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Türkyılmaz, M., Kuş Z. (2014). İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 39-63.
- Tomic, W., & Kingma, J. (1999). Three theories of cognitive representation and criteria for evaluating training effects. *Educational Practice and Theory*, 18(1), 15-35.
- Trawick-Smith, J. (2013). *Early childhood development: A multicultural perspective*. 5. Basım, (Çev. Ed. B. Akman), Ankara: Nobel.
- Uçan, H. (2005). Çocuk kadar saf, temiz olabilmek/kalabilmek. *Hece*, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, 104-105.
- Uçar, M. A. (2003). *Aile içi şiddet ve aile koruma yasası*. İstanbul: Hukuk Yayınları.
- Uçar, E. (2010). *Okul yöneticilerinin okullarda şiddeti önlemede sahip olması gereken yeterlikler üzerine bir inceleme* (Uşak ili örneği) (Tez No. 290011) [Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi-Uşak]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Urhan, B. (2020). Empati ve şiddet. In B. Urhan & A. Güdekli (Eds.), *Şiddet: Tanımadığın Düşmanı Yenemezsin* (ss. 275–298). Gazi Kitabevi.
- Uysal, A. (2002). Şiddet karşıtı programlı eğitimin öğrencilerin çatışma çözümleri, şiddet eğilimleri ve davranışlarına yansımaları. *Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde ÇocuğaYönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, 2006. [http://iogm.meb.gov.tr/siddetveokul/index.htm]. Erişim Tarihi: 13.12.2006
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş bir şiddet tipolojisi, *Şiddet, Cogito*, Sayı:6-7, KışBahar, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Wadsworth, B. J. (1996). *Piaget's theory of cognitive and affective development: Foundations of constructivism*. Longman.
- Wadsworth, B. J. (1971). *Piaget's theory of cognitive development: An introduction for students of psychology and education*. McKay.
- World Health Organization (WHO). (2002). *World Report on violence and health*. Geneva:

WHOPress.

- Yakar, H. (2022). Çocuk kitaplarında yer alan sözel şiddet öğeleri üzerine bir inceleme. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 145–160.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı* (3. baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2008). *Çocuk edebiyatı* (5. baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın A. ve Aytaş G. (2014). *Çocuk edebiyatı* (7. baskı). Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A. (2012). *Çocuk edebiyatı ve eğitsel işlevleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (1990). *Çocuk psikolojisi* (3. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2013). *Çocuk psikolojisi* (35. baskı). Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (2018). *Eğitim psikolojisi (Gelişim-Öğrenme-Öğretim)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yılar, Ö. (2006). *Halk bilimi ve eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk* (6. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2011). *Çocuk ruh sağlığı*. Özgür.

EKLER

EK 1. Motorlu Kuş Kitabında Yer Alan Hikayeler**Tablo 12.** Motorlu Kuş Kitabında Yer Alan Hikayeler

MOTORLU KUŞ HİKAYELERİ

1. Motorlu Kuş
 2. Dünyanın En Vahşi Hayvanı
 3. Tilki ile Aslan
 4. Kırmızı Gözlü Kara Yılan
 5. Çın Çın Yılancıklar
-

EK 2. Sıcak Ekmek Kitabında Yer Alan Hikayeler**Tablo 13. Sıcak Ekmek Kitabında Yer Alan Hikayeler**

SICAK EKMEK HİKAYELERİ
1. Sıcak Ekmek
2. Kaybolan Çocuk
3. Dilek'in Köpeği
4. Anneler Yalan Söyler Mi?
5. Cem Sağını Solunu Bilmiyordu
6. Kara Kedinin Yavruları

EK 3. Üç Nasihat Kitabında Yer Alan Hikayeler**Tablo 14. Üç Nasihat Kitabında Yer Alan Hikayeler**

ÜÇ NASİHAT HİKAYELERİ
1. Üç Nasihat
2. Topuz
3. Rüşvet
4. Yeni Bir Hediye
5. Yüksek Ökçeler

EK 4. Kanatsız Arı Mu Adlı Hikaye Kitabının Özeti

Postacı arı kovana bir mektup getiriyor. Mektupta kanatları olmayan işçi arı kovandan atılsın yazıyor. Bunu duyan işçi arılar Mu'nun kovandan atılmasına çok üzülüyorlar. İçlerinden bir tanesi Kraliçe Arı'dan yardım isteyebileceklerini söylüyor. Birkaç arı Kraliçe'nin huzuruna çıkıyor. Arkadaşları Mu'nun kovandan atılmasını istemediklerini söylüyorlar. Kraliçe Arı arıların çok sevdiği Mu ile tanışmak istediğini söylüyor. Mu uçamadığından Kraliçe Mu'yu görmeye gidiyor. Kraliçe Arı Mu ile tanışıyor. Fakat Kara Vezir hala Mu'nun kovandan atılması gerektiğini savunuyor. İşçi arılar karşı çıkıyor. Kuralın ancak bal üretimi düştüğü zaman geçerli olduğunu savunuyorlar.

O günden sonra Kraliçe bal üretimini merak eder ve Bal Şefi bal üretiminde artış olduğunu herkesin sabah Mu'nun gülümsemesine bakıp, akşam onu görmek istediklerini, Mu'nun onları şarkılarla uğurladığını söylüyor.

Bir gün Kara Vezir koşa koşa Kraliçe'nin yanına gelir. İşçi arıların polenleri farklı bir şekilde getirdiğini söylüyor. Kraliçe Arı, Bal Şefi'ni çağırıyor. Bal Şefi işçi arıların ısırgan otu sayesinde daha fazla polen topladıklarını söylüyor. Bu fikrin Mu'ya ait olduğunu söylüyor. Kraliçe Arı ısırgan otu yaprağında taşınmış polenleri çok lezzetli buluyor.

İşçi arılar bu kez de beş güneş doğuşunda bir güneş doğuşu dinlenmek istediklerini söylüyorlar. Kara Vezir karşı çıksada Kraliçe Arı deneyelim diyor. İşçi arılar ertesi gün bir eğlence düzenliyor, Kraliçe Arı'yı da davet ediyorlar. Kraliçe Arı geleceğini söylüyor. Kraliçe Arı arıların arasına oturarak eğlenceye katılıyor. İkiz ateş böcekleri Alev ve Kıvılcım kardeşler peteği aydınlatıyor. Arıların arasında Kraliçe Arı çok eğlenceli bir akşam geçiriyor ve Mu'nun aralarında olmasından mutluluk duyduğunu söylüyor.

EK 5. Küçük Kara Balık Adlı Hikaye Kitabının Özeti

Bir dere de annesi ile yaşayan Küçük Kara Balık varmış. Küçük Kara Balık yaşadığı yerden sıkılmış ve gitmek, yeni yerler görmek istiyormuş. Annesi derenin başı sonu olmadığını, gitmesini istemediğini söylese de Küçük Kara Balık kararlıymış. Diğer büyük balıklar bunun tehlikeli olduğunu anlatsa da Küçük Kara Balık dinlememiş. Arkadaşları gitmesini istemese de Kara Balık onlara veda ederek yanlarından ayrılmış.

Küçük Kara Balık şaleden aşağı gelerek su dolu bir gölete düşmüş. Suda bir çok kurbağa ile karşılaşmış. Kurbağalar Küçük Kara Balık ile dalga geçmiş. Küçük Kara Balık kurbağaların yanından ayrılmış ve bir yengeçle karşılaşmış. Daha sonra bir kertenkele ile karşılaşmış. Kertenkele Küçük Kara Balık'a eğer bir Pelikan ile karşılaşırsa çok tehlikeli olabileceğini ondan kurtulmak için Küçük Kara Balık'a hançer vereceğini söylemiş.

Küçük Kara Balık yolculuğu boyunca birçok canlı ile karşılaşmış. Daha sonra bir Pelikanla karşılaşmış. Pelikan Küçük Kara Balık ve birçok balığı kesesine almış. Küçük Kara Balık hançer ile Pelikanın kesesini yırtıp kaçmayı başarmış. Bu sefer de bir testerebalığı Küçük Kara Balığa saldırmış. Küçük Kara Balık ondan da kurtulmuş. Küçük balıklar Küçük Kara Balık'ı balıkçıl konusunda uyarmışlar. Çok tehlikeli olduğunu, bugünlerde kimseden çekinmediğini söylemiş.

Küçük Kara Balık denizin yüzeyinde yüzerken kendi kendine düşüncelere dalmış. Tam o sırada balıkçıl onu kaparak kaldırmış. Küçük Kara Balık balıkçılı kandırmaya çalışmış ve kurtulmuş suya girmiş ama balıkçıl tekrardan Küçük Kara Balık'ı yakalamış ve yutmuş. Küçük Kara Balık balıkçılın karnını hançerle yırtmış. Balıkçıl çığlıklar içinde kıvranmış ve ölmüş. Ama Küçük Kara Balık'tan bir haber alınamamış.

EK 6. Beyaz Pantolon Adlı Hikaye Kitabının Özeti

Mustafa, ayakkabı tamircisinin yanında çalışmaktadır. Mustafa'nın hayalinde beyaz bir pantolon ve keten ayakkabı almak vardır. Fakat aldığı para bunlara yetmez. Bir gün dükkana ustasının zengin arkadaşı Hasan Bey gelir. Mustafa'yı üç günlüğüne tuğla ocağına ister. Hasan bey çok para vereceğini söyleyince Mustafa da hayalindekileri almak için kabul eder. Hasan Bey Cumali'ye yardım edeceğini söyler. Ertesi gün ocağa gidip onu bulmasını söyler. Cumali, Mustafa'yı görünce sinirlenir, onu daha küçük olduğunu ve çalışamayacağını düşünür. Tuğla ocağında çalışmanın çok zor olduğunu üç gün üç gece uyumadan çalışması gerektiğini söyler ve Mustafa'yı geri göndermeye kalkışır. Mustafa kabul etmez parayı peşin aldığını ve çalışmak zorunda olduğunu söyler.

Cumali bütün gece hiç kalkmadan uyur ve Mustafa'ya yardım etmez. Mustafa tek başına çalışır. Hasan Bey gelince de Cumali bütün işi kendinin yaptığını ifade eder. Mustafa artık yorgun düşmüştür. Cumali'yi de hiçbir şekilde yardım için kaldırmamıştır. Cumali Mustafa'ya seslenir. Bakar ki ses yok ve tekrar seslenir yine ses gelmeyince kalkar. Ocağa bir bakar ki ocak karanlık içinde. Sinirle çocuğa bir tekme atar. Daha sonra ocağın içine bakınca sönmediğini fark eder. Sabah Hasan Bey gelir ve Mustafa'ya “Ben seni uyumak için mi gönderdim?” der. Mustafa kendini ifade edecekken Cumali kızgın bir şekilde Mustafa'ya bakar ve Mustafa susar.

Mustafa'nın parasını günler geçmesine rağmen Hasan Bey vermemiştir. Bir gün ayakkabı dükkanının önünden Hasan Bey geçerken ustası Hasan Bey'i çağırır. Çocuğun parasını hala vermediğini söyler. Hasan Bey ustaya onun hatrı için bir günlük para vereceğini zaten Mustafa'nın çalışmadığını bütün işi Cumali'nin yaptığını söyler. Mustafa'yı dinlemeden dükkandan çıkar gider. Ustası Mustafa'nın artık güzel çalıştığını söyler ve parasını artırır. Mustafa da bu şekilde beyaz pantolon ve keten ayakkabı parasını öder.

EK 7. Üç Nasihat Adlı Hikaye Kitabının Özeti

Üç Nasihat

Durmuş annesi ile yaşamaktadır. Çalışmak için annesini bırakıp İstanbul'a gider. İş arar fakat münasip bir yer bulamaz. Daha sonra Müstakim Efendi'nin uşak aradığını öğrenir. Müstakim Efendi 'Çok para vermem, senede bir kuruş birde nasihat veririm' dedi. Durmuş nasihatı merak edince kabul etti. Durmuş bir sene çalıştı. Efendisi 'Yolunu, izini bilmediğin yere gitme!' dedi. Efendisi bir yıl daha çalış bir nasihat daha vereyim dedi. Durmuş yine dayanamadı kabul etti bir yıl daha çalıştı. Müstakim Efendi bu sefer de 'Emanete hıyanetlik etme' dedi. Bir sene daha kalmasını teklif etti. Durmuş kabul etti ve bir yıl daha çalıştı. Bu sefer de "Karını kendin gitmediğin yere, gece yatısına gönderme" dedi. Efendisi Durmuş'a memlekete dönerken de annesine vermesi için hediye iki tane somun verdi. Durmuş memlekete gitmek için yola çıktı. Yolda eşkıyalar önlerini kesti. Herkesin neyi var neyi yok aldılar. Durmuşun bir şeyi olmadığı için alamadılar ve onu dövdüler. Durmuş köye vardı ve hediye somunları annesine verdi. Somunu bölünce içinden bir sürü altın çıktı. Durmuş Müstakim Efendi'nin nasihatleri sayesinde bir sürü sıkıntıdan kurtuldu.

Durmuş evlenir ve Efendisinin nasihatinden dolayı karısını hiç kimsenin yanına yollamaz. Karısının köyünden birkaç kişi bir gün düğün için izin alır. Durmuş izin verir. Daha sonra kendisi de gizliden gider. Bir kadın görür ve ona karısını göstererek bu kadın ile beni buluştur der. Altın vereceğini söyler. Kadın kabul eder. Gece karısının kaldığı yere sokar. Karısı Durmuş olduğunu anlamaz korkar ve ağlar. Durmuş köye geri döner. Sonra karısı da gelir. "Eğer bana orada el sürseydin seni oracıkta öldürürdüm" der. Efendisinin nasihatini hatırlar ve çok haklı olduğunu anlar.

Topuz

Eflak halkı Türklerden gelecek elçiyi beklemektedirler. Kumandan kansız zafer kazandıklarını ve bağımsız söylemektedir. Elçi üç yüz atlı ile gelmektedir ve yanında davul ve topuz getirmektedir. Elçi saraya gelir. Kumandan elçinin yanında gelen heyetin dışarda kalmasını söyler. Elçi ve yanında hediyeler ile gelen üç Türk prensin karşısında dururlar. Elçi hediye olarak getirdiği topuzu prene götürür ve çok hızlı bir şekilde topuzu prensin kafasına geçirir. Elçi tahta giderek ölü prensi tahttan indirdi ve kendisi oturdu. Herkes ona itaat etti.

Rüşvet

Başkasının arsası üzerine ev yapan köylü arsa sahibinin yerini istemesi sonucu avukata gider. Avukat köylüye haksız olduğunu ve bu davayı kazanamayacaklarını söyler. Köylü rüşvet versek der. Avukat hakimın rüşvet konusunda çok katı olduğunu ve kabul etmediğini söyler. İki hafta sonra avukat davayı kazandıklarını söyler. Ali Hoca gönderdiği koç sayesinde olduğunu söyler. Avukat şaşırır. Ali Hoca hediye davalı adına gönderdiğini ve bu şekilde davayı kazandıkları söyler.

Yeni Bir Hediye

Karı, koca yemek sonrası balkonda kahve içmektedirler. Cevriye Hanım eşi ile güzel, duygusal konular konuşmak istemektedir. Fakat eşi Sadi Bey'in aklında başka düşünceler vardır. Dayı çocuklarının sünnetine götüreceği hediyeyi düşünmektedir. Karısı hediye olarak şiir yazabileceklerini söyler. Fakat eşi bunu komik bulabileceklerini söyler. Sadi Bey'in aklına bir fikir gelir. Karısına söylemez. Karısı birçok tahminde bulunur ama bulamaz. En sonunda 'Milyon kuruş kıymetinde, ama tanesi bir liraya' der. Hediye 'Donama Piyangosu'dur.

Yüksek Ökçeler

Hatice Hanım genç yaşta yaşlı bir insanla evlenmiştir. Evde sürekli temizlik yapmaktadır ve çalışanlara iş vermektedir. Hatice Hanım namuslu kimse ile konuşmayan bir kadındır. Hizmetlilerin de kimseyle konuşmasını istemez. Hatice Hanım rahatsızlanmaya başlar. Doktor çağırır. Doktor ökçeli ayakkabıyı bırakıp düz taban terlik giymesini söyler. Doktorun söylediğini dikkate alır. Çalışanların huyu değişmeye başlamıştır. Çalışanlar hırsızlık yapmaya başlamıştır. Temizliği de iyi yapmamaktadırlar. Hatice Hanım çalışanların konuşmasına şahit olur ve onların iyi insanlar olmadığını anlar. Hepsini kovar. Yeni çalışanlar alır. Tekrardan yüksek ökçeli ayakkabı giymeye başlar. Baş dönse de artık kafası rahattır.

EK 8. Sıcak Ekmek Adlı Hikaye Kitabının Özeti

Sıcak Ekmek

Gürsulu kasabasında ‘Kendinden Yana Halime’ adında bir kadın yaşarmış. Bu kadın kendinden ve oğlundan başka kimseyi sevmez ve kimseyle konuşmazmış. Oğlu bir gün askere çağrılır. Oğlu altı ayı dolunca izne geleceğini yazar. Halime Kadının gözleri yolda oğlunu bekler. Bir salı, yoksul bir ilenci Halime Kadının kapısını çalar ve ‘Allah sevdiğine kavuştursun’ der. Halime Kadın ona yiyecek verir. Bir hafta sonra Halime Kadın oğlunun bugün geleceğini düşünerek sıcak ekmek yapar. Kapı çalar gelen yine dilencidir. Halime Kadın sinirlenir içeri geçer ve ekmeğin arasına tereyağı ve biraz da fare zehri koyar. Dilenci yolda bir asker görür ve dayanamaz ekmeğini verir. Asker ekmeği yer ve ölür. Ölen çocuk Halime Kadının oğludur.

Kaybolan Çocuk

Otelde dört tane kedi yavrusu vardır. Serdar büyüklerden dolayı yavru kedileri sevememektedir. Akşam yemeğinde çorbasını içince babasından tuvalet için izin alır ve kedilerin yanına gider. Serdar gelmeyince herkes telaşlanır ve Serdar’ı arar. İmre divanın altına eğilir, Serdar ve kediyi divanın altında uyuyor olarak bulurlar.

Dilek’in Köpeği

Dilek’in annesi eve köpek getirir Adını Kıvırcık koyarlar. Kıvırcık çok akıllı, öğretilenleri hemen öğrenen bir köpektir. Eve gelen temizlikçi Safiye Hanım onu sevmemektedir. Safiye Hanım’ın kocası temizliğe gittiği ailenin durumunun iyi olduğunu, bir tane takısını alsalar fark etmeyeceğini söyler. Eşine bir sürü anahtar verir. Bu anahtarlardan birinin muhakkak açacağını söyler. Safiye Hanım evde kimse yokken takı dolabını açmaya çalışırken Kıvırcık Safiye Hanım’ı rahat bırakmaz. Safiye Hanım köpeği Dilek’in odasına kitler. Köpek odadan çıkamadığı için tuvaletini odaya yapar. Aile eve gelince Kıvırcık’a çok kızar ve ceza verir. Safiye Hanım takıyı çantasına koyacakken Kıvırcık Safiye Hanım’a saldırarak onun yakalanmasını sağlar.

Anneler Yalan Söyler Mi?

Demir ve Nilay iki kardeştir. Daha okula gitmemektedirler. Babalarından televizyon almasını çok isterler. Babası para biriktirdiğini ve yakında alacağını söyler. Televizyon bir hafta sonra gelir. Çocuklar televizyonu yakından seyredirler. Anneleri kızar. Eğer yakından

seyrederseniz içindeki insanlar çıkar ve kulaklarınızı çeker diyerek çocukları korkutur. Çocuklar anneleri yokken televizyonu açar ve içinden insan çıkmadığını bir sürü kablo olduğunu görürler. Tam o sırada anneleri eve gelir. Çocuklara bağırır bunu kimin yaptığını sorar. Demir televizyondaki adamların dışarı çıkmak için bunu yaptığını söyler.

Cem Sağını Solunu Bilmiyordu

Cem ilkokula yeni başlar. Öğretmen sıra olmalarını söyler. Çoğu çocuk sağını solunu bilmez. Öğretmen öğretmek için uğraşır kimi çocuk öğrenir kimisi öğrenemez. Cem eve gider annesine okulda olanları anlatır. Annesi Cem'e aşı olduğu kolunun sağ kol olduğunu söyler. Aradan birkaç gün geçer annesi Cem'e komşulara dağıtması için aşure verir. Komşunun evini tarif eder. Cem giderken sağını solunu şaşırır. Aşı olan koluna bakmak için kıyafetini yukarı sıyırırken tabak elinden düşer.

Kara Kedinin Yavruları

Alev'in babası kedilerden hoşlanmaz. Yazı geçirmek için ailecek deniz kıyısında bir köye giderler. Alev orada balkonun altında kedi ve yavruları olduğunu görür. Babası kedilerin sesini duyunca uyanır ve Alev' e kızar. Kedileri Alev'in getirdiğini düşünür. Alev'in annesi karşı komşuya kedileri alıp almayacağını sorar. Komşusu kabul eder. Annesi karşı komşunun balkonunun altına kedileri taşıırken kedilerin azaldığını fark eder. Sonradan kedilerin eski yuvalarına geri döndüğünü anlar. Babası da dayanamaz ve eve almamak koşuluyla kedileri besleyebileceklerini söyler.

EK 9. Motorlu Kuş Adlı Hikaye Kitabının Özeti

Motorlu Kuş

Kırlangıçlar mahallesinde bir kalabalık vardır. Serçeler bile gelmiştir. Kırlangıçlar kendilerini korumak için çocuklara saldırdılar. Küçük bir kırlangıç olan biteni izliyordu. Annesi küçük kırlangıcı uzaklaşmaması için sürekli uyarıyordu. Küçük kırlangıç annesi uzaklaşınca hemen annesinin yasakladığı topraklara gider. Orada değişik bir canlı görür ve hemen haber verir. Kuşlar hemen bu canlıyı yer ve kırlangıca teşekkür ederler. Küçük kırlangıca gitmemesini ve ona motor takacaklarını söylerler ve ona motor takarlar. Annesi küçük kırlangıcı görünce kandırıldığını anlar. Bu durum kırlangıçlar heyetine taşınır ve motorun kırlangıçta altı ay kalması ve altı ayın sonunda diğer kırlangıçlara takılıp takılmayacağını karar verilmesi gerektiğini söylerler. Altı ay sonra tekrar heyet toplanır ve orada motorun kırlangıcın kanatlarının güçsüzleştiği, gagasının gagalamaktan körleştiği, boynunun hareketsizleştiği görülür. Bu olay kırlangıçlara ders olur.

Dünyanın En Vahşi Hayvanı

Anne, baba ve on çocuğu hayvanat bahçesine gitmeye karar verir. Hep birlikte arabaya binerler ve yola çıkarlar. Hayvanat bahçesinde bir sürü hayvan görürler. Fakat bir kafesin önüne gelince şaşkın şaşkın bakarlar. Kafeste büyük bir ayna ve üzerinde de ‘İşte şimdi de dünyanın en yırtıcı hayvanını izliyorsunuz.’ Yazısını görürler. Çocuklar babalarına ne demek olduğunu sorarlar. Babaları dünyada insandan daha zalim, daha öldürücü, daha vahşi başka bir mahluk olmadığını söyler.

Tilki ile Aslan

Aslan yerinde yata yata vücudu yağ bağlamış hareket edemez olmuştur. Tahtının elinden gideceği korkusu aslanı tedirgin etmektedir. Yanına tilkiyi çağırır ve ona sorar ne yapmalıyım diye. Tilki ona önerilerde bulunur. Tilki aslana ordusu ile birlikte seyahate çıkmasını önerir. Fakat aslan yanına sadece tilkiyi alarak seyahate çıkar. Aslan her gün on kilometre yol gidiyor bir sürü geyik yutuyor ve zindeleşiyordu. Aslan tilkiye artık krallık için hazır hale gelip gelmediğini sorar. Tilki de hazır olduğunu fakat insandan da onay almaları gerektiğini söyler. Bahçeli bir eve girerler. Anne ve çocuk bahçeye çıkar. Onlara krallık için hazır olup olmadığını sorar. Anne ve çocuk hazır olduğunu fakat sık sık yüreğini denetlemesi gerektiğini söylerler.

Kırmızı Gözlü Kara Yılan

Yılanlar doğan her çocuğa Karayılan ismini koyarlar. Bir yılan daha doğar ve bu diğer bütün karayılanlardan daha korkunçtur. Bu yılanı da Karayılan ismi verilir. Karayılan büyüyünce diğer yılanlardan daha farklı olduğunu anlar ve onlara hükmetmeye başlar. Tüm hayvanlar bu Karayılıandan korkmaktadır. Karayılan tüm hayvanlardan büyük beyaz bir saray yapmalarını ister. Hayvanlar bu sarayı yapar ve yılanın emrinde çalışmaya başlarlar. Karayılan kuruluşunun iki yüzüncü yılında bir kutlama yapar. Bütün hayvanlar bu kutlamaya gelir. Karayılan sarayının terasında güneşlenirken bir anda kendi kuyruğunu düşman sanarak saldırır. Orada bütün hayvanlar da karayılana saldırır ve yılanın saltanatı sona erer.

Çın Çın Yılancıklar

Çıngıraklı yılanlar ailesinin yavruları doğar. İsmi Çın Çın yılan koyarlar. Bu küçük yılan neden uzak dağların başında yaşadıklarını sorar. Ailesi ovalarda insanların yaşadığını ve onların çok tehlikeli olduğunu söyler. Annesi Çın Çın yılanı aşağı indirir ve insanı izlerle. Küçük yılan insandan korkmaz onu izlemek ister. Fakat anne yılan büyüklerinden dolayı insandan çok korkmaktadır. Bir tane insan kavalı ile gelir ve ağaç altında kavalını çalmaya başlar. İnsan yılanları fark eder ve taş atmaya başlar. Baba onlar kaçarken hemen onları yanına çağırır bir kovuğa girerler ve kurtulurlar. Çın Çın yılanı da yaşadığını asla unutmaz.

EK 10. Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği Adlı Hikaye Kitabının Özeti

Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği hikayesi içerisinde toplamda on iki bölüm vardır. Hikayede günümüzde yaşanan güncel sorunlara yer verilmiştir. Bunlardan bazıları teknolojinin yanlış kullanımı, insanların gereksiz tüketim alışkanlıklarıdır. Ali beşinci sınıfa gitmektedir. Annesi Ayla Hanım sessiz bir karakter, babası Rıza Bey de tam tersi konuşmayı çok seven bir insandır. Hatta eşyaları bile her birinin üstüne yazılar yapıştırarak konuşturmaktadır. Rıza Bey son zamanlarda kulak çınlaması ile doktora gitmiştir. Fakat bir çözüm bulamamıştır.

Öğretmeni çocuklara bir dönem ödevi vermiştir. Ali'nin dönem ödevinin konusu ailesi ile bir söyleşi yapmaktır. Ödevi için Ali annesiyle söyleşi yaptığı sırada babası Rıza Bey'in kulak çınlaması sebebini bulduğu için babası Ali'ye eski bilgisayarını hediye etmiştir. Ali de ödevini bilgisayar ile yapmaya başlamıştır. Fakat Ali bilgisayarda ödev yapmak yerine daha çok sosyal medyada zaman geçirir. Ali'ye ödevi için nüfus kağıdı gerekir ama nüfus kağıdını bulamazlar. Nüfus müdürlüğüne giderek nüfus kağıdını tekrar çıkarmaya karar verirler. Nüfus müdürü Ali'nin sürekli sosyal medyada paylaşım yapmasından dolayı Ali'yi tanımaktadır. Ali'nin soy ismi ile ilgili sorun çıkar. Hoşgörü olan soy ismi kayıtlarda Hoşgörüş olarak görülmektedir. Ali bu duruma çok sevinir ve babasının bu durumu düzelmesini istemez.

Ali eve gidip hemen bu durumu sosyal medyada paylaşır. Sınıfındaki Sevinç tarafından fark edilmek isteyen Ali “Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği” diye bir grup kurar. Ali ödevi için amcasına gider. Amcası sürekli başka eve taşınan, bir giydiğini bir daha giymeyen bir adamdır. Ali amcasının ne iş yaptığını bilmemektedir. Ona “ömür törpüleme mühendisi” denir. Amcası eşyalarının ömrünün kısalması için çalışır. Amcasının eşyaların ömrünü kısaltan bir gözlüğü vardır. Hatta Ali'nin bilgisayar ve daha bir çok eşyasının ne kadar ömrünün kaldığını söyler.

Ali'nin dedesinin çamaşır makinesinin doğum günü vardır. Pazar günü Ali ve ailesi dedesi Musa Bey'e giderler. Ali ödevi için dedesi ile söyleşi yaparken bilgisayar bir anda kapanır. Dedesi tamir etmek için bilgisayarı alır. Fakat bilgisayarı kaybeder. Ali bilgisayarını yoldan geçen bir eskici çocukla tanışarak onda bulur. Ali'nin babası evde bir yemek verir. Ali'nin bu olanlardan güzel bir ders almasını ister ve Ali'nin bütün arkadaşları yemeğe davet eder. Yemekte çocuklar dostluğun sosyal medyada değil gerçek hayatta olduğunu anlarlar ve güzel bir dostlukları olur.

EK 11. Harf Delisi Adlı Hikaye Kitabının Özeti

Mete yakında dördüncü sınıf olacaktır. Fakat herkesin bir özel yeteneği olduğunu düşünmesine rağmen kendi özel gücünü bulamamıştır. Mete'ye göre sınıflarında bulunan Emre tembel bir öğrencidir. Neyse ki bu durum Mete'ye biraz da olsa kendini iyi hissettiriyor. Emre tembel bir öğrenci olduğu için kimse Emre ile arkadaşlık yapmak istememektedir. Okuyup yazarken metinde harflerin yerini karıştırdığından dolayı sınıfta arkadaşları ona 'Harf Delisi' diyor.

Yakında okul tatil olacağı için arkadaşları Merve, sınıf arkadaşlarına öğretmene bir hediye alma teklifinde bulunuyor. Herkes ne hediye alabileceklerini düşünürken Mete kocaman bir kavanoz alıp içine öğretmenleriyle ilgili küçük kağıtlara güzel sözler yazıp atabileceklerini söylüyor. Herkes bu fikri beğeniyor. Asya ertesi gün tenekeli bir kutu ile okula geliyor ve herkes öğretmeni için güzel sözler yazıp içine atıyor. O sırada sınıfa öğretmen giriyor ve çocuklar sürprizi anlatmak zorunda kalıyor. Öğretmen de kutunun kendinde kalabileceğini ve karne gününe kadar okumayacağı sözünü veriyor.

Mete servisten iniyor ve okulda öfkeli bağırışlar duyuyor. Sınıfına gidince Harun'un parasının çalındığını öğreniyor. Mete az bir para olduğunu düşündüğü için önemsemiyor. Fakat çalınan paranın yüz dolar olduğunu öğreniyor. Emre sınıfa ayna getirerek okuma yapmaya çalışırken Harun'un dikkatini ayna çekiyor. Aynayı kendi parasını çalarak aldığını düşündüğü için aynayı kırıyor. Sonraki ders sınıfa kocaman bir pasta geliyor. Pasta siparişini veren Cihan'dır. Harun bu sefer de Cihandan da şüpheleniyor. Fakat daha sonra pastanenin Cihanlara ait olduğunu öğreniyor.

Mete okula girerken Asya Mete'yi kapıda yakalar. Öğretmenlerinin çok sinirli olduğunu söyler. Tuna öğretmenin konuşmasını dinler ve bu seferde parayı öğretmenin almış olabileceğini düşünürler. Daha sonra öğretmen sınıfa girer ve çocuklara çok kırgın olduğunu para ile alınabilecek hediyeleri kabul etmediğini söyler. Evde bulunan kedinin hediye kutusunu devirdiğini ve içinden yüz dolar çıktığını, para kiminse hemen alması gerektiğini söyler. Çocuklar durumu öğretmene anlatırlar. Kağıtları yazarken parada kutuya karışmıştır. Öğretmen para ile hava atılamayacağını bir daha da okula böyle büyük paralar getirmemesi gerektiğini söyler.

Emre arkadaşlarına disleksili olduğunu söyler. Arkadaşları ne demek olduğunu anlamaz. Emre onu dışlarlar korkusu ile söyleyemediğini fakat bu sefer de tembel olarak etiketlediklerini söyler.

Öğretmenleri haftaya çocukları bir geziye götüreceğini söyler. Gezini olacağı sabah çocuklar heyecanla servise biner. Öğretmenleri çocukları bir sergiye getirmiştir. Çocuklar sergiyi gezerken bir sürü tanınmış ressam, şarkıcılar, oyuncular, yazarlar, heykeltıraşlar arasında ne çok disleksili olduğunu öğrenirler. Bu insanların her birinin küçükken tembel diye adlandırıldıkları oysa şuan her birini ne kadar başarılı insanlar olduklarını öğrenirler.

**EK 12. Hikaye Kitaplarında Yer Alan İddet Unsurlarını Belirleme
Formu (Güzelkçük, 2019)**

Şiddet Grupları	Şiddet Türleri	Var	Yok	Görülme Sıklığı	Görülen Sayfa Numaraları
Sözel Şiddet	Hakaret Etmek				
	Bağırarak				
	Kırmak				
	Tehdit Etmek				
	Kızmak				
	Beddua Etmek				
	Argo İfade Kullanmak				
	İftira Atmak				
	Küfür Etmek				
Duygusal Şiddet	Dışlamak				
	Korkutma				
	Öfkelenmek				
	Haksızlık				
	Zorbalık				
Fiziksel Şiddet	Öldürmek				
	Saldırmak				
	Hapsetmek				
	Vurmak				
	Öldürmeye Teşebbüs				
	Kesmek				
	Bayıltmak				

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Hülya UYAR

Eğitim Durumu

Lisans: Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği (2009-2013).

Yüksek Lisans: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim (2022-2025).

Mesleki Denevım

Tokat Erbaa Necip Fazıl Kısakürek İlkokulu	2015-2016
Kars Dıgor Dağpınar Çağdaş Yaşam İsmet Güresen İlkokulu	2016-2020
Amasya Taşova Çaydibi Şehit Lutfi Aras İlkokulu	2020-2025
Amasya Taşova Yeşilırmak Şehit Ferhat Bolat İlkokulu	2025- ...